

Faiq Səfərov

Qanunçuluq və hüquq düşüncəsi

Naxçıvan – 2023

Elmi redaktor: Malik Səlimov

Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasının baş müəllimi.

Məsləhətçi: Sənan Paşayev

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorunun müavini, baş ədliyyə müşaviri

Rəyçilər: Nazim Əliyev

Hüquq elmləri doktoru, dosent, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin Vergi Xidmətinin Tədris Mərkəzinin Elm-İnnovasiya və Əməkdaşlıq şöbəsinin rəisi

İmrəli Məmmədli

Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Azərbaycan Respublikası DİN-nin Polis Akademiyasının “Cinayət hüququ” kafedrasının rəisi, polis polkovniki

Əziz Qasimov

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hüquq fənləri kafedrasının müəllimi

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş bu kitabda Ulu Öndərin milli dövlət quruculuğundakı misilsiz xidmətləri, Azərbaycanda hüquq islahatlarının memarı kimi titank fəaliyyəti, prokurorluq orqanlarına qayğısı, Azərbaycan Respublikasının cinayət, cinayət-prosessual, inzibati və digər qanunvericilikləri, “Prokurorluq haqqında”, “Prokurorluqda qulluq keçmə haqqında” qanunlar, elmi-nəzəri və praktiki materiallar əsasında Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun yaranması və inkişaf tarixi, məhkəmə-hüquq islahatlarının tərkib hissəsi kimi onun strukturu-nun və fəaliyyət istiqamətlərinin təkmilləşdirilməsi, prokurorluq orqanları əməkdaşları tərəfindən qərarların qəbulu və icrası zamanı hüquq düşüncəsinə əsaslanmaqla qanunçuluğun təmin edilməsi məsələləri geniş işıqlandırılmışdır.

Kitabdan hüquq təhsili verən ali məktəb tələbələri, magistrləri, aspirantlar, doktorantlar, hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları, habelə geniş ictimaiyyət nümayəndələri faydalana bilərlər.

Səfərov Faiq Rəsul oğlu. Qanunçuluq və hüquq düşüncəsi. Naxçıvan: “Əcəmi” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi, 2023, 200 səh.

4700000000

053-2023

© “Əcəmi” 2023.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu və memarı, xalqımızın Ümummilli Lideri, milli özünüdərkin müəllifi, Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə ithaf edirəm.

Faiq Səfərov
Naxçıvan Muxtar Respublikası
Prokurorluğunun Hüquqi təminat və
insan hüquqları məsələləri şöbəsinin rəisi,
baş ədliyyə müşaviri

Ön söz

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra yeni yaranan ictimai münasibətlər sistemində insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatını nəzərdə tutan dövləti Əsas Qanununun – Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, Konstitusiya qanunlarının, digər qanunların və qanun qüvvəli normativ-hüquqi aktların qəbul edilməsi günün vacib tələbləri kimi ön plana keçdi.

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə “dövlət-cəmiyyət-şəxsiyyət” konsepsiyasına əsaslanan keçmiş sovet konstitusiyalarından fərqli olaraq “şəxsiyyət-cəmiyyət-dövlət” prinsipini rəhbər tutan, Azərbaycançılıq ideyasına söykənən Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyasının layihəsi hazırlanmış və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi-referendum yolu ilə qəbul edilərək həmin ilin noyabr ayının 27-də qüvvəyə minmişdir.

Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyasının əsaslandığı bu yeni konsepsiyanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, digər dəyərlərlə müqayisədə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ön plana çəkilir. Heç də təsadüfi deyildir ki, Konstitusiyanın 24-cü maddəsindən 80-ci maddəsinədək, yəni bütövlükdə, konstitusiya normalarının 36,7%-i insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə və onların konstitusion-hüquqi təminatlarına yönəlmişdir.

Qeyd olunanlar onu deməyə əsas verir ki, hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipinə əsaslanan demokratik, hüquqi, dünyəvi və unitar dövlət olan Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi cəmiyyət həyatının bütün sahələrinə münasibətdə daim prioritet təşkil edir.

Bəzi yerli və xarici ekspertlər əsassız olaraq belə hesab edirlər ki, Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının prioritet müdafiəsini təmin edən normalar respublikamızın Avropa Şurasına daxil olması üçün zəruri şərti kimi irəli sürüldükdən sonra qanunvericiliyə daxil edilmişdir. Bu mövqe kökündən yanlış olmaqla, heç bir halda düzgün hesab edilə bilməz. Çünki yuxarıda qeyd olunduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Avropa Şurasına 2001-ci ildə daxil olduğu halda, Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyası bundan altı il əvvəl, yəni 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmişdir. Buradan belə bir məntiqi nəticə hasil olur ki, Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının prioritet müdafiəsini təmin edən normalar qanunvericiliyə respublikamızın Avropa Şurasına qəbul olunmasından çox əvvəl Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə daxil edilmişdir.

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının prioritet müdafiəsinin hüquqi mexanizmlərinin qanunvericilik yolu ilə təsbit olunması Ulu Öndər Heydər Əliyevin insani dəyərlərə önəm verən, uzaqgörən, humanist siyasətinin uğurlu nəticəsidir. Qeyd olunan nəticələrə yalnız cəmiyyət və dövlət həyatının bütün sahələrində qanunçuluğun tələblərinə ciddi əməl olunması yolu ilə nail oluna bilər.

Qanunçuluq dedikdə, dövlət və ictimai həyatın təşkili prinsipi, dövlət idarəetmə metodu və hüquq münasibətlərinin bütün subyektləri tərəfindən qanunların dəqiq və dönmədən icrasını təmin edən xüsusi rejim başa düşülür. Qanunçuluğun mahiyyətində ictimai münasibətlərin bütün iştirakçıları tərəfindən hüquq normalarının göstərişlərinə ciddi surətdə əməl etmək tələbi dayanır. Bu tələb istər hüquqyaratma və hüquqtətbiqetmə fəaliyyətinə, istərsə də onun icrası proseslərinə aid edilir. Bununla yanaşı, hüququn realizəsi, hüquqi göstərişlərin həyata keçirilməsi

heç də formal tələb olmayıb, cəmiyyətin və dövlətin normal fəaliyyətinin, ictimai qaydanın, hüquq qaydasının və dövlət intizamının təmin olunmasının əsas amili kimi çıxış edir. Yalnız möhkəm qanunçuluq şəraitində ictimai və dövlət həyatında ədalət, humanizm və azadlıq ideyaları bərqərar oluna bilər.

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, “qanunçuluq” və “hüquq düşüncəsi” anlayışları qarşılıqlı əlaqədə olmaqla, biri digərini tamamlayır. Bu əlaqə birtərəfli deyil və yalnız hüquq düşüncəsinin qanunçuluğa təsir göstərməsi ilə məhdudlaşmır. Qanunçuluq da, öz növbəsində, hüquq düşüncəsinə təsir edir. Bu, hər şeydən əvvəl onda təzahür edir ki, qanunçuluq olmadan hüquq düşüncəsi ola bilməz. Digər tərəfdən, hüquq düşüncəsi qanunçuluğun təsiri ilə həm hüquqyaratma, həm də onun həyata keçirilməsi prosesində formalaşır. Hüquq düşüncəsi adətən “təmiz” şəkildə mövcud olmur, çox vaxt o reallığın idrakının digər forma və növləri ilə qarışır.

Hüquq düşüncəsinin ictimai həyata təsiri çox böyükdür. Bu hüquq düşüncəsinin hüquqi nizamasalma mexanizminə, ictimai həyata təsir vasitəsi kimi daxil edilməsi ilə izah olunur. Hüquq düşüncəsi də qanunçuluqda olduğu kimi, həm hüquqyaratma mərhələsində, həm də hüququn realizəsi mərhələsində əhəmiyyət kəsb etməklə, bu və ya digər dərəcədə hüquqi nizamasalma mexanizminin bütün elementlərində – hüquq normalarında, hüquq münasibətlərində, hüquqtətbiqetmə aktlarında iştirak edir.

Hüquq tətbiqetmə mərhələsində, qanuni hüquq və vəzifələrin həyata keçirilməsi prosesində hüquq düşüncəsi daha böyük rol oynayır. İctimai həyat göstərir ki, şüur, iradə, düşüncə insanların davranışını idarə edir, onun həyat fəaliyyətinin bütün sahələrindəki hərəkət və əməllərini nizamlayır. İnsanın cəmiyyətdə davranışın necə olacağı (cəmiyyət üçün faydalı, faydasız və ya təhlükəli və sair) onun hüquq düşüncəsinin məzmunundan, səviyyəsindən, keyfiyyətindən asılıdır.

“Qanunçuluq və hüquq düşüncəsi” ilə bağlı yuxarıda qeyd olunanlar qanunvericiliyin bütün sahələrində geniş şəkildə təsbit olunmuşdur.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının konstitusion-hüquqi və digər təminatlarının hüquqi mexanizmlərinin müəyyən edilməsində Ulu Öndər Heydər Əliyevin rolu danılmazdır.

Məhz Azərbaycan Respublikasının Prezidenti kimi möhtərəm Heydər Əliyevin “Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi tədbirləri haqqında” 1994-cü il 9 avqust tarixli Fərmanı, onun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramının təsdiqlənməsi haqqında” 27 dekabr 2011 tarixli Sərəncamı Azərbaycanın müstəqillik əldə etdiyi ilk illərdə, bütövlükdə, qanunçuluğun və hüquq qaydasının təmin edilməsinin möhkəm hüquqi bazasını yaratmış oldu. Məhz həmin Fərmanda nəzərdə tutulan müddəaların uğurla həyata keçirilməsi üçün 1999-2003-cü illərdə Azərbaycanda keyfiyyətə yeni qanunlar və digər qanunvericilik aktları, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki, Mülki-Prosessual, Əmək, Gömrük, Vergi, Torpaq və sair məcəllələrinin, həmçinin “Prokurorluq haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında”, “Polis haqqında”, “Əməliyyat-axtarış haqqında” və digər qanunların qəbul edilməsi dövlətimizin qanunvericilik sistemində köklü dəyişikliklərin baş verməsi və hüquqi bazanın möhkəmləndirilməsi istiqamətində atılan mühüm addım kimi qiymətləndirilməlidir.

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş bu kitabda Ulu Öndərin milli dövlət quruculuğundakı misilsiz xidmətləri,

Azərbaycanda hüquq islahatlarının memarı kimi titanik fəaliyyəti, prokurorluq orqanlarına qayğısı, Azərbaycan Respublikasının cinayət, cinayət-prosessual, inzibati və digər qanunvericilikləri, “Prokurorluq haqqında”, “Prokurorluqda qulluqkeçmə haqqında” qanunlar, elmi-nəzəri və praktiki materiallar əsasında Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun yaranması və inkişaf tarixi, məhkəmə-hüquq islahatlarının tərkib hissəsi kimi onun strukturunun və fəaliyyət istiqamətlərinin təkmilləşdirilməsi, prokurorluq orqanları əməkdaşları tərəfindən qərarların qəbulu və icrası zamanı hüquq düşüncəsinə əsaslanmaqla qanunçuluğun təmin edilməsi məsələləri geniş işıqlandırılmışdır.

Təqdim olunan əsərdən hüquq təhsili verən ali məktəb tələbələri, magistrləri, aspirantlar, doktorantlar, hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları, habelə geniş ictimaiyyət nümayəndələri faydalana bilərlər.

Malik Səlimov,
Hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru,
dosent

Humanizmin Heydər Əliyev zirvəsi

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1998-ci il fevral ayının 10-da Şərq aləmində ilk dəfə olaraq Azərbaycanda ölüm cəzasının ləğvi ölkəmizin dünyəvi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəlilədiyini bir daha sübut edir.

Yaşamaq hüququ insanın ayrılmaz təbii hüququdur, yəni hər kəs yaşamaq hüququna malikdir. Bu müddəa insan hüquqları haqqında bütün beynəlxalq aktlarda, o cümlədən bütün dünya dövlətlərinin əsas qanunlarında, konstitusiyalarında öz əksini tapmışdır. BMT Baş Məclisinin 10 dekabr 1948-ci il tarixli Qətnaməsi ilə qəbul və bəyan edilən İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin 3-cü maddəsində qeyd olunur: “Hər bir şəxsin yaşamaq, azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ var”.

Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 2-ci maddəsində isə göstərilir ki, hər kəsin yaşamaq hüququ qanunla qorunur. Heç kəs, qanunla ölüm hökmü nəzərdə tutulmuş cinayət törətməyə görə, məhkəmə tərəfindən çıxarılmış belə hökmün icrasından başqa heç bir halda həyatdan məhrum edilə bilməz.

Bəşəri dəyərlər əsasında hazırlanaraq ümumxalq səsverməsi (referendum) ilə qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının ilk milli Konstitusiyasında insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədi olduğu təsbit edilmişdir. Konstitusiyanın 27-ci maddəsində qeyd olunur ki, hər kəsin yaşamaq hüququ vardır. Dövlətə silahlı basqın zamanı düşmənlər əsgərlərinin öldürülməsi, məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmünə əsasən ölüm cəzasının tətbiqi və qanunla nəzərdə tutulmuş digər hallar istisna olmaqla, hər bir

şəxsin yaşamaq hüququ toxunulmazdır. Müstəsna cəza tədbiri kimi ölüm cəzası tam ləğv edilənədək yalnız dövlətə, insan həyatına və sağlamlığına qarşı, xüsusilə ağır cinayətlərə görə qanunla müəyyən edilə bilər. Qanunla nəzərdə tutulmuş zəruri müdafiə, son zərurət, cinayətkarın yaxalanması və tutulması, həbsdə olanın həbs yerindən qaçmasının qarşısının alınması, dövlətə qarşı qiyamın yatırılması və ya dövlət çevrilişinin qarşısının alınması, ölkəyə silahlı basqın edilməsi halları istisna olmaqla insana qarşı silah işlədilməsinə yol verilmir.

İnsan həyatının ali sosial dəyəri onun yaratdığı dövlət tərəfindən təmin edilir. Yaşamaq hüququ, ilk növbədə, təcavüzkar müharibələri və münafişləri istisna edən sülhsevər xarici siyasətin dövlət tərəfindən həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Yaşamaq hüququnun Konstitusiya təminatlarından biri ölüm cəzası ilə bağlıdır. Ölüm cəzası, demək olar ki, əbədi bir mövzudur. Tarixi mənbələrə görə isə ölüm cəzasının ləğvi ilə bağlı ilk müzakirələr e.ə 427-ci ilə təsadüf edir ki, həmin ildə Afina Məclisində bu məsələ müzakirə olunub.

Ulu Öndər Heydər Əliyev siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi respublikamızda gedən böyük demokratik proseslərin tərkib hissəsi kimi dövlətin diqqət mərkəzində saxladığı prioritet məsələlərdən biri oldu. Ümummilli Liderin həyata keçirdiyi müdrik dövlətçilik siyasəti nəticəsində insan hüquqlarının müdafiə edilməsi gündəlik həyatımızda öz real təminatını almaqla yanaşı, həm də normativ-hüquqi sənədlərdə öz əksini tapdı. Görkəmli dövlət xadimi insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qorunmasını ali vəzifə kimi qarşıya qoydu. Bu baxımdan, 1993-cü ildən ölüm hökmü cəzası üzərində moratorium qoyulmasını, 1998-ci ildə isə bu cəzanın tamamilə ləğv edilməsini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Ölüm cəzasının ləğv edilməsi insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qorunması ilə yanaşı, həm də nüfuzlu beynəlxalq

təşkilatların, əsasən də, Avropa Şurasının bu quruma üzv dövlətlər qarşısında müəyyənləşdirdiyi əsas tələblərdən idi. Ölüm hökmünün ləğvi məsələsi müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyasında da təsbit olunmuşdur. Belə ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanaraq 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilən müstəqil Azərbaycanın ilk milli Konstitusiyasında demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu və insan haqlarının qorunması dövlətimizin ali, strateji məqsədi kimi önə çıxarılıb.

Konstitusiyanın maddələrinin üçdə bir hissəsi məhz insan hüquq və azadlıqlarını özündə ehtiva edir. Ali Qanunumuzun 54-cü maddəsində insan hüquq və azadlıqlarının qorunması öz əksini tapıb. İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, Azərbaycan vətəndaşlarının şərəf və ləyaqətinin qorunması, demokratik prinsiplərin daha geniş şəkildə tətbiqi, əhalinin həyat səviyyəsinin davamlı yaxşılaşdırılması, onların öz fikirlərini sərbəst ifadə etmələri üçün reallaşdırılan tədbirlər, mitinq, küçə yürüşləri və digər aksiyaların keçirilməsi üçün yaradılan sərbəstlik ölkəmizin beynəlxalq aləmə daha sürətlə integrasiyasına böyük zəmin yaradıb.

Ulu Öndər Heydər Əliyev 1995-ci ildə Amnistiya İnstitutunu da təsis etdi. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Əfv Komissiyası yaradıldı. Cəmiyyətin ən müxtəlif təbəqələrini əhatə edən əfv sərəncamlarının və amnistiya haqqında fərmanların verilməsi qanunların aliliyi prinsipini tərəddüdsüz qəbul edən vətəndaşların rehabilitasiyasına fundamental töhfələr verdi. 1995-2003-cü illərdə 7 amnistiya aktı və 32 əfv fərmanı imzalandı. Bu amnistiya aktı 77 mindən çox insana şamil edildi.

Ölkəmizdə ölüm cəzası 1998-ci il fevralın 10-da ləğv olunub. Azərbaycanda Avropa Şurasına üzv olmadan öncə ölüm hökmünü ləğv edərək barələrində belə hökm çıxarılmış insanların cəzasını ömürlük həbs cəzası ilə əvəzləndi. Halbuki ABŞ-da və Avropa Şurasının üzvü olan bir sıra dövlətlərdə hələ də ölüm cəzası qüvvədə qalır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasında ölüm hökmünün ləğv edilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tarixi müraciəti isə humanizmin Heydər Əliyev zirvəsidir. Müraciətdə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsini dövlətimizin ali məqsədi kimi bəyan edib. Bu məqsədə nail olmaq üçün dövlətimizdə ümumbəşəri dəyərlərə və inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan qanunvericilik bazası yaradılır. Hazırda bu siyasətin ardıcıl və məqsədyönlü davam etdirilməsi üçün zəruri tədbirlər həyata keçirilir. Məramı dünyəvi, hüquqi dövlət qurmaq olan Azərbaycan Respublikasında hər bir insanın təbii və ayrılmaz hüququ olan yaşamaq hüququna əsaslı təminatlar verilib, insanın həyatdan məhrum edilməsi yolverilməz hesab olunub. Konstitusiyada ölüm cəzası tam ləğv edilənədək yalnız dövlətə, insan həyatına və sağlamlığına qarşı, xüsusilə ağır cinayətlərə görə müstəsna cəza tədbiri kimi göstərilib və daimi cəza növü kimi nəzərdə tutulmayıb. İnsan ləyaqətinə, bütövlükdə insan hüquqları ideyasına zidd olan bu cəzanın tətbiqi, hansı dəlillərlə əsaslandırılmasından asılı olmayaraq, demokratik cəmiyyətdə qeyri-insani və amansız tədbir kimi qiymətləndirilir.

Şərq aləmində ilk dəfə olaraq Azərbaycanda ölüm cəzasının ləğvi ölkəmizin dünyəvi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəlilədiyini bir daha sübut etdiyini vurğulayan Ulu Öndər bütün bunları Azərbaycan xalqının çoxəsrlik ənənələrindən irəli gələn, ən yüksək dəyər olan insan həyatının qorunmasına təminat verən, cəmiyyətimizi insaniləşdirən, insan ləyaqətinə hörmət və ehtiramı, bütönlükdə, ölkəmizdə demokratiyanın inkişafını nümayiş etdirən, xalqımızda nikbin gələcəyə inam yaradan ədalət, azadlıq, humanizm və insanpərvərlik kimi yüksək ideallara sadıq qalaraq bu tarixi bəyanatı verib və ölüm cəzasının ləğvi məhz bu siyasətin məntiqi nəticəsidir.

Azərbaycanda ölüm cəzasının ləğvi bu cəzaya məhkum olunmuşların vəziyyətini yüngülləşdirib və humanist addım kimi

qiymətləndirilməlidir. Ölüm cəzasının ləğvi ölkəmizin Avropa məkanına integrasiyası baxımından çox əhəmiyyətli bir addımdır. Ölüm cəzasından fərqli olaraq ömürlük azadlıqdan məhrum etmə barəsində bu cəza təyin olunmuş şəxslərin gələcəkdə azad edilmə imkanlarını da nəzərdə tutmaqla onların islah edilməsini stimullaşdırır.

Şərq aləmində ilk dəfə olaraq ölüm cəzasının Azərbaycanda ləğvi ölkəmizin dünyəvi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəlilədiyini, demokratik prinsiplərin inkişafına xüsusi önəm verildiyini bir daha təsdiqləyir. Ölüm cəzasının ləğvi tarixi hadisə olmaqla bərabər, cinayət-hüquq siyasətinin humanistləşdirilməsi sahəsində atılan qətiyyətli addımdır.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin siyasi xəttini uğurla davam etdirən ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin insan hüquq və azadlıqlarının qorunması istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirlər beynəlxalq aləmdə də yüksək dəyərləndirilir. İmzalanan əfv sərəncamları ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının dövlətin diqqət mərkəzində saxladığı prioritet sahələrdən birinə çevrilib. Səhvindən səmimi peşmançılıq hissləri keçirən, dövlət başçısına bağışlanması ilə bağlı müraciət edən və ictimai asayişə, bütövlükdə, təhlükə təşkil etməyən məhkumların bağışlanması insanların dövlət başçısına olan inamını daha da artırır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev ölkəmizdə qanunun aliliyini hər şeydən üstün tutaraq qanunlarımıza əməl etməyin hər bir kəsin ən ümdə borcu olduğunu bildirirdi: **“Hər bir şəxs Konstitusiya və qanunlara dönmədən əməl etməli, ondan irəli gələn dövlət və cəmiyyət qarşısında vəzifələri layiqincə yerinə yetirməli, ölkəmizdə gedən demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesində yaxından iştirak etməlidir”**.

“Şərq qapısı” qəzeti.

10.02.2023-cü il

Heydər Əliyev və hüquqi dövlət quruculuğu

Çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrinə malik olan xalqımızın tarixində Ümummilli Lider Heydər Əliyev şəxsiyyəti, görkəmli dövlət xadiminin siyasi və idarəçilik fəaliyyəti müstəsna yer tutur. Xalqımız tarixboyu arzuladığı milli dövlətçilik amallarını məhz Heydər Əliyev epoxasında gerçəkləşdirərək dayanıqlı müstəqil Azərbaycan dövlətini qurmuşdur. Müasir Azərbaycan tarixinin 30 ildən artıq bir dövründə respublikamıza rəhbərlik etmiş Ulu Öndər Heydər Əliyev dövlətçilik salnaməsində elə bir irs yaratmışdır ki, onun öyrənilməsinə, təbliğinə və tətbiqinə hələ uzun illər böyük ehtiyac olacaqdır.

Ümummilli Liderimizin 1969-1982-ci illərdəki əvəzsiz xidmətlərinə nəzər salanda bir daha aydın olur ki, Heydər Əliyev hələ o dövrdə respublikaya rəhbərliyi vaxtı ölkəmizdə qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsinə, strateji əhəmiyyətli sənaye və istehsal müəssisələrinin inşasına nail olmaqla Azərbaycanın iqtisadi inkişaf göstəricilərinə görə keçmiş ittifaq miqyasında ilk yerlərdən birini tutmasını təmin etmiş, müstəqilliyimizə zəmin yaradan uzaqgörən və müdrik addımlar atmışdır. 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə Azərbaycanda ali hakimiyyətə xilaskar qayıdışından sonra isə ölkəmizdə qanunun aliliyi təmin olunmuş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunması mühüm prinsip elan edilmiş, bu ali məqsədlərin gerçəkləşdirilməsinə yönəlmiş çoxşaxəli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Hər bir fərdin maraq və mənafeələrini təmin etmədən, ədalət meyarını qorumadan güclü dövlət yaratmağın mümkünsüzlüyünü vurğulayan Ulu Öndər göstərilən hüquqi yardımın səviyyəsinin yaxşılaşdırılması təşəbbüsü ilə çıxış

etmişdir. Bu dövrdən başlayaraq dövlət-vətəndaş münasibətlərinin hüquq müstəvisində tənzimləndiyi, insanların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunduğu, humanizm ideyalarının möhkəm təmələ çevrildiyi sivil cəmiyyətin formalaşdırılması, idarəçilikdə demokratik ənənələrin bərqərar olması naminə mühüm addımlar atılmışdır.

Müstəqillik əldə etdikdən sonra insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi məqsədilə həyata keçirilən hüquqi islahatlar davamlı xarakter almışdır. Şərq aləmində ilk dəfə olaraq Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1993-cü ildə Azərbaycanda ölüm cəzasının icrasına moratorium qoyulmuş, bu addım insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində tarixi bir hadisəyə çevrilmişdir. 1998-ci il fevralın 10-da isə Azərbaycanda ölüm cəzası ləğv edildi. Bu tarixi addım fəlsəfi, hüquqi düşüncələrə, dərin elmi təhlilə, dünya təcrübəsinə və reallığımıza əsaslanmaqla, humanizm, insanpərvərlik, ədalət, şəxsiyyətə və insan hüquqlarına hörmət kimi yüksək amallarla yaşayan Ulu Öndərin gələcək nəsillərə misilsiz töhfəsidir. Ümummilli Liderimiz 3 fevral 1998-ci il tarixli müraciətində deyilirdi: **“Mən, cinayət-hüquq siyasətini hərtərəfli təhlil edərək, ədalət, azadlıq, humanizm və insanpərvərlik kimi yüksək ideallara sadıq qalaraq, ölkəmizdə ölüm cəzasının ləğv edilməsi qənaətinə gəlib bu tarixi bəyanatı vermişəm”**. Məhz dahi şəxsiyyətin rəhbərliyi altında demokratik və hüquqi dövlət quruculuğu yolunda atılan addımlar, beynəlxalq standartlara əsaslanan köklü hüquq islahatları insan hüquq və azadlıqlarının təminatı sahəsində əsaslı dönüşə səbəb olmuşdur. Görkəmli dövlət xadiminin “Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi haqqında” 1994-cü il 9 avqust tarixli Fərmanı ilə cinayətkarlığa qarşı mübarizə tədbirləri daha da gücləndirilmiş, hüquq-mühafizə orqanlarının bu istiqamətdə uzunmüddətli dövr üçün fəaliyyət proqramı müəyyənləşdirilmişdir.

Görkəmli dövlət xadiminin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində görülmüş işlər dövlət və cəmiyyət həyatının bütün sahələrini əhatə etmiş və ölkəmizdə hüquqi sistemi kökündən dəyişmişdir. Şübhəsiz ki, bu tədbirlər sisteminin əsasında 1995-ci ildə qəbul edilmiş, Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin şah əsəri olan Azərbaycan Respublikasının ilk Milli Konstitusiyası dayanır. 1995-ci ilin noyabrında ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul olunmuş Konstitusiyamızın müəllifi məhz Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevdir. Dahi rəhbər qeyd olunan Komissiyanın 10 noyabr 1995-ci il tarixli iclasında demişdir: **“Komissiyanın sədri kimi mən bu böyük tarixi sənədin hazırlanmasında öz şəxsi məsuliyyətimi daim dərk etmişəm, bu gün də dərk edirəm. Ona görə də bu sənədin hazırlanmasına xeyli vaxt sərf etmişəm. Haqqım var deyəm ki, çox zəhmət çəkmişəm. Hər bir kəlmənin, hər bir sözün mənasını dəfələrlə araşdırmışam, onun bu gün üçün, gələcək üçün nə qədər əsaslı olmasını dəfələrlə təhlil etmişəm. Mən çox rahatlıq hissi ilə bu layihənin altından imza atıram və bu layihəyə görə tam cavabdeh olduğumu bu gün bəyan edirəm. Hesab edirəm ki, biz Azərbaycanın bu günü, gələcəyi üçün çox böyük bir sənəd – siyasi, hüquqi sənəd yaratmışıq”**.

Konstitusiyanın qəbul edilməsi hüquqi-demokratik dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunun təməlini qoymuşdur. Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi dövlət siyasətinin mahiyyətini özündə əks etdirən humanistlik sayəsində 1995-ci ildən əfv və amnistiya təsisatları bərpa edilmiş, həmin vaxtdan indiyədək qəbul olunmuş amnistiya aktları, əfv fərmanları yüzlərlə şəxsə tətbiq edilmişdir.

1996-cı ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müvafiq Sərəncamı hüquq islahatları komissiyasını, məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsində qanunun aliliyinin təmin olunmasını, beynəlxalq hüquq normalarının milli qanunvericilikdə

nəzərə alınmasını və bu kimi digər əhəmiyyətli məsələləri nəzərdə tuturdu ki, bu da, Ulu Öndər Heydər Əliyevin göstərişi ilə qısa zaman kəsiyində uğurla həyata keçirilməklə ölkəmizdə məhkəmə-hüququ sisteminin keyfiyyətə yeniləşməsinə və müasirləşməsinə rəvac vermişdir.

Hüquqi islahatlar sahəsində qəbul edilmiş çox önəmli sənədlərdən biri də 1996-cı il 8 iyun tarixində imzalanmış “Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi haqqında” Sərəncamdır. Məhz bundan sonra beynəlxalq standartlara uyğun qanunvericilik aktlarının hazırlanmasına başlandı. “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında”, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında”, “Prokurorluq haqqında”, “Polis haqqında”, mütərəqqi ruhlu qanunlar və digər nomativ-hüquqi aktlar, Azərbaycan Respublikasının Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki, Mülki-Prosessual məəcəllələri, eləcə də digər məəcəllələr qəbul olunmuş, qanunvericilikdə insanların təqsirsizlik prezumpsiyası, qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, ədalət, təqsirə görə məsuliyyət və digər humanist prinsiplər öz əksini tapmışdır.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi bu orqanın səlahiyyətlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması ilə yanaşı, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur. Bu baxımdan 1999-cu il 7 dekabr tarixində qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müstəsna əhəmiyyəti xüsusi vurğulanmalıdır. Mütərəqqi ruhlu bu qanun prokurorluğun totalitar rejimə xas bəzi funksiyalardan azad olmasına, onun fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılmasına ciddi hüquqi zəmin formalaşdırmışdır. Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində beynəlxalq standartlara və demokratik

prinsiplərə, milli dövlətçilik ənənələrinə uyğun hazırlanmış “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi, “Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında” Əsasnamənin və digər normativ sənədlərin təsdiq edilməsi nəticəsində prokurorluğun fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənmə prosesi yeni mərhələyə qaldırılmışdır. Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində “Prokurorluq haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarına, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosessual Məcəlləsinə və digər qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişikliklər edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarında kadrlarla aparılan işin daha da təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, istintaq və təhqiqat, eləcə də cinayət mühakimə icraatı zamanı dövlət ittihamının müdafiəsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna mühüm səlahiyyətlər verilmişdir.

İnsan hüquqlarının qorunmasına müstəsna əhəmiyyət verən Ümummilli Liderimizin 1998-ci ildə imzaladığı “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Fərmanında bu sahədə həyata keçirilən tədbirlərin istiqaməti və konsepsiyası səhih müəyyən edilmiş, insan hüquqları məsələsi ümumdövlət səviyyəsinə qaldırılmışdır.

Ölkəmizdə insan hüquqlarının qorunması üzrə yeni sistemin yaranmasının parlaq təzahürlərindən biri də “İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil (Ombudsman) haqqında” Qanunun qəbul edilməsidir. Belə bir hüquqi təsisatın yaradılması qabaqcıl dövlətlərdə tətbiq edilən səmərəli institutların ölkəmizdə fəaliyyət göstərməsinə şərait yaratmışdır.

Milli qanunvericiliyimizin təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasının daha da etibarlı təmin edilməsi

məqsədlə 2002-ci il 24 avqust tarixdə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər edilməsi haqqında” Referendum Aktına əsasən Azərbaycan Prokurorluğuna qanunvericilik təşəbbüsü və vətəndaşlara Konstitusiya Məhkəməsinə vətəndaşların birbaşa müraciət etmək hüququ verilmişdir.

Beləliklə, 1993-2003-cü illər Azərbaycanın demokratik prinsiplərə sadıq bir dövlət kimi inkişafında mühüm bir dövr olmaqla, dünya birliyinə integrasiya yolunda da ona çox böyük nailiyyətlər qazandırmışdır. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin siyasi müdrikliyi və beynəlxalq nüfuzu olmadan bütün bunları əldə etmək mümkünsüz idi. Bu gün tam əsasla demək olar ki, Ulu Öndərin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə qəbul edilən mütərəqqi qanunlar, həyata keçirilən təşkilati və praktiki tədbirlər ölkəmizdə demokratik, hüquqi dövlətin möhkəm əsasını yaratmışdır. Buna görə gələcək nəsillər də dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin misilsiz əməyi nəticəsində yaradılmış yeni hüquq sisteminin bəhrəsini görəcəkdir və onun Azərbaycanda demokratik hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində əvəzsiz xidmətlərinin şahidi olacaqlar.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
09.12.2010-cu il***

Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquq islahatlarının memarıdır

Azərbaycanın müasir tarixini Ümummilli Lider Heydər Əliyevin fəaliyyətindən kənar təsəvvür etməyin mümkünsüzlüyü ictimai fikirdə birmənalı şəkildə qəbul edilən real həyat həqiqətidir. Bu həqiqət nəinki Azərbaycanın müasir mövcudluğunda, həm də ona apararıq yollarda qarşıya çıxan saysız-hesabsız maneələrin aradan qaldırılmasında Heydər Əliyevin nümayiş etdirdiyi uzaqgörənlikdə, iradə və qətiyyətdə, müdriklik və dərin zəkada təzahür edir.

Müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə Azərbaycanda ali hakimiyyətə xilaskar qayıdışından sonra respublikada qanunun aliliyi təmin olunmuş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunması mühüm prinsip elan edilmiş, bu ali məqsədlərin gerçəkləşdirilməsinə yönəlmiş çoxşaxəli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Hər bir fərdin maraq və mənafeələrini təmin etmədən, ədalət meyarını qorumadan güclü dövlət yaratmağın mümkünsüzlüyünü vurğulayan Ulu Öndər göstərilən hüquqi yardımın səviyyəsinin yaxşılaşdırılması təşəbbüsü ilə çıxış etmişdir. Bu dövrdən başlayaraq dövlət-vətəndaş münasibətlərinin hüquq müstəvisində tənzimləndiyi, insanların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunduğu, humanizm ideyalarının möhkəm təmələ çevrildiyi sivil cəmiyyətin formalaşdırılması, idarəçilikdə demokratik əməllərin bərqərar olması naminə mühüm addımlar atılmışdır. Ulu Öndərin dövlətçilik fəaliyyəti miqyas etibarilə çox geniş olduğundan, əslində, bu fəaliyyəti istənilən halda tam əhatə etmək qeyri-mümkündür. Bu baxımdan

konkret olaraq “Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquq islahatlarının memarıdır” fikrini əsaslandırmaq məqsədilə tarixi əhəmiyyət kəsb edən bəzi mühüm faktları bir daha sadalamaq və təhlil etmək yerinə düşərdi.

Müstəqillik əldə etdikdən sonra insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi məqsədilə həyata keçirilən hüquqi islahatların ən mühümü məhz yaşamaq hüququnun təmini istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər olmuşdur. Şərq aləmində ilk dəfə olaraq Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1993-cü ildə Azərbaycanda ölüm cəzasının icrasına moratorium qoyuldu. Bu addım insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində tarixi bir hadisə çevrildi. 1998-ci il fevralın 10-da isə Azərbaycanda ölüm cəzası ləğv edildi. Bu tarixi addım fəlsəfi, hüquqi düşüncələrə, dərin elmi təhlilə, dünya təcrübəsinə və reallığımıza əsaslanmaqla, humanizm, insanpərvərlik, ədalət, şəxsiyyətə və insan hüquqlarına hörmət kimi yüksək amallarla yaşayan Ulu Öndərin gələcək nəsillərə misilsiz töhfəsidir. Ümummilli Liderimiz 3 fevral 1998-ci il tarixli müraciətində deyilirdi: **“Mən, cinayət-hüquq siyasətini hərtərəfli təhlil edərək, ədalət, azadlıq, humanizm və insanpərvərlik kimi yüksək ideallara sadıq qalaraq, ölkəmizdə ölüm cəzasının ləğv edilməsi qənaətinə gəlib bu tarixi bəyanatı vermişəm”**. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında demokratik və hüquqi dövlət quruculuğu yolunda atılan addımlar, beynəlxalq standartlara əsaslanan köklü hüquq islahatları insan hüquq və azadlıqlarının təminatı sahəsində əsaslı dönüşə səbəb olmuşdur. Heydər Əliyevin “Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi haqqında” 9 avqust 1994-cü il tarixli Fərmanı ilə cinayətkarlığa qarşı mübarizə tədbirləri daha da gücləndirilmiş, hüquq-mühafizə orqanlarının bu istiqamətdə uzunmüddətli dövr üçün fəaliyyət proqramı müəyyənləşdirilmişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində görülmüş

işlər dövlət və cəmiyyət həyatının bütün sahələrini əhatə etmiş və ölkəmizdə hüquqi sistemi kökündən dəyişmişdir. Şübhəsiz ki, bu tədbirlər sisteminin əsasında 1995-ci ildə qəbul edilmiş, Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin şah əsəri olan Azərbaycan Respublikasının ilk milli Konstitusiyası dayanır. Konstitusiyanın qəbul edilməsi xalqımızın tarixi ənənələrinə uyğun olan və eyni zamanda ölkəmizdə müasir dünyanın hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu tələblərinə cavab verən dövlətçiliyin formalaşdırılması və hüquqi sistemdə möhkəm özülün yaradılması işində mühüm addım olmuşdur. Konstitusiyada ilk dəfə olaraq Azərbaycan dövlətinin demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublika olması bəyan edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının hüquqi dövlət kimi qanunun aliliyi, ictimai həyatın bütün sahələrində qanunçuluğun təmin edilməsinin dövlətin başlıca məqsədi hesab edilmişdir. Çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrimizə, milli və ümumbəşəri dəyərlərə söykənərək qəbul edilən ilk milli Konstitusiyamız hüquqi-demokratik dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunun təməlini qoydu. Ulu Öndər Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi dövlət siyasətinin mahiyyətini özündə əks etdirən humanistlik sayəsində 1995-ci ildən əfv və amnistiya təsisatları bərpa edilmiş, həmin vaxtdan indiyədək qəbul olunmuş amnistiya aktları, əfv fərmanları minlərlə şəxsə tətbiq edilmişdir.

1996-cı ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Sərəncamı Hüquq islahatları komissiyasını, məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsində qanunun aliliyinin təmin olunmasını, beynəlxalq hüquq normalarının milli qanunvericilikdə nəzərə alınmasını və bu kimi digər əhəmiyyətli məsələləri nəzərdə tuturdu ki, bu da, Ulu Öndər Heydər Əliyevin göstərişi ilə qısa zaman kəsiyində uğurla həyata keçirilməklə ölkəmizdə məhkəmə-hüququ sisteminin keyfiyyətcə yeniləşməsinə və müasirləşməsinə rəvac vermişdir.

Hüquqi islahatlar sahəsində qəbul edilmiş çox önəmli sənədlərdən biri də Heydər Əliyev tərəfindən 1996-cı il 8 iyun

tarixdə imzalanmış “Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi haqqında” Sərəncamdır. Məhz bundan sonra beynəlxalq standartlara uyğun qanunvericilik aktlarının hazırlanmasına başlandı. “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında”, “Məhkəmələr və hakmilər haqqında”, “Prokurorluq haqqında”, “Polis haqqında”, mütərəqqi ruhlu qanunlar və digər normativ-hüquqi aktlar, Azərbaycan Respublikasının Cinayət, Cinayət-prosessual, Mülki, Mülki-prosessual məcəllələri, eləcə də digər məcəllələr qəbul olunmuş, qanunvericilikdə insanların təqsirsizlik prezumpsiyası, qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, ədalət, təqsirə görə məsuliyyət və digər humanist prinsiplər öz əksini tapmışdır.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi bu orqanın səlahiyyətlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması ilə yanaşı, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur. Qarşıda duran bu və digər məqsədlərin həyata keçirilməsi baxımından 1999-cu il 7 dekabr tarixdə qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müstəsna əhəmiyyəti xüsusi vurğulanmalıdır. Mütərəqqi ruhlu bu Qanun prokurorluğun totalitar rejimə xas bəzi funksiyalardan azad olmasına, onun fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılmasına ciddi hüquqi zəmin formalaşdırmışdır. Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində beynəlxalq standartlara və demokratik prinsiplərə, milli dövlətçilik ənənələrinə uyğun hazırlanmış “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi, “Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında” Əsasnamənin və digər normativ sənədlərin təsdiq edilməsi nəticəsində prokurorluğun

fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənmə prosesi yeni mərhələyə qaldırılmışdır. Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində “Prokurorluq haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarına, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsinə və digər qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişikliklər edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarında kadrlarla aparılan işin daha da təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, istintaq və təhqiqat, eləcə də cinayət mühakimə icraatı zamanı dövlət ittihamının müdafiəsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna mühüm səlahiyyətlər verilmişdir.

Ölkəmizdə demokratiyanın daha da inkişaf etdirilməsi sahəsində görülən tədbirlərin genişləndirilməsi məqsədilə 1998-ci il fevralın 22-də “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Ümummilli Lider tərəfindən Fərman imzalandı. İnsan hüquqları sahəsində həyata keçiriləcək tədbirlərin istiqaməti və konsepsiyası həmin sənədlə müəyyən edildi və ümumdövlət səviyyəsinə qaldırıldı. Bunun ardınca təsdiq edilmiş “İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı”nda Azərbaycanın konkret inkişaf mərhələsinə uyğun olaraq insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin səmərəliliyinin artırılması, elmi-tədqiqat institutunun yaradılması, hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq qurumlarla əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi, mütəxəssislərin hazırlanması, öhdəliklərə əməl edilməsi və digər vəzifələrin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu fundamental sənədlərin fəlsəfəsi ondan ibarətdir ki, hər bir şəxs Konstitusiyada təsbit edilmiş hüquqlarının həyata keçirilməsi üçün bütün imkanlara malik olsun. Belə ki, Konstitusiyada bəyan edilmiş hüquqların həyata keçirilməsi üçün bir sıra mühüm qanunlar qəbul olunmuş və çevik hüquqi mexanizmlər müəyyənləşdirilmişdir.

İlk növbədə, qeyd edilməlidir ki, ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi Ümummilli Liderin fəaliyyətinin əsas qayəsini təşkil etmişdir. Demokratiya və insan hüquqlarına sadıq olduğunu daim bəyan edən Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan vətəndaşlarının hüquqlarının bərpa edilməsi sahəsindəki siyasəti gələcək nəsillərin yaddaşına ədalətin bərpası kimi həkk olunacaqdır. Ölkəmizdə insan hüquqlarının qorunması üzrə yeni sistemin yaranmasının parlaq təzahürlərindən biri də “İnsan hüquqları üzrə müvəkkil (Ombudsman) haqqında” Qanunun qəbul edilməsi oldu. Belə bir hüquqi təsisatın yaradılması qabaqcıl dövlətlərdə tətbiq edilən səmərəli institutların ölkəmizdə fəaliyyət göstərməsinə şərait yaratdı.

Milli qanunvericiliyimizin təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunmasının daha da etibarlı təmin edilməsi məqsədilə 24 avqust 2002-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavə və dəyişikliklər edildi. “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər edilməsi haqqında” Referendum Aktına əsasən Azərbaycan prokurorluğuna qanunvericilik təşəbbüsü və vətəndaşlara Konstitusiya Məhkəməsinə vətəndaşların barbaşa müraciət etmək hüququ verildi.

Bütün bunlar, bir tərəfdən, Azərbaycanda hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğunun təmin edilməsi, çoxpartiyalılığa, müxtəlif siyasi cərəyanların ideyalarının azad ifadə olunmasına əsaslanan siyasi sistemin yaradılması, insan və vətəndaş hüquqlarının qorunmasına qulluq edən təsisatların formalaşması, digər tərəfdən isə, ölkəmizdə azad rəqabətə, inkişaf etmiş mülki dövriyyəyə, müasir bazar münasibətlərinə əsaslanan iqtisadiyyat qurulması məqsədini güdən qanunvericilik tədbirlərini əhatə edir.

1993-2003-cü illər Azərbaycanın demokratik prinsiplərə sadıq bir dövlət kimi inkişafında mühüm bir dövr olmaqla, dünya birliyinə inteqrasiya yolunda ona çox böyük nailiyyətlər qazandırdı. Heydər Əliyevin siyasi müdrikliyi və beynəlxalq

nüfuzu olmadan bütün bunları əldə etmək mümkünsüz idi. Həmin illərdə hakimiyyət bölgüsü prinsipinə uyğun dövlət idarəetmə sistemi formalaşmış, icra, qanunvericilik və məhkəmə orqanlarının səmərəli fəaliyyəti təmin edilmişdir. Ölkəmizdə müxtəlif yönlü siyasi partiyaların, ictimai təşkilatların, həmçinin kütləvi informasiya vasitələrinin azad fəaliyyəti üçün yaradılmış şərait dövlətimizdə siyasi plüralizmin, fikir azadlığının, demokratiyanın bərqərar olduğunu bariz şəkildə təsdiqləyir. Bu gün tam əsasla demək olar ki, Ümummilli Liderin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə qəbul edilən mütərəqqi qanunlar, həyata keçirilən təşkilati və praktiki tədbirlər ölkəmizdə demokratik, hüquqi dövlətin möhkəm əsasını yaratmışdır.

“Şərq qapısı” qəzeti.

27.02.2023-cü il

İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi dövlətin ali məqsədidir

“Azərbaycanda insan hüquqlarının qorunması, insan azadlıqlarının təmin edilməsi həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur”.

**Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri**

İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi müasir dünyada demokratik inkişafın ayrılmaz hissəsinə, bəşəriyyətin mənəvi-hüquqi və siyasi ideallarının ali təzahürünə çevrilməklə, vətəndaş cəmiyyətinin yetkinliyinin başlıca meyarı sayılır. İnsan hüquqları ləyaqət, ədalət, bərabərlik, hörmət və müstəqillik kimi ortaq dəyərlərə əsaslanır. Bu dəyərlər qanunla müəyyən edilir və qorunur. Bütün sivil dövlətlərdə ümumi qayğı və məsuliyyət predmeti kimi nəzərdən keçirilən bu meyarlar müstəqil Azərbaycan Respublikasının ictimai-siyasi həyatında da özünə möhkəm yer tapmışdır.

Ölkəmiz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra beynəlxalq cəmiyyətin tamhüquqlu və beynəlxalq hüququn müstəqil subyekti kimi tarixin sınağından uğurla çıxmış ümumbəşəri dəyərlərin üstünlüyünü qəbul edərək demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunu, eyni zamanda bəşər sivilizasiyasının idealları olan azadlığı, insan hüquqlarını, ədaləti və sülhü özünün inkişaf yolu seçmişdir.

18 iyun Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları Günü kimi qeyd olunur. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin 2007-ci il 18 iyun tarixli Sərəncamı ilə Ümummilli Liderimiz

Heydər Əliyev tərəfindən 1998-ci il iyunun 18-də Azərbaycan Respublikasında ilk “İnsan hüquqları müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı”nın təsdiq edildiyi və insan hüquqlarının təmin olunmasının dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyən edildiyi nəzərə alınaraq iyunun 18-i Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları Günü kimi təsis edilib.

İnsan hüquqları amili xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin fəaliyyətinin əsası olmuşdur. Ulu öndərimiz sivil, dünyəvi dövlət quruculuğu prosesinin ilkin şərti kimi fundamental insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi zərurətini, ona şərait yaradılmasının vacibliyini həmişə xüsusi qeyd etmişdir. Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1993-cü ilin iyununda respublikamızda hakimiyyətə qayıdıandan sonra ölkəmizdə qanunçuluğun təmin olunmasını, vətəndaş hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunmasını özünün başlıca fəaliyyət prinsiplərindən biri elan etmiş, bu ali məqsədlərin gerçəkləşdirilməsinə yönəlmiş çoxşaxəli islahatların həyata keçirilməsini daim diqqətdə saxlamışdır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında ümumbəşəri dəyərlərə, demokratik ənənələrə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi və təminatına əsaslanan vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu, demokratik hüquqi dövlət və buna uyğun insan hüquqları sisteminin yaradılması istiqamətində respublikamızda mühüm islahatlar həyata keçirilmiş, insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunması dövlətin ali məqsədi elan edilmişdir.

Ötən müddət ərzində milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülən kompleks tədbirlər qanunçuluğun təmininə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsinə, cinayətkarlıqla mübarizə tədbirlərinin genişləndirilməsinə real şərait yaratmışdır. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında hazırlanaraq 12 noyabr 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi (referendum) yolu ilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının

ilk Milli Konstitusiyasının ikinci bölməsi, bütünlüklə, Azərbaycan Respublikasında əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına həsr olunmuşdur. Konstitusiyada əksini tapmış bu strateji məqsəd, ilk növbədə, hüquq islahatları və insan hüquqlarının qorunması prinsipinin real həyatda tətbiqini zəruri etmişdir.

Demokratik inkişaf yolu seçmiş Azərbaycan Respublikasında insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin real təminatı üçün zəruri qanunvericilik bazası yaradılmışdır. 1998-ci ilin 22 fevralında Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Fərman imzalanmış, insan hüquqları sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin istiqaməti və konsepsiyası səhih şəkildə müəyyən olunmuşdur. 1998-ci il 18 iyun tarixdə Ümummilli Lider Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan Respublikasının tərəqqisini məhz “insan meyarı”nın inkişaf etdirilməsində görərək, insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində ilk fundamental sənəd olan “İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı”nı təsdiq etmişdir.

Respublikamızda həyata keçirilən hüquqi islahatların ən mühüm mərhələlərindən biri insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsində səmərəli hüquq müdafiə mexanizmi olan Ombudsman təsisatının yaradılması olub. İnsan hüquqlarının təmin olunmasını ümumdövlət vəzifəsi hesab edən Ulu Öndər Heydər Əliyevin ilk dəfə insan hüquqları üzrə müvəkkil institutunun təsis edilməsi üçün 1998-ci il 22 fevral tarixli “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Fərmanı, habelə 1998-ci il 18 iyun tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilən Dövlət Proqramında İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili təsisatının yaradılması nəzərdə tutulub. Ombudsman təsisatının yaradılması hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində aparılan islahatların məntiqi davamı idi. 2001-ci il dekabrın 28-də Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi “Azərbaycan Respublikasının

“İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili haqqında” Konstitusiya Qanununu qəbul edib. Müvəkkil təsisatının yaradılması və fəaliyyəti üçün maddi və hüquqi baza formalaşdırılmışdır. Həmçinin 24 dekabr 2002-ci il tarixdə “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında” Konstitusiya Qanunu qəbul edilmişdir.

Beynəlxalq hüquqda insan hüquqlarını təsdiqləyən ən möhtəbər sənəd BMT-nin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməsidir. Bəyannamədə deyilir: “Hər bir insan onun mənsub olduğu irqindən, cinsindən, dilindən, dinindən, siyasi və digər baxışlarından, milli və sosial mənşəyindən, mülkiyyətindən, doğum və digər hallarından asılı olmayaraq təmin olunmuş insan haqlarına və azad olmaq hüququna malikdir”.

Azərbaycan Respublikası 2001-ci ildə “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasına qoşulmaqla bu Konvensiya Konstitusiyamızın 148-ci maddəsinə müvafiq olaraq milli qanunvericiliyin tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Həmçinin Azərbaycan Respublikası insan hüquqlarının qorunması sahəsində mühüm beynəlxalq sənədlərə, o cümlədən BMT Baş Məclisi tərəfindən qəbul edilmiş “İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqət alçaldan davranış və cəza növünə qarşı” Konvensiyaya qoşulmuşdur.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin 2006-cı il dekabrın 28-də imzaladığı “Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planının təsdiq edilməsi haqqında” Sərəncamında Azərbaycanın müasir inkişaf dövründə hüquqi dövlət quruculuğu və insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində səylərin gücləndirilməsi dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi göstərilib. Demokratik, hüquqi dövlətin, qanunun aliliyi, insan hüquqları və sosial ədalət kimi fundamental əsaslarının möhkəmləndirilməsi məqsədilə Prezident cənab İlham Əliyev tərəfindən 2011-ci il dekabrın 27-də “Azərbaycan Respublikasında

insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı” qəbul olunub. Milli Fəaliyyət Proqramı Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən təməli qoyulmuş insan hüquqları sahəsində strategiyanın məntiqi davamı və dövlətin növbəti siyasi iradəsi olmaqla, insan və vətəndaş hüquqlarının hərtərəfli həyata keçirilməsinə, onların icra mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsinə zəmanət verir.

Azərbaycanda insan hüquqlarının qorunması istiqamətində görülən işləri beynəlxalq təşkilatlar da yüksək qiymətləndirirlər. Azərbaycanda aparılan demokratik hüquqi islahatlar insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində mühüm irəliləyişlərin əldə edilməsinə şərait yaratmış, bu müddət ərzində ölkəmiz bir çox hüquqi aktlara qoşulmuşdur. BMT və Azərbaycan hökuməti arasında 1998-ci ilin avqustunda “İnsan hüquqları və demokratiyanın dəstəklənməsi sahəsində birgə layihə haqqında” Memorandum imzalanıb. Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları haqqında beynəlxalq sazişlərə qoşulması, bu sahədə elmi-tədqiqat institutunun yaradılması, normativ-hüquqi aktların insan hüquqlarına dair beynəlxalq standartlara tam uyğunluğunun təmin edilməsi, hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi, insan hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən qurumlarla əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi, bu sahədə fəaliyyət göstərən beynəlxalq institut və mərkəzlərdə tədqiqat və təhsil problemləri üzrə mütəxəssislərin hazırlanması, insan hüquqları haqqında öhdəliklərə riayət edilməsi və digər məsələlər ölkəmizdə insan hüquqlarına verilən dəyərin əsas göstəricisidir.

Tarixə nəzər salanda görürük ki, Avropada ilk dəfə kişilər və qadınların bərabər hüquqları məsələsi fransız inqilabının ideoloqları tərəfindən həll olunmağa başlayıb. 1791-ci ildə qadın təhsili haqqında qanun qəbul edilib, 1847-ci ildə isə İngiltərədə qadınların 10 saatlıq iş günü hüququ təmin edilib. ABŞ-da 1848-ci ildən bu yana evli qadınlar mülkiyyət hüququ, 1880-ci ildən isə həmkarlar ittifaqlarının üzvü olmaq imkanı əldə ediblər. Yeni

Zelandiya qadınlarına ilk dəfə 1893-cü ildə seçki hüququ verilib. Azərbaycanda qadınların hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində intensiv işlər görülür. Amerika və əksər Avropa ölkələrində zərif cinsin nümayəndələri seçki hüququndan məhrum olduqları halda 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə qadına kişilərlə bərabər seçkilərdə iştirak etmək hüququ verilib. 1991-ci ildə Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra da cəmiyyətin inkişafında və müstəqil dövlətin qurulmasında qadınların rolu artmağa başlayıb. 1992-ci ildə Azərbaycan BMT və ATƏT-in, 2001-ci ildə isə Avropa Şurasının üzvü olduqdan sonra isə bu təşkilatların hər birinin tərkibində olan gender məsələləri, qadınların vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə məşğul olan strukturların hər biri ilə sıx əməkdaşlıq təmin edilib.

Uşaq hüquqlarının tam həcmdə təmin edilməsi, uşaq problemlərinin ardıcıl həlli ölkəmizdə bu sahədə həyata keçirilən dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir. BMT-nin Uşaq Hüquqları Konvensiyası ilə əlaqədar Azərbaycanda “Uşaq hüquqları haqqında” Qanunun qəbul edilməsi ilə bağlı ötən illər ərzində milli qanunvericilik və normativ-hüquqi aktlar mütəmadi olaraq təkmilləşdirilib, uşaq hüquqlarının müdafiəsinə yönəlmiş bir çox Dövlət proqramları qəbul edilib. Ölkəmizdə uşaq problemlərinin həllinə yönəlmiş onlarla Dövlət proqramı həyata keçirilir. Hər il ölkəmizdə iyunun 1-də Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü yüksək səviyyədə qeyd edilir.

İnsan hüquqları sahəsində ardıcıl və dinamik fəaliyyətə xüsusi diqqət yetirən respublikamız bu sahədə 300-dən çox beynəlxalq müqavilənin iştirakçısı və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların üzvüdür. Bu gün Azərbaycan Respublikası insan hüquqlarının müdafiəsinin beynəlxalq mexanizmləri ilə sıx əməkdaşlıq edir. Beynəlxalq mexanizmlər tərəfindən irəli sürülən tövsiyələr isə daim Azərbaycan Respublikası tərəfindən dövlətdaxili qanunvericiliyin daha da təkmilləşdirilməsində istifadə edilir.

Azərbaycanda hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində həyata keçirilən hüquq islahatları Azərbaycan Respublikasının ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasında da davam etdirilir. Bu gün muxtar respublikamızda insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi daim diqqət mərkəzində saxlanılır.

30 dekabr 2005-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına əlavələrin və dəyişikliklərin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya qanunu qəbul edilmişdir. Həmin qanuna əsasən Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin (Ombudsmanın) seçilməsi və onun statusu ilə bağlı əlavə və dəyişikliklər edilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin 20 fevral 2006-cı il tarixli üçüncü çağırış ikinci sessiyasında “Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası qanunu qəbul edilmişdir. 21 fevral 2006-cı ildə “Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) haqqında” Naxçıvan Muxtar Respublikası Qanununun təbiiq edilməsi haqqında Fərman imzalanmışdır.

İctimai həyatın ən müxtəlif sahələrini tənzimləyən qanunların cəmiyyətin inkişaf ahənginə uyğun təkmilləşdirilməsi, habelə insan hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi baxımından hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətində çevik həll prosedurunun tətbiqi vətəndaş cəmiyyətinin yetkinliyinin mühüm şərtlərindən sayılır. Avropa məkanına inteqrasiya kursunu prioritet seçməklə, hər bir fərdin maraq və mənafeyinin yüksək səviyyədə təminatını qarşıya məqsəd qoymuş respublikamızda dövrün tələblərinə cavab verən məhkəmə-hüquq islahatlarının aparılması davamlı prosesə çevrilmişdir. İnsan hüquqlarına hörmət, insan hüquqlarının qorunması müasir dünyaya qovuşmağın əsas yoludur.

Prokurorluq orqanlarının qanunçuluğun təmin edilməsi və insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində nüfuzlu

təsisata çevrilməsi, yenidən strukturlaşaraq fəaliyyətini dövrün tələbləri səviyyəsində qurması məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında aparılmış mütərəqqi islahatlar nəticəsində mümkün olmuşdur. Ulu Öndərin layiqli davamçısı dövlət başçısı cənab İlham Əliyev tərəfindən ölkə vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı qorunması, onların sosial-rifah halının davamlı olaraq yüksəldilməsi istiqamətində, məqsədyönlü addımlar atılmışdır.

“Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 dekabr 2011-ci il tarxili, 1938 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı”nın icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Tədbirlər Planı” təsdiq edilmişdir. Tədbirlər Planında prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin insan hüquqlarının təmini baxımından təkmilləşdirilməsi, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə insan hüquqlarının müdafiəsindən irəli gələn öhdəliklərin icrası sahəsində prokurorluq orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrini səmərəli yerinə yetirmək, prokurorluq işçiləri tərəfindən İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinin, insan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsinə dair beynəlxalq müqavilələrin, onlarla əlaqəli digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin öyrənilməsi və təcrübədə tətbiqi üçün tədbirlər görmək, şəxsin tutulması, həbs edilməsi, həbs yerlərində saxlanması zamanı qanunvericiliyin tələblərinin, insan hüquqlarının pozulması, işgəncə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftara yol verilməsi, vəzifədən sui-istifadə və digər bu kimi hallarla bağlı faktları ətraflı araşdırmaq və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş tədbirlər görmək, Avropa Məhkəməsinin şəxsə qarşı təqibin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərar qəbul edilməsi faktı ilə deyil, səlahiyyətli orqan tərəfindən fərdə ünvanlanmış, onun cinayət törətməsi faktını təsdiqləyən

bildiriş verilməsi faktı və ya bu mənanı verən başqa tədbirlə şərtləşdirməsi nəzərə alınaraq, cinayət təqibinə məruz qalan şəxslərin Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş hüquqların həyata keçirilməsinə şərait yaradılmasını və müdafiə hüquqlarının vaxtında reallaşdırılmasını təmin etmək, ədalətli məhkəmə baxışına mənfi təsir göstərən, əvvəlcədən ictimai rəyin formalaşdırılmasına yönələn ifadələrdən istifadə olunması, təqsirsizlik prezumpsiyasını poza biləcək nitq ilə çıxış edilməsi, müsahibə verilməsi və ya ictimaiyyəti şəxsin təqsirli olduğuna inanmağa sövq edən bəyanatların yayılması qarşısının alınmasını təmin etmək, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin prokuror fəaliyyəti üçün əhəmiyyət kəsb edən qərarların prokurorluq işçiləri arasında yayılmasını təmin etmək və digər məsələlər öz əksini tapmışdır.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
09.12.2011-ci il***

**Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası
Ulu Öndər Heydər Əliyevin şah əsəri,
qanunvericilik sisteminin əsasıdır**

“Bizim Konstitusiyamız xalqın Konstitusiyasıdır – hər bir vətəndaşın Konstitusiyasıdır. Bizim Konstitusiyamız Azərbaycanın gələcək perspektivlərini müəyyən edibdir və biz o perspektivlər yolu ilə gedirik, bundan sonra da gedəcəyik”.

**Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri**

1995-ci il noyabr ayının 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Milli Konstitusiyası qəbul olundu. Milli Konstitusiyamız insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi olaraq bəyan etdi.

XX əsrin son onilliyində Azərbaycan xalqı ikinci dəfə öz müstəqil dövlətini bərpa etməyə nail oldu. Dövlət müstəqilliyini əldə etmək hələ azad olmaq demək deyil. Bu, azadlığa gedən bir yoldur. Bu yolu getmək üçün mənəvi yetkinlik, milli birliyə, siyasi mədəniyyətə, yüksək vətəndaşlıq şüuruna malik olmaq lazımdır. Dövlət müstəqilliyi yalnız azad cəmiyyətin qurulmasına geniş imkanlar açır.

Respublikamız öz dövlət müstəqilliyini 1991-ci ildə bərpa etsə də, ölkəmizdə mövcud olan ictimai-siyasi qeyri-sabitlik, xaos və anarxiya yeni Konstitusiyanın qəbul edilməsini mümkünsüz edirdi. Həmin vaxt cəmiyyətdə sabitliyi bərpa edə biləcək yeni və Milli Konstitusiyanın əsasını təşkil edən ideya və dəyərlər üzərində razılıq əldə edilməsini təmin edən siyasi iradə və

müdrikliyə çox böyük ehtiyac var idi. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi ilə ali hakimiyyətə qaydınsınadək Azərbaycan vətəndaş müharibəsinə sürüklənmiş, milli dövlətçiliyimiz məhv olmaq təhlükəsi ilə üzbəüz qalmışdır. Məhz belə bir tarixi məqamda Ulu Öndər Heydər Əliyev xalqı müstəqil Azərbaycan və Azərbaycançılıq ideyaları ətrafında sıx birləşdirərək özünün tarixi missiyasını yerinə yetirdi. Tədricən ölkəmizdə ictimai-siyasi sabitlik bərqərar olunmağa başladı. Bütün bunlar isə Azərbaycan xalqının və müstəqil dövlətçiliyini tarixində ilk milli Konstitusiyanın qəbul edilməsi zərurətini yaratdı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti mövcud olduğu 23 ay müddətində yalnız Konstitusiya Aktını qəbul edə bilmişdi. Ölkəmizdə Sovet Hakimiyyəti qurulduqdan sonra isə 1921-ci il may ayının 6-da Azərbaycan SSR-nin ilk Konstitusiyası qəbul edildi. Bundan sonrakı dövrlərdə, yəni 1937 və 1978-ci illərdə Azərbaycan SSR-nin növbəti konstitusiyaları qəbul edildi. Bütün bunlar isə ovaxtkı SSRİ-nin 1936 və 1977-ci illərdə qəbul olunmuş konstitusiyalarının əksi idi. Ulu Öndər Heydər Əliyevin o vaxtlar çox böyük çətinliklərə və maneələrə sinə gərərək gərgin əməyi və qətiyyəti nəticəsində 1978-ci ildə qəbul edilmiş Azərbaycan SSR-in Konstitusiyasının 73-cü maddəsinə dövlət dilinin Azərbaycan dili olması müddəası daxil edilmişdir.

1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti “Azərbaycanın Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı”nı qəbul etdi. Qəbul olunan Konstitusiya Aktı da Azərbaycan vətəndaşlarının real hüquq və vəzifələrini, dövlətimizin məram və məqsədlərini tam əks etdirmirdi. Belə bir vəziyyətdə ölkədə konstitusiya boşluğu açıq-aydın görünürdü. Bu tarixi zərurət nəzərə alınaraq Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2 may 1995-ci il tarixli Qərarı ilə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin sədrliyi ilə 33 nəfərdən ibarət Konstitusiya komissiyası yaradıldı. Konstitusiya komissiyasının Sədri,

Ümummilli Lider Heydər Əliyev yeni, Milli Konstitusiyanı son dərəcə mükəmməl bir sənəd kimi hazırlamağı tövsiyə edərək deyirdi: ***“Biz elə bir layihə hazırlamalı və nəhayət, elə bir Konstitusiya qəbul etməliyik ki, o, müstəqil Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsiplər əsasında uzun müddət sabit yaşamasını təmin edən Əsas Qanun, tarixi sənəd olsun”.***

Ulu Öndər Heydər Əliyevin sədrliyi ilə qısa müddətdə Konstitusiya layihəsi hazırlanıb 15 oktyabr 1995-ci ildə mətbuatda dərc edilərək ümumxalq müzakirəsinə verildi. Müzakirələdə verilən təkliflər nəzərə alınaraq 5 bölmə, 12 fəsil, 158 maddə və 12 keçid müddəalarından ibarət yekun layihə 12 noyabr 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsinə (referenduma) çıxarıldı. Beləliklə də müstəqil Azərbaycan dövlətinin ilk Milli Konstitusiyası 12 noyabr 1995-ci ildə referendum yolu ilə qəbul olundu və 27 noyabr 1995-ci il tarixdə qüvvəyə mindi.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının yeni Konstitusiyasını hazırlayan komissiyanın 10 noyabr 1995-ci il tarixli son iclasında komissiya üzvlərinin olduqca səmərəli, faydalı, tarixi xidmətlərini vurğulayaraq qeyd etmişdir ki, ***“Komissiyanın sədri kimi şəxsən mən bu böyük tarixi sənədin hazırlanmasında öz şəxsi məsuliyyətimi daim dərk etmişəm, bu gün də dərk edirəm. Ona görə də bu sənədin hazırlanmasına xeyli vaxt sərf etmişəm. Haqqım var deyəm ki, çox zəhmət çəkmişəm. Hər bir kəlmənin, hər bir sözün mənasını dəfələrlə araşdırmışam, onun bu gün üçün, gələcək üçün nə qədər əsaslı olmasını dəfələrlə təhlil etmişəm. Mən çox rahatlıq hissi ilə bu layihənin altından imza atıram və bu layihəyə görə tam cavabdeh olduğumu bu gün bəyan edirəm”.*** Bu mənada deyə bilərik ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev ilk Milli Konstitusiyamızın baş müəllifi, Konstitusiyamız isə Ulu Öndər Heydər Əliyevin şah əsəridir.

1995-ci il noyabrın 12-də müstəqilliyimizin əsas atributu olan Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının ümumxalq

səsverməsi yolu ilə qəbul edilməsi ölkəmizin dövlət və hüquq tarixində xüsusi yer tutan mühüm hadisələrdən biridir. Milli dövlətimizin formalaşmasında, hüquq sisteminin və milli qanunvericiliyin inkişafında Konstitusiyanın əhəmiyyəti əvəzsizdir.

Konstitusiyanın qəbul edilməsi xalqımızın tarixi ənənələrinə uyğun olan və eyni zamanda ölkəmizdə müasir dünyanın hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu tələblərinə cavab verən dövlətçiliyin formalaşdırılması, siyasi və hüquqi sistemdə möhkəm özülün yaradılması işində mühüm addım olmuşdur. Konstitusiyanın müddəaları beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş normalarına, Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlərinə əsaslanır. Eyni zamanda demokratik təsisatlar sahəsində mühüm nailiyyətlər qazanmış sivil dövlətlərin konstitusiyaları ilə tanış olarkən bir daha əmin olursan ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası dünyada mövcud olan ən demokratik Konstitusiyalardan biridir.

Konstitusiyanın preambulasında Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq, Konstitusiya çərçivəsində demokraik quruluşa təminat vermək, vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsinə nail olmaq, xalqın iradəsinin ifadəsi kimi qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq, ədalətli iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq hamının layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək və digər bu kimi ülvəi niyyətlər bəyan edilmişdir.

Ölkəmizdə dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyinin Azərbaycan xalqı olduğu, Azərbaycan xalqının isə Azərbaycan dövlətinə və onun qanunlarına tabe olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından ibarət olmasını, xalqın isə suverenliyini elan edən Konstitusiyamızda nəzərdə tutulur ki, xalq öz suveren hüququnu bilavasitə ümumxalq səsverməsi-referendum və ümumi, bərabər və birbaşa seçki hüququ əsasında, sərbəst, gizli və şəxsi səsvermə yolu ilə seçilmiş nümayəndələri vasitəsilə həyata

keçirir. Ulu Öndər qeyd edirdi ki, ***“Bizim Konstitusiyamız xalqın Konstitusiyasıdır-hər bir vətəndaşın Konstitusiyasıdır. Bizim Konstitusiyamız Azərbaycanın gələcək perspektivlərini müyyən edibdir və biz o perspektivlər yolu ilə gedirik, bundan sonra da gedəcəyik”***.

Konstitusiyada ilk dəfə olaraq Azərbaycan dövlətinin demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublika olması bəyan edilmişdir. Azərbaycan Respublikası demokratik dövlətdir. Çünki dövlətin quruluşu və fəaliyyəti xalqın iradəsinə əsaslanır, hamılıqla tanınmış insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına xidmət edir. Azərbaycan Respublikası hüquqi dövlətdir. Çünki orada qanunun aliliyi, ictimai həyatın bütün sahələrində qanunçuluğun təmin edilməsi dövlətin başlıca məqsədi hesab edilir. Azərbaycan Respublikası dünyəvi dövlətdir. Çünki Azərbaycan Respublikasında dövlət, təhsil sistemi dindən ayrılmış, heç bir dinə üstünlük verilməmişdir. Azərbaycan Respublikası quruluşuna görə unitar dövlətdir. Çünki vahid əraziyə malik olmaqla müvafiq hissələrə bölünməmişdir. Onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının statusu, eyni zamanda beynəlxalq müqavilələrlə nizamlanır. Azərbaycan dövləti respublika idarəçilik formasını seçmişdir. Azərbaycan Respublikası isə ən mütərəqqi idarəetmə forması olan prezidentli respublika formasını seçmişdir.

Konstitusiyada mütərəqqi cəhətlərdən biri dövlət hakimiyyətinin təşkilinin hakimiyyətlərin bölüşdürülməsi prinsipi əsasında həyata keçirilməsidir. Ulu Öndər qeyd edirdi ki, “Konstitusiya, birinci növbədə, dövlətlə, hakimiyyətlə xalqın arasında olan münasibətləri özündə əks etdirməlidir. Hakimiyyət bölgüsü, qanunvericilik, ali icra, məhkəmə hakimiyyətləri – bunların hamısı xalqın iradəsinə söykənməli, seçkilər yolu ilə təmin olunmalıdır. Dövlət xalqın işi olmalıdır. Xalq dövlət üçün yox, dövlət xalq üçün olmalıdır və bu prinsiplər Konstitusiyamızın əsasını təşkil etməlidir”. Azərbaycan Respublikasında da sivil və

demokratik ənənələrə sadıqlıq nümayiş etdirilərək dövlət hakimiyyəti hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipi əsasında təşkil edilmişdir. Belə ki, Konstitusiyanın 7-ci maddəsinə əsasən qanunvericilik hakimiyyətinin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən həyata keçirilməsi, icra hakimiyyətinin Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə mənsub olması, məhkəmə hakimiyyətinin isə Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri tərəfindən həyata keçirilməsi, onların qarşılıqlı fəaliyyət göstərməsi və öz səlahiyyətləri çərçivəsində müstəqil olması öz əksini tapmışdır.

İnsan hüquqları və azadlıqları Konstitusiya hüququnun əsas institutlarından biridir. Hüquq və azadlıqların məcmusu hər bir ölkədə vətəndaşla dövlət arasında mövcud münasibətlərin məzmununu təşkil edir. Əsas hüquqlar və azadlıqlar vəzifələrlə vəhdətdə vətəndaşın statusunu müəyyən edir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının ən mühüm nailiyyətlərindən biri insan hüquq və azadlıqlarının ali dəyər kimi qəbul edilməsi, Əsas Qanunun normalarında insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının geniş təsbit olunmasıdır. Belə ki, Konstitusiyanın 1/3 hissəsi əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına həsr olunmuşdur. Beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz olduğu qeyd edilməklə yanaşı, həm də təbii hüquqların (insanlara doğulduğu andan məxsus olan hüquqların) əsas xüsusiyyətləri Konstitusiyada ilk dəfə olaraq öz əksini tapmışdır. Əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının ayrılmaz və pozulmaz olduğu Konstitusiyada göstərilməklə, insan hüquqlarının və azadlıqlarının aliliyi təsdiq edilmiş, onların hər hansı normativ aktla və ya hər hansı vəzifəli şəxs tərəfindən ləğv edilməsinin və ya məhdudlaşdırılmasının yolverilməzliyi təsbit edilmişdir.

Konstitusiyamızda Azərbaycan dövlətinin əsasları, vətəndaşların əsas hüquq və azadlıqları ilə yanaşı, vətəndaşların

əsas vəzifələri də, yəni konstitusion vəzifələrimiz də öz əksini tapmışdır. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev qeyd edirdi ki, ***“Bu gün qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri Konstitusiyamızın təbliği, onun əsas prinsip və müddəalarının dərinədən öyrənilməsi və hər bir vətəndaşın yaşayış normasına çevrilməsidir.”***

Prokurorluq orqanlarının dövlətçilik maraqlarına, qanunun aliliyinə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə xidmət edən sivil və demokratik orqan kimi formalaşması, onun səmərəli fəaliyyətinin təşkili də Ulu Öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ümummilli Liderin 1993-cü ildə Azərbaycanda ali hakimiyyətə qayıdışından sonar respublikamızda qanunun aliliyi təmin olunmuş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə müdafiəsi mühüm prinsip kimi elan edilmişdir. Bu tədbirlərin tərkib hissəsi kimi 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası məhkəməhüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə, habelə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və demokratikləşməsinə möhkəm zəmin yaratmışdır. Əsas Qanunda prokurorluq orqanlarının statusu, təşkili və fəaliyyət prinsipləri, səlahiyyət dairəsi və vəzifələri qanunvericilik qaydasında təsbit edilmişdir.

Zaman keçdikcə ictimai mühit, şərait, ictimai münasibətlər dəyişir. Bu isə Konstitusiyaya müəyyən dəyişikliklərin edilməsi zərurətini ortaya çıxarır. Başqa sözlə desək, Konstitusiyaya əlavələr və dəyişikliklərin edilməsi daim inkişafda olan ictimai həyatın obyektiv tələblərindən irəli gəlir. Belə bir zərurətin nəticəsi olaraq 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsində (referendumda) qəbul edilmiş ölkə Konstitusiyasına 24 avqust 2002-ci il, 18 mart 2009-cu il və 26 sentyabr 2016-cı il tarixlərdə keçirilmiş ümumxalq səsverməsində (referendumda) bir sıra əlavə və dəyişikliklər edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının müstəqillik tarixində, milli dövlət quruculuğunda müstəsna yeri olan ilk milli, demokratik

Konstitusiyamızın qəbul edilməsinin 23 ili tamam olur. İyirmi üç il əvvəl-1995-ci il noyabr ayının 12-də referendum yolu ilə qəbul olunmuş Əsas Qanunumuz haqqında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müdrikcəsinə dediyi **“...bu, uzunömürlü Konstitusiyaya olacaqdır və Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini təmin etmək üçün, Azərbaycan xalqının rifahını təmin etmək üçün çox gözəl yollar açır və açacaqdır”** kəlamı bu gün həqiqətə çevrilmişdir, tarix və zaman bu fikrin həqiqiliyini artıq təsdiqləmişdir.

Qəbul olunduğu vaxtdan ötən 23 il ərzində Azərbaycan dövlətinin diqqəti respublika həyatının bütün sahələrini Konstitusiyamıza uyğunlaşdırmağa və ondan irəli gələn başlığa tələbləri həyata keçirməyə yönəlmişdir. Bu gün Ümummilli Lider Heydər Əliyev siyasi kursunun ən layiqli davamçısı ölkə başçısı cənab İlham Əliyev Konstitusiyada təsbit edilmiş təməl prinsip və ideyalara sadiq qalaraq hüquqi dövlət quruculuğu prosesini inamla və müvəffəqiyyətlə davam etdirməkdədir. Dövlət başçısı tərəfindən ölkəmizdə aparılan islahatlar onu deməyə əsas verir ki, ölkə başçısının əsas məqsədi Azərbaycanı hüquqi, demokratik yolla daha da inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Konstitusiyamız isə bu ali məqsədin həyata keçirilməsində əsas hüquqi baza rolunu oynayır.

Həyat daima inkişafdadır, lakin Milli Konstitusiyamızın təməl prinsipləri dəyişməzdir. Azərbaycan xalqının Ümummili Lideri Heydər Əliyevin **“Konstitusiyanı öyrənmək lazımdır, Konstitusiyanı dərk etmək lazımdır, Konstitusiyanın maddələrini, xüsusən vətəndaşların vəzifələrinə, vətəndaşların hüquqlarına aid olan maddələrini vətəndaş bilməlidir və ona riayət etməlidir”** sözləri hər birimizin başlıca fəaliyyət istiqaməti olmalıdır.

<https://nuhcixan.az/>

18.06.2021-ci il

İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramının əhəmiyyəti və prokurorluq orqanlarının rolu

“İnsan hüquqlarının müdafiəsi dövlət fəaliyyətinin təməl prinsiplərindən biridir”.

Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri

İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi müasir dünyada demokratik inkişafın ayrılmaz tərkib hissəsini, bəşəriyyətin mənəvi-hüquqi və siyasi ideallarının ali təzahürünə çevrilməklə, vətəndaş cəmiyyətinin yetkinliyinin başlıca meyarı sayılır. Bütün sivil dövlətlərdə ümumi qayğı və məsuliyyət predmeti kimi nəzərdən keçirilən bu meyarlar hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəliləyən və ciddi uğurlara imza atan müstəqil Azərbaycan Respublikasının ictimai-siyasi həyatında da özünə möhkəm yer tutub.

12 noyabr 1995-ci il tarixdə qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının ilk Milli Konstitusiyasının ikinci bölməsi, bütünlüklə, əsas insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına həsr olunaraq ötən müddət ərzində milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən kompleks tədbirlər qanunçuluğun təmin olunmasına, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsinə, cinayətkarlıqla mübarizə tədbirlərinin genişləndirilməsinə real şərait yaratdı.

22 fevral 1998-ci il tarixdə Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən “İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Fərman imzalandı. Fərmanda ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin bərqərar edilməsi,

aparılan genişmiqyaslı islahatlar nəticəsində insan hüquqlarının müdafiəsi sisteminin yaradılması zəruriliyi göstərilərək, bu sahədə inkişafın istiqamətləri müəyyən edildi. Bu Fərmanın məntiqi davamı olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 iyun 1998-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycanın “İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət proqramı” təsdiq edilirdi. Dövlət proqramına əsasən həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində ölkədə İnsan hüquqları üzrə müvəkkil təsisatı yaradıldı, dövlət orqanları fəaliyyətinin insan hüquqlarının təmin edilməsi baxımından təkmilləşdirilməsinə təkan verildi.

28 dekabr 2006-cı ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə təsdiq edilən “İnsan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı” insan hüquqlarının təmin edilməsi prosesinin keyfiyyətə yeni müstəviyə keçməsinə, universal və regional səviyyədə yeni əməkdaşlıq strategiyasının qurulmasına, dövlətlə vətəndaş cəmiyyəti arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin gücləndirilməsinə xidmət etdi.

27 dekabr 2011-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyinin artırılması sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı” təsdiq edildi. Milli Fəaliyyət Proqramı insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyinin artırılması, cəmiyyətdə hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi, normativ-hüquqi bazanın və hüquq-müdafiə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində tədbirlərin davamlılığının təmin edilməsi məqsədini daşıyır. Qəbul olunan bu sənəd göstərir ki, insan hüquqlarının müdafiəsi Dövlət başçısı tərəfindən həyata keçirilən siyasətin prioritetlərinin əsasını təşkil edir və ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində aparılan davamlı tədbirlərin tərkib hissəsidir.

Milli Fəaliyyət Proqramı normativ-hüquqi bazanın və dövlət orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, əhəlinin müxtəlif

qruplarının hüquqlarının müdafiəsi, insan hüquqları sahəsində tədris, elmi-analitik və maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi, insan hüquqları sahəsində beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq, Milli Fəaliyyət Proqramının həyata keçirilməsinin əlaqələndirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi kimi vəzifələrin həlli istiqamətində mühüm tədbirləri özündə ehtiva edir. Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı 28 dekabr 2006-cı il tarixli Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqlarının Müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planından fərqli cəhəti ondan ibarətdir ki, Milli Fəaliyyət Proqramı özündə insan hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində daha geniş tədbirləri nəzərdə tutmaqla bərabər, bu proqramın icrasına daha çox dövlət qurumları cəlb olunmuşdur ki, bu da dövlətin bir daha insan hüquqlarının müdafiəsi işinə verdiyi mühüm önəmin göstəricisidir.

Milli Fəaliyyət Proqramında dövlətin insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində fəaliyyətinin konsepsiyası inkişaf etdirilərək müxtəlif istiqamətlər üzrə kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi, onların icrası, əlaqələndirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi mexanizmi və qarşıya qoyulan məqsədlər müəyyən edib. Ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi, qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, əhalinin müxtəlif qruplarının hüquqlarının daha səmərəli təmin edilməsi istiqamətində konkret tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, proqramda qanunvericilik aktları qəbul olunarkən insan hüquqları meyarının rəhbər tutulması, Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları sahəsində beynəlxalq müqavilələrə qoşulması prosesinin davam etdirilməsi, yeni qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi, ölkədə korrupsiya ilə mübarizənin gücləndirilməsi, şəffaflığın artırılması, əhaliyə göstərilən elektron xidmətlərin inkişaf etdirilməsi sahəsində fəaliyyətin vətəndaş cəmiyyəti ilə sıx əməkdaşlıqda davam etdirilməsi ehtiva olunur.

Milli Fəaliyyət Proqramı sürətlə inkişaf etməkdə olan müasir Azərbaycan dövlətinin öz insanlarına qayğısının təzahürü, ölkəmizin beynəlxalq imicinin artmasının ifadəsi, insan hüquqlarının qorunmasına diqqətinin bariz nümunəsidir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev qeyd edirdi ki, ***“Biz ölkəmizi qanunun aliliyinin bərqərar olduğu, çox güclü sosial siyasəti, inkişaf etmiş iqtisadiyyatı və regionda möhkəm mövqeləri olan müasir və demokratik bir ölkə kimi görürük”.***

Dövlət başçısı tərəfindən imzalanmış Sərəncamda Milli Fəaliyyət Proqramında digər qurumlarla yanaşı, Prokurorluq orqanları qarşısında da müəyyən vəzifələr qoyulub. Milli Fəaliyyət Proqramının üçüncü, dördüncü və altıncı fəsillərində icra müddəti mütəmadi olmaqla prokurorluq orqanlarının bu sahədə konkret vəzifələri müəyyənləşdirilibdir ki, bunlar isə aşağıdakılardır:

- şəxsin tutulması, həbs edilməsi, müvəqqəti saxlama yerində və istintaq təcridxanalarında saxlanması zamanı qanunvericiliyin tələblərinin, insan hüquqlarının pozulması, pis rəftar, vəzifədən sui-istifadə və digər bu kimi halların ciddi araşdırılması, qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin yerinə yetirilməsi;

- korrupsiya ilə mübarizənin gücləndirilməsi potensialının artırılması, milli mexanizmlərin inkişafı, habelə bu sahədə insti-tusional islahatların davam etdirilməsi;

- hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının tədrisində insan hüquqları sahəsində beynəlxalq konvensiyalarla bağlı mövzuların geniş istifadə edilməsi, bu sahədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi;

- İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin qərarlarının Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsi və müvafiq qurumlar arasında yayılması;

- İnsan hüquqları sahəsində beynəlxalq sənədlərin, xüsusilə İnsan Hüquqlarına dair Avropa Konvensiyasının prokurorluq orqanlarının əməkdaşları tərəfindən öyrənilməsinin təmin edilməsi.

Baş Prokurorluq tərəfindən Milli Fəaliyyət Proqramının icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Tədbirlər Planı təsdiq edilib. Tədbirlər Planında şəxslərin tutulması və həbs edilməsi zamanı qanunvericiliyin insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi tələblərinin pozulması hallarının, xüsusilə də belə əməllərin qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədilməsi ilə bağlı faktların ciddi araşdırılmasını təmin etməklə bu sahədə görülən işlərin hər 6 ayda bir dəfə ümumiləşdirilərək zəruri tədbirlərin görülməsi, prokurorluq orqanları tərəfindən səlahiyyətləri daxilində korrupsiya ilə əlaqədar mübarizənin gücləndirilməsi potensialının artırılması, milli mexanizmlərin inkişafı, habelə bu sahədə institusional islahatların davam etdirilməsi istiqamətində zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək, icra müddəti mətəmədi olmaqla Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə Baş idarəsi və vətəndaş cəmiyyəti institutları ilə əməkdaşlığın səmərəsini yüksəltmək və daimi əsaslar üzərində inkişaf etdirilməsini təmin etmək və bu sahədə əhali arasında maarifləndirmənin aparılması məqsədilə vətəndaş cəmiyyəti institutları və kütləvi informasiya vasitələri ilə birlikdə müxtəlif sosial təbəqələr üçün seminar konfransların təşkil olunması, Azərbaycanda hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması, üçüncü şəxsə olan əmlakın müsadirəsinə imkan verən normaların tətbiqi, qanunsuz varlanmanın kriminallaşdırılması perspektivlərinin eləcə də, ədliyyə sövdələşmələri təcrübəsinin öyrənilməsi məqsədilə qabaqcıl ölkələrin ixtisaslaşdırılmış anti-korrupsiya qurumlarına səfərlərin təşkil olunmasını təmin etmək, korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində müvafiq təkliflər hazırlamaq, prokurorluq orqanları əməkdaşlarının tədrisində insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində beynəlxalq konvensiyalarla bağlı mövzuların geniş istifadə edilməsini, bu sahədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsini təmin etmək, İnsan Hüquqları üzrə Avropa

Məhkəməsinin prokuror fəaliyyəti üçün əhəmiyyət kəsb edən presedent qərarlarının prokurorluq işçiləri arasında yayılmasını təmin etmək, insan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində prokuror fəaliyyəti üçün əhəmiyyət kəsb edən beynəlxalq sənədlərin, xüsusilə insan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının əməkdaşlar tərəfindən öyrənilməsi üçün müvafiq tədbirlər görmək, Milli Fəaliyyət Proqramının təbliği məqsədilə digər əlaqədar qurumların nümayəndələrinin iştirakı ilə tədbirlər həyata keçirmək və Milli Fəaliyyət Proqramının icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Tədbirlər Proqramının icra vəziyyətini ümumiləşdirməklə bu sahədə görülmüş işlər barədə aidiyyəti qurumlara məlumat verilməsinin təmin edilməsi qeyd olunub.

Milli Fəaliyyət Proqramının icrası ilə əlaqədar prokurorluq orqanlarında, ilk növbədə, Milli Fəaliyyət Proqramının öyrənilməsi üçün müəyyən tədbirlər həyata keçirilməyə başlanılmış, seminar-məşğələlər keçirilmişdir. Bu sahədəki tədbirlərimiz davamlı xarakter daşıyır.

Prokurorluq orqanları əməkdaşlarının tədrisində insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində beynəlxalq konvensiyalarla bağlı mövzuların geniş istifadə edilməsi və bu sahədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi üçün tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Bunun üçün İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin prokuror fəaliyyəti üçün əhəmiyyət kəsb edən presedent qərarlarının Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsi və prokurorluq işçiləri arasında yayılması təmin edilmiş və bu sahədə tədbirlər davam etdirilir. İnsan hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində prokuror fəaliyyəti üçün əhəmiyyət kəsb edən beynəlxalq sənədlərin, xüsusilə İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının prokurorluq əməkdaşları tərəfindən öyrənilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülməkdədir.

Azərbaycan Respublikası insan hüquqlarının qorunması sahəsində mühüm beynəlxalq sənədlərə, o cümlədən BMT Baş Məclisi tərəfindən qəbul edilmiş “İşgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan davranış və cəza növünə qarşı” Konvensiyaya qoşulmuşdur. Konvensiyanın tələbləri nəzərə alınmaqla Prokurorluq orqanlarında mühüm işlər görülmüşdür. Belə ki, vətəndaşların müvəqqəti saxlama yerlərində saxlanılmasının qanuniliyi üzərində gündəlik nəzarətin həyata keçirilməsi qaydasını müəyyənləşdirən, eləcə də şübhəli və təqsirləndirilən şəxslərin hüquqlarının təmin edilməsinə yönələrək Baş Prokurorluq üzrə “Prokurorun ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyinin səmərəliliyinin artırılması, istintaq və təhqiqat üzərində nəzarətin gücləndirilməsi və bu sahədə işin daha da təkmilləşdirilməsi haqqında” 28.07.2004-cü il tarixli 10/70 sayılı əmr imzalanıb, “İşgəncələrin və qeyri-insani, yaxud insan ləyaqətini alçaldan rəftarın və ya cəzanın qarşısının alınması haqqında” Avropa Konvensiyası ilə bağlı Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun müvafiq Tədbirlər planı təsdiq olunub.

Qeyd olunan əmrdə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qorunması, işgəncələrin və insan ləyaqətini alçaldan rəftarın və bu kimi digər qanunsuzluqların qarşısının alınması məqsədilə ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorlardan cinayət təqibi zamanı insanın şərəf və ləyaqətini alçaldan, təhqir edən, habelə cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin həyatı və səhhəti üçün təhlükə törədə biləcək qərarların qəbul edilməsi və ya hərəkətlərə yol verilməsinin qarşısının alınması üçün vaxtında zəruri tədbirlərin görülməsi, cinayət-prosessual qanunvericiliyə dönmədən əməl edilməsi, cinayət təqibi zamanı şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin qohumları və müdafiəçisi ilə lazımi əlaqə saxlamasına şərait yaradılması, onların yüksək hüquqi yardım alması üçün şərait yaradılması, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsə hər hansı formada işgəncə

verilməsi barədə müdafiəçidən məlumat daxil olduqda dərhal keçirilməli olan məhkəmə-tibb ekspertizası zamanı şəxsin müayinəsində müdafiəçinin iştirakının təmin edilməsi qeyd olunub.

Azərbaycan Respublikası Baş prokuroru tərəfindən “Cinayət təqibi zamanı “İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun prokurorluq orqanlarında nəzərə alınması haqqında” 01.12.2006-cı il tarixli və Konvensiyanın müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənilməsinin zəruriliyi nəzərə alınaraq Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru tərəfindən “Cinayət təqibi zamanı “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə presedent hüququnun prokurorluq orqanlarında nəzərə alınması haqqında” 01.01.2006-cı il tarixdə 09/84 sayılı əmrlər imzalanıb.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin tələbinə əsasən bir sıra məcrubi istintaq hərəkətlərinin aparılması üçün bir qayda olaraq məhkəmə qərarı tələb olunur. Lakin təxirəsalınmaz hallarda istintaq hərəkətləri məhkəmə qərarı olmadan müstəntiqin əsaslandırılmış qərarı əsasında aparıldığı hallarda aparılmış istintaq hərəkəti barədə 24 saat müddətində məhkəmə nəzarətini həyata keçirən məhkəməyə və ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora məlumat verilir və 48 saat müddətində aparılmış istintaq hərəkətinin qanuniliyinin yoxlanılması üçün həmin istintaq hərəkətinə aid olan materialları məhkəmə nəzarətini həyata keçirən məhkəməyə və ya ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora təqdim olunur.

Həmçinin “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Qanunda nəzərdə tutulan əməliyyat-axtarış fəaliyyəti həmin orqanın

səlahiyyətli şəxsinin qərarı əsasında həyata keçirildikdən sonra səlahiyyətli şəxs müvafiq əməliyyat-axtarış fəaliyyəti aparıldıqdan sonra 48 saat müddətində əməliyyat-axtarış tədbirlərinin aparılması barədə əsaslandırılmış qərarı məhkəmə nəzarətini həyata keçirən məhkəməyə və ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora təqdim edir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası hər bir kəsin qanunla qadağan olunmayan üsul və vasitələrlə öz hüquqlarını və azadlıqlarını müdafiə etmək hüququna təminat verir. “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu vətəndaşların dövlət orqanlarına müraciət etməsini insan hüquqlarının həyata keçirilməsində və qorunmasında mühüm vasitə hesab edir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarının əməkdaşları tərəfindən yerlərdə hüquqi maarifləndirmə işi daha da genişləndirilib. Əməkdaşların əhali ilə görüşündə səslənən əsas fikirlər isə vətəndaşların konstitusion hüquq və azadlıqları ilə bağlıdır. Bu sahədə prokurorluğun əməkdaşları tərəfindən müvafiq tədbirlər davam etdirilməkdədir. Həmçinin prokurorluğun veb-saytı fəaliyyət göstərir ki, hər bir vətəndaş elektron qaydada Muxtar Respublika Prokurorluğuna müraciət edə bilər.

Bütövlükdə isə əhalinin hüquq düşüncəsinin və hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə prokurorluq orqanları tərəfindən maarifləndirmə tədbirləri davam etdirilir və bu sahədə kütləvi informasiya vasitələrinin gücündən səmərəli istifadə olunmağa çalışılır.

“Şərq qapısı” qəzeti.
09.12.2011-ci il

Prokurorluğa Ulu Öndər Heydər Əliyevin qayğısı

“Azərbaycan Prezidenti kimi mən Azərbaycan Prokurorluğuna inanıram, güvənirəm və arxalanıram”.

Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri

Milli dövlətçiliyə daim sədaqətlə xidmət edən, respublikamızda ictimai-siyasi sabitliyin, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının müdafiəsində mühüm rol oynayan prokurorluq əməkdaşları oktyabr ayının 1-də öz peşə bayramlarını qeyd edirlər. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il 17 iyul tarixli Sərəncamı ilə 1 oktyabr prokurorluq işçilərinin peşə Bayramı Günü elan olunmuşdur. Bu, prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinə verilən yüksək qiymətin təcəssümüdür. Prokurorluq orqanlarının milli dövlətçilik maraqlarına, qanunun aliliyinə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə xidmət edən sivil, demokratik orqan kimi formalaşması, onun səmərəli fəaliyyəti üçün qanunvericilik və maddi-sosial bazanın yaranması məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan ədalətə, humanizmə söykənən məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində mümkün olmuşdur.

Müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə Azərbaycanda ali hakimiyyətə qayıdışından sonra respublikada qanunun aliliyi təmin olunmuş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunması mühüm prinsipi elan edilmiş, bu ali məqsədlərin gerçəkləşdirilməsinə yönəlmiş çoxsaxəli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Hər bir fərdin maraq və mənafeələrini təmin

etmədən, ədalət meyarını qorumadan güclü dövlət yaratmağın mümkünsüzlüyünü vurğulayan ulu öndər göstərilən hüquqi yardımın səviyyəsinin yaxşılaşdırılması təşəbbüsü ilə çıxış etmişdir. Bu dövrdən başlayaraq dövlət-vətəndaş münasibətlərinin hüquq müstəvisində tənzimləndiyi, insanların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunduğu, humanizm ideyalarının möhkəm təmələ çevrildiyi sivil cəmiyyətin formalaşdırılması, idarəçilikdə demokratik ənənələrin bərqərar olması nəminə mühüm addımlar atılmışdır.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanaraq 12 noyabr 1995-ci ildə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası hakimiyyət bölgüsü prinsiplərini özündə ehtiva etməklə, zamanın tələbi ilə səsləşən məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə, habelə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və demokratikləşməsinə möhkəm təməl yaratmışdır. Əsas Qanunda ilk dəfə olaraq respublikamızın dövlət quruluşu sistemində prokurorluğun layiqli yeri müəyyənləşdirilmiş, prokurorluq orqanlarının statusu, təşkili və fəaliyyət prinsipləri, səlahiyyət dairəsi və vəzifələri qanunvericilik qaydasında təsbit edilmişdir.

1996-cı ildə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Sərəncamı Hüquqi islahatlar komissiyasının yaradılmasını, məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsində qanunun aliliyinin təmin olunmasını, beynəlxalq hüquq normalarının milli qanunvericilikdə nəzərə alınmasını və bu kimi digər əhəmiyyətli məsələləri nəzərdə tuturdu ki, bu da, Ulu Öndər Heydər Əliyevin göstərişi ilə qısa zaman kəsiyində uğurla həyata keçirilməklə, prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və müasirləşdirilməsinə rəvac vermişdir. Ötən dövrdə dövlətçiliklə bağlı etibarlı fəaliyyətin təzahürü olaraq Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin 1998-ci il 17 iyul tarixli Sərəncamı ilə hər il oktyabrın 1-nin

prokurorluq işçilərinin peşə bayramı günü kimi qeyd edilməsi, tarixi reallığın bərpa olunması ilə yanaşı, həm də prokurorluğun dövlət idarəciliyində roluna münasibətin rəsmi təzahürüdür.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi bu orqanın səlahiyyətlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması ilə yanaşı, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur. Qarşıda duran bu və digər məqsədlərin həyata keçirilməsi baxımından 1999-cu il 7 dekabr tarixdə qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müstəsna əhəmiyyəti xüsusi vurğulanmalıdır. Mütərəqqi ruhlu bu Qanun prokurorluğun totalitar rejimə xas bəzi funksiyalardan azad olmasına, onun fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılmasına ciddi hüquqi zəmin formalaşdırmışdır.

Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində beynəlxalq standartlara və demokratik prinsiplərə, milli dövlətçilik ənənələrinə uyğun hazırlanmış “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi, “Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında” Əsasnamənin və digər normativ sənədlərin təsdiq edilməsi nəticəsində prokurorluğun fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənmə prosesi yeni mərhələyə qaldırılmışdır.

24 avqust 2002-ci il tarixli “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər edilməsi haqqında” Referendum Aktına əsasən prokurorluğa həm də qanunvericilik təşəbbüsü hüququnun verilməsi Ulu Öndər Heydər Əliyevin bu orqanın cəmiyyətdəki roluna yüksək dəyərinin daha bir əyani təcəssümü olmuşdur.

Demokratik-hüquqi dövlət quruculuğu konkret zamanla məhdudlaşmayan, strateji əhəmiyyət daşıyan, daim fəallıq və

zəhmət tələb edən davamlı prosesdir. İctimai həyatın müxtəlif sahələrini tənzimləyən qanunların cəmiyyətin inkişaf ahənginə uyğun təkmilləşdirilməsi, habelə insan hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi baxımından prokurorluq orqanlarının fəaliyyətində çevik həll prosedurunun tətbiqi vətəndaş cəmiyyətinin yetkinliyinin mühüm şərtlərindən sayılır.

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin ədalətə, humanizmə və insanpərvərliyə söykənən məhkəmə-hüquq islahatlarını keyfiyyətə yeni mərhələdə inamla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin daha da müasirləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi məqsədilə bir sıra zəruri tədbirlər həyata keçirilmişdir. Dövlət başçısı qısa müddətdə məhkəmə-hüquq islahatları ilə paralel şəkildə prokurorluq orqanlarının da insan hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə qorunduğu, dövlət ittihamının tam demokratik, şəffaf və azad şəkildə həyata keçirildiyi ali instansiyaya çevrilməsinə, cəmiyyətdə yüksək etimad qazanmasına çalışmışdır. Başlıca məqsəd isə prokurorluğun insan hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəçisinə çevrilməsini təmin etmək, onun mütəşəkkil cinayətkarlıqla, o cümlədən korrupsiya ilə mübarizədə imkanlarını daha da genişləndirməkdən ibarətdir.

Son illər ictimai həyatın bütün sahələri üzrə yeniləşən Azərbaycanın möhkəm təməllər üzərində formalaşmış ictimai-siyasi sabitlik şəraitində inkişafında, milli dövlətçiliyin hər cür cinayətkar qəsdlərdən qorunmasında, Konstitusiya ilə təsbit olunmuş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatında digər hüquq-mühafizə orqanları ilə yanaşı, prokurorluq orqanlarının da mühüm xidmətləri vardır. Dövlətinə, xalqına və Prezidentinə hər zaman sadıqlıq nümayiş etdirən prokurorluq orqanları qanunla üzərinə düşən bütün vəzifələri məsuliyyətlə yerinə yetirməklə, cinayətkarlığın bütün forma və təzahürlərinə qarşı mübarizədə prinsipial mövqe tutur, vətəndaşların azad və təhlükəsiz yaşamaq

kimi əsas hüququnun reallaşdırılması sahəsində bütün zəruri tədbirləri həyata keçirirlər.

Xatırlatmaq istərdik ki, ötən müddətdə prokurorluq əməkdaşlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, onların fəaliyyətinin stimullaşdırılması istiqamətində dövlət başçısı tərəfindən bir sıra mühüm sərəncamlar imzalanmış, həmçinin Baş Prokurorluq yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İdarəsi yaradılmış, bölgələrdə yeni formalaşmış apellyasiya məhkəmələrində dövlət ittihamının təşkili işinə xüsusi diqqət ayrılmışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” 2004-cü il 3 mart tarixli, “Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Proqramının (2004-2006-cı illər) təsdiq edilməsi haqqında” 2004-cü il 3 sentyabr tarixli, “Azərbaycan Respublikasında məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi və bəzi qanunvericilik aktlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında” 2006-cı il 19 yanvar tarixli, “Azərbaycan Respublikasında İnsan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı”nın təsdiq edilməsi haqqında” 2006-cı il 28 dekabr tarixli, “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiyanın təsdiq edilməsi barədə” 2007-ci il 28 iyul tarixli, “Azərbaycan Respublikasının məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” və “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 22 iyun tarixli 1043-IIIQD nömrəli qanununun tətbiq edilməsi haqqında” 2010-cu il 15 iyul tarixli fərman və sərəncamları ilə, eləcə də digər normativ-hüquqi sənədlərlə prokurorluq orqanlarının qarşısında bir sıra mühüm vəzifələr müəyyənləşdirilmişdir.

Bütün bunlar prokurorluğun cəmiyyətdə və hüquq sistemindəki roluna verilən yüksək qiymət olmaqla hər birimizin

üzərinə daha böyük məsuliyyət qoymuşdur. Ötən müddət ərzində prokurorluq işçiləri üzərinə düşən məsuliyyəti, onlara göstərilən yüksək etimadı dövlətçilik ideallarına sədaqətlə, xidməti vəzifələrinin icrasına daim vicdanlı münasibətlə doğrultmağa səy göstərirlər. Prokurorluq orqanlarında aparılan davamlı islahatlar, fəaliyyətimizlə bağlı qəbul edilmiş yeni qanunlar və digər qanunvericilik aktları bizi daha fəal və səmərəli çalışmağa, sosial-iqtisadi inkişafın keyfiyyətə yeni mərhələsində qanunların aliliyinin, demokratik norma və prinsiplərin təmini, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində daha barışmaz və prinsipial olmağa ruhlandırır.

Prokurorluq orqanları ilə ictimaiyyətin əlaqələrinin qarşılıqlı etimad prinsipi əsasında qurulması, bu orqana edilən müraciətlərin vaxtında araşdırılması və zəruri tədbirlərin görülməsi də son illərin uğurlu fəaliyyət istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. “Vətəndaşların müəyyən olunmuş qrafikə uyğun qəbulu, onların müraciətlərinə, ərizə və şikayətlərinə vaxtında baxılması və haqlı tələblərinin həllinin təmin edilməsinin bütün dövlət qulluqçularının əsas vəzifələrindən biri olduğu”nu müəyyənləşdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2003-cü il 24 noyabr tarixli “Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında” Fərmanına müvafiq olaraq vətəndaşların müraciətlərinə qanuni baxılması və onların prokurorluq orqanlarında qəbulu işinin düzgün təşkili qarşımızda duran vacib vəzifələrdəndir. Bununla əlaqədar olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu mərkəzi aparatının əməkdaşları vətəndaşların yerlərdə qəbulunu həyata keçirərək onların bütün müraciətlərinə həssaslıqla yanaşmış və hər bir müraciətinin qanuni həllinə nail olmağa çalışmışdır.

Bu gün hər bir vətəndaş əmin ola bilər ki, respublikadakı ictimai-siyasi sabitlik hüquq-mühafizə orqanlarının, o cümlədən

prokurorluğun fəaliyyəti nəticəsində ciddi şəkildə qorunur. Prokurorluq orqanları insanların hüquq və azadlıqlarının pozulması hallarına, cinayətkarlığa qarşı daim barışmaz və qətiyyətli mövqe tutur, ümumiyyətlə, insan amili ilə bağlı olan hər bir məsələdə həssaslıq göstərməyə, üzərinə düşən bütün vəzifələri gerçəkləşdirməyə çalışır.

Son illərdə korrupsiya cinayətlərinə qarşı mübarizədə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin daha da gücləndirilməsi, ümumbəşəri sosial bəla olan korrupsiya cinayətləri və hüquq-pozmaların tam aradan qaldırılması üçün daha sərt və qətiyyətli addımlar atılmasına, bundan ötrü dövlətin büdcə və digər maliyyə vəsaitlərinin, bələdiyyə vəsaitlərinin istifadə olunması, tənzimləmə və nəzarət funksiyalarının yerinə yetirilməsinə cavabdeh olan vəzifəli şəxslərin fəaliyyətində şəffaflığın təmin edilməsi, belə qanun pozuntularına qarşı mübarizənin daha da gücləndirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev “Dövlət və bələdiyyə əmlakının və vəsaitlərinin idarə olunması sahəsində korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara qarşı mübarizənin gücləndirilməsi haqqında” 2009-cu il 22 iyun tarixli Fərmanla prokurorluq əməkdaşlarının korrupsiya cinayətləri və hüquqpozmalarına qarşı mübarizə sahəsində mühüm və təxirəsalınmaz vəzifələr qoymuşdur ki, bu da prokurorluq orqanlarının cəmiyyətdəki roluna verilən yüksək etimad kimi dəyərləndirilməlidir.

Prokurorluğun yeni təkmilləşmə və inkişaf dövrünün əsasını qoyan “Prokurorluğun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsinə dair 2009-2011-ci illər üçün Dövlət Proqramı” ilə müəyyən edilmiş vəzifələrin, ilk növbədə, hüquq sisteminin inkişafı prosesində prokurorluğun rolunun artırılması, cinayətkarlığa qarşı mübarizə və istintaq aparılmasında digər hüquq-mühafizə orqanları ilə qarşılıqlı fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, prokurorluğun işində müasir elmi-texniki nailiyyətdən geniş istifadə olunması,

mərkəzləşdirilmiş informasiya-kommunikasiya sisteminin yaradılması, beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi, işçilərin sosial təminatının daha da yaxşılaşdırılması kimi tədbirlərin keyfiyyətli icrası mühüm əhəmiyyət kəsb edir. “Prokurorluq haqqında”, “Prokurorluq orqalarında qulluqkeçmə haqqında” və “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” 2009-cu il 20 oktyabr tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununda prokurorluq işçilərinin sosial müdafiəsi ilə bağlı mühüm müddəalar öz əksini tapmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna olan yüksək dövlət qayğısının nəticəsidir ki, Şahbuz və Culfa rayon prokurorluqları üçün yeni müasir standartlara cavab verən inzibati binalar tikilərək prokurorluq əməkdaşlarının istifadəsinə verilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında sosial-iqtisadi və demokratik inkişafa uyğun olaraq hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsini, insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasını, əhalinin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin edilməsini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev “Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişafı haqqında” 2006-cı il 2 noyabr tarixdə Fərman imzalamış, həmin Fərmanın icrası təmin olunmuşdur. Belə ki, Ordubad, Kəngərli və Sədərək rayon prokurorluqları üçün müasir standartlara tam cavab verən yeni inzibati binalar tikilmiş, Şərur rayon prokurorluğunun inzibati binasında isə əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılmışdır.

Bundan əlavə, Naxçıvan Şəhər Prokurorluğu yeni inzibati bina ilə təmin olunmuş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun mərkəzi aparatının inzibati binası isə əsaslı yenidənqurma işlərindən sonra müasir texniki vasitə və kriminalist avadanlıqlarla təmin edilərək istifadəyə verilmişdir.

Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində həyata keçirilmiş tədbirlər nəticəsində “Prokurorluq haqqında”, “Prokurorluq orqanlarında qulluq keçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarına, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Prosesual Məcəlləsinə və digər qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişikliklər edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarında kadrlarla aparılan işin daha da təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, istintaq və təhqiqat, eləcə də cinayət mühakimə icraatı zamanı dövlət ittihamının müdafiəsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna mühüm səlahiyyətlər verilmişdir.

Hüquqi maarif işinin təşkil edildiyi bir cəmiyyətdə işləmək də, yaşamaq da rahatdır və belə cəmiyyət inkişaf edir. Ona görə də bizim əsas vəzifələrimiz hüquq maarifi işini gücləndirməkdən ibarət olmalıdır – prinsipini Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluğu orqanları özləri üçün prioritet vəzifə kimi qəbul edərək cinayətkarlığa qarşı mübarizə sahəsində əldə edilmiş müsbət göstəricilərə baxmayaraq, əsas diqqəti həyata keçirilən profilaktiki tədbirlərin kəsərliliyinin artırılmasına yönəlmişdir. Çünki demokratik dövlət quruculuğunda insanların sağlam hüquqi düşüncəyə və hüquq mədəniyyətinə malik olmaları əsas şərtlərdəndir. Demokratik cəmiyyətdə hüququn təbliğinin yüksək səviyyədə olmasını muxtar respublika prokurorluğunun əməkdaşları özləri üçün əsas vəzifə hesab edərək bu istiqamətdə işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmağa çalışırlar. Məhz buna görə də hər bir prokurorluq işçisi hüquqi dövlət quruculuğunda iştirak etdiyimiz bir dövrdə demokratik quruluşun mühüm amili olan dövlət həyatının və ictimai həyatın hüquqi tərbiyə sahəsində fəal işinin inkişaf etdirilməsinə, geniş əhali kütləsinin ümumi mədəniyyətinə əsaslanan hüquq mədəniyyətinin yüksəldilməsinə çalışmaqdadır. Çünki vətəndaşın hüquq mədəniyyəti onun öz hüquqlarını dürüst başa düşməsi, həyata

keçirməsi, habelə öz vəzifələrini yerinə yetirməsi üçün əsas şərtidir.

Prokurorluq orqanlarına işə qəbulun şəffaf şəraitdə müsabiqə qaydasında keçirilməsi prokurorluğun kadr tərkibinin savadlı hüquqşünaslar hesabına yeniləşdirilməsi üçün ciddi zəmin yaratmışdır. Gənc hüquqşünasların prokurorluğa müsabiqə yolu ilə işə qəbulu möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin ölkəmizdə həyata keçirdiyi gənclər siyasətinin məntiqi nəticəsidir.

“Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqələrin keçirilməsi” qaydalarına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna Naxçıvan muxtar respublikası ərazisində yayayış yeri üzrə qeydiyyatda alınmış şəxsləri prokurorluq orqanlarına işə qəbul etmək səlahiyyəti verilmişdir. Bu səlahiyyətdən istifadə edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda aşkarlıq və şəffaflıq şəraitində test imtahanları keçirilmiş və nəticədə, gənc hüquqşünaslar prokurorluq orqanlarına işə qəbul olunmuşlar.

Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin etimad və qayğısı sayəsində demokratik məzmununda yenidən formalaşmış və bu gün öz peşə bayramını qeyd edən Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun kollektivi Heydər Əliyev siyasi kursunun davam etdirilməsində, dövlət müstəqilliyimizin, ictimai-siyasi sabitlik və əmin-amanlığın hər cür cinayətkar qəsdlərdən qorunmasında bu kursun ən layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən dövlətçilik tədbirlərində həmişə yaxından iştirak edəcək, bundan sonra da dövlətçiliyin qorunması, qanunçuluq və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi üçün əlindən gələni əsirgəməyəcəkdir.

<http://prokurorluq.nakhchivan.az/>

**Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluğu
dövlətçilik maraqlarına, qanunun aliliyinə,
insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının
müdafiəsinə xidmət edir**

*Azərbaycan Prezidenti kimi mən Azərbaycan Prokurorluğuna
inanıram, güvənirəm və arxalanıram”.*

Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri

*Respublikamızda ictimai-siyasi sabitliyin, qanunçuluq və
hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayan,
milli dövlətçiliyə daim sədaqətlə xidmət edən, fəaliyyəti Azərbaycan
Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikasının konstitusiyaları,
eləcə də “Prokurorluq haqqında” və “Prokurorluq orqanlarında
qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunları
ilə tənzimlənən Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun
əsası 90 il əvvəl, Naxçıvan Diyar Xalq Komissarları Sovetinin
1923-cü il 15 fevral tarixli qərarı ilə qoyulmuşdur.*

Həmin tarixi qərarla Naxçıvan Qəza Xalq Məhkəməsinin
nəzdində Naxçıvan Qəza Prokurorunun yoldaşı vəzifəsi təsis
edilmiş, 1924-cü il 9 fevral tarixdən Naxçıvan MSSR Xalq
Ədliyyə Komissarı, eyni zamanda Dövlət Prokurorluğuna da
rəhbərlik etmişdir. 1937-ci ildən prokurorluq orqanlarının hüquqi
vəziyyəti Naxçıvan MSSR Konsititusiyasında təsbit edilərək
həmin dövrdən Naxçıvan MSSR Prokurorluğu adı ilə müstəqil
fəaliyyət göstərmiş, 1990-cı il 17 noyabr tarixdən isə Naxçıvan
Muxtar Respublikası Prokurorluğu adlandırılmışdır.

Ötən müddət ərzində Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Prokurorluğu şərəfli yol keçmişdir. Prokurorluq orqanlarının
dövlətçilik maraqlarına, qanunun aliliyinə, insan və vətəndaş

hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə xidmət edən sivil və demokratik orqan kimi formalaşması, onun səmərəli fəaliyyətinin təşkili Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1993-cü ildə Azərbaycanda ali hakimiyyətə qayıdışından sonra respublikada qanunun aliliyi təmin edilmiş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə müdafiəsi mühüm prinsip kimi elan olunmuş, bu ali məqsədlərin gerçəkləşdirilməsinə yönəlmiş çoxşaxəli tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlərin tərkib hissəsi kimi 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə, habelə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və demokratikləşməsinə möhkəm zəmin yaratmışdır. Əsas Qanunda prokurorluq orqanlarının statusu, təşkili və fəaliyyət prinsipləri, səlahiyyət dairəsi və vəzifələri qanunvericilik qaydasında təsbit edilmişdir.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi bu orqanın səlahiyyətlərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması ilə yanaşı, qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur. Qarşıda duran bu və digər məqsədlərin həyata keçirilməsi baxımından 1999-cu il 7 dekabr tarixdə qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu müstəsna əhəmiyyət daşıyırmışdır. Bu Qanun prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılması baxımından ciddi hüquqi zəmin formalaşdırmışdır. Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyəti ilə bağlı müddəalar da “Prokurorluq haqqında” Qanunun 14-cü maddəsində öz əksini tapmışdır. “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi,

“Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında” Əsasnamənin və digər normativ sənədlərin təsdiq edilməsi nəticəsində prokurorluğun fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənmə prosesi yeni mərhələyə yüksəldilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun statusu, təşkili və fəaliyyət prinsipləri, səlahiyyət dairəsi və vəzifələri Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 46-cı maddəsində təsbit edilmişdir. “Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 30 sentyabr tarixli Konstitusiya Qanununa əsasən Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilmişdir. Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişikliklər edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarında kadrlarla aparılan işin daha da təkmilləşdirilməsi, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, istintaq və təhqiqat, eləcə də cinayət mühakimə icraatı zamanı dövlət ittihamının müdafiəsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna mühüm səlahiyyətlər verilmişdir.

Ulu Öndərimizin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin daha da müasirləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi məqsədilə bir sıra zəruri tədbirlər həyata keçirilmişdir. Dövlət başçısı prokurorluq orqanlarının inkişafını həm də peşəkar prokurorluq əməkdaşlarının hazırlanmasından asılı olduğunu bildirərək demişdir: ***“Hazırda prokurorluq orqanlarının qarşısında mühüm vəzifələr durur. Əsas məqsədimiz-prokurorluğun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi və dövlətçiliyə sadıq, qanunun aliliyinə hörmət edən, sağlam məənəviyyətə, geniş dünyagörüşə, yüksək nəzəri biliklərə malik yeni nəsil prokurorluq əməkdaşlarının formalaşdırılmasıdır”.***

Son illər ictimai həyatın bütün sahələri üzrə yeniləşən Azərbaycanın möhkəm təməllər üzərində formalaşmış ictimai-

siyasi sabitlik şəraitində inkişafında, milli dövlətçiliyin hər cür cinayətkar qəsdlərdən qorunmasında, Konstitusiya ilə təsbit olunmuş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatında digər hüquq-mühafizə orqanları ilə yanaşı, prokurorluq orqanlarının da mühüm xidmətləri vardır. Dövlətinə, xalqına və Prezidentinə hər zaman sadıqlıq nümayiş etdirən prokurorluq orqanları qanunla üzərinə düşən bütün vəzifələri məsuliyyətlə yerinə yetirməklə cinayətkarlığa qarşı mübarizədə prinsipial mövqe tutur, vətəndaşların azad və təhlükəsiz yaşamaq kimi əsas hüququnun reallaşdırılması sahəsində bütün zəruri tədbirləri həyata keçirirlər.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinə yüksək qiymət verərək qeyd etmişdir ki, ***“Son illər prokurorluqda sağlam iş mühitinin yaradılması üçün ciddi işlər görülmüş, dövlətçilik, qanunçuluq prinsipləri ön plana çəkilmiş, cəmiyyətimizdə prokurorluğa ictimai etimad artmış və onun nüfuzu yüksəlmişdir. Prokurorlar demokratik cəmiyyətdə prokurorluğa xas olan funksiyaları yerinə yetirərkən cəmiyyətimizin və dövlətimizin maraqlarının qorunmasında prinsiplilik və peşəkarlıq nümayiş etdirir, cinayətkarlıqla mübarizədə, qanunçuluğun təmin edilməsində, bütövlükdə, hüquq sisteminin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayırlar”***.

Ötən müddətdə prokurorluq əməkdaşlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, onların fəaliyyətinin stimullaşdırılması istiqamətində dövlət başçısı tərəfindən bir sıra mühüm normativ aktlar imzalanmış, bölgələrdə yeni formalaşmış apellyasiya məhkəmələrində dövlət ittihamının təşkili işinə xüsusi diqqət ayrılmışdır.

Prokurorluq orqanları ilə ictimaiyyətin əlaqələrinin qarşılıqlı inam və etimad prinsipləri əsasında qurulması, bu orqana edilən müraciətlərin vaxtında araşdırılması və zəruri tədbirlərin görülməsi də son illərin uğurlu fəaliyyət istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu mərkəzi aparatının və tabe rayon, şəhər prokurorluqlarının əməkdaşları vətəndaşların yerlərdə qəbulunu

həyata keçirərək onların bütün müraciətlərinə həssaslıqla yanaşır və hər bir müraciətin qanuni həllinə nail olmağa çalışırlar. Bu gün hər bir vətəndaş əmin ola bilər ki, respublikadakı ictimai-siyasi sabitlik hüquq-mühafizə orqanlarının, o cümlədən prokurorluğun fəaliyyəti nəticəsində ciddi şəkildə qorunur. Muxtar respublikanın prokurorluq orqanları insanların hüquq və azadlıqlarının pozulması hallarına, cinayətkarlığa qarşı daim barışmaz və qətiyyətli mövqe tutur, ümumiyyətlə, insan amili ilə bağlı olan hər bir məsələdə həssaslıq göstərməyə, qanunvericiliklə üzərinə düşən bütün vəzifələri gerçəkləşdirməyə çalışır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluq orqanları da həmişə öz üzərində yüksək dövlət qaygısını hiss etmiş, muxtar respublika prokurorluğu və tabe rayon, şəhər prokurorluqlarının fəaliyyət göstərməsi üçün lazımı şərait yaradılmışdır. 2006-cı ildə Şahbuz və Culfa rayon prokurorluqları üçün müasir standartlara cavab verən yeni inzibati binalar tikilərək prokurorluq əməkdaşlarının istifadəsinə verilmişdir. Muxtar respublikada sosial-iqtisadi və demokratik inkişafa uyğun olaraq hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsinə, insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasına, əhalinin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin edilməsinə xüsusi diqqət göstərilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin “Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişafı haqqında” 2006-cı il 2 noyabr tarixli Fərmanı muxtar respublikada hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti üçün yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Aparılan məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində tam təmin olunmuş, Ordubad, Kəngərli və Sədərək rayon prokurorluqları üçün müasir standartlara cavab verən yeni inzibati binalar tikilmiş, Şərur Rayon Prokurorluğunun inzibati binasında əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparıldıqdan sonra əməkdaşların istifadəsinə verilmişdir. Bundan əlavə, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu mərkəzi aparatının inzibati binası əsaslı və yenidənqurmada

sonra müasir texniki vasitə və kriminalist avadanlıqlarla təmin edilərək istifadəyə verilmişdir.

Prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər davamlı xarakter almışdır. Naxçıvan Şəhər Prokurorluğu üçün zirzəmi ilə birlikdə 5 mərtəbədən ibarət və müasir standartlara tam cavab verən inzibati binanın 6 aprel 2012-ci ildə istifadəyə verilməsi bunun əyani təəcəssümüdür. Prokurorluq orqanları üçün sistemli xarakter alan quruculuq tədbirlərinin davamı olaraq 17 iyul 2012-ci ildə Babək Rayon Prokurorluğu üçün zirzəmi ilə birlikdə 4 mərtəbədən ibarət müasir memarlıq ənənələri əsasında inşa edilən, yeni kompüter və mebel dəstləri və digər texniki vasitələrlə tam təchiz edilmiş bina istifadəyə verilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluq orqanlarına olan yüksək dövlət qayğısının nəticəsidir ki, ötən illər ərzində muxtar respublikanın bütün tabe rayon, şəhər prokurorluqları üçün müasir avadanlıq və texniki vasitələrlə tam təmin edilmiş yüksək standartlara cavab verən inzibati binalar tikilərək və ya əsaslı təmir edilərək prokurorluq əməkdaşlarının istifadəsinə verilmişdir. Prokurorluq işçiləri üçün belə yüksək iş şəraitinin yaradılması onların üzərinə daha da yaxşı işləmək vəzifəsini qoymuşdur.

Cinayət hadisələrinin qarşısının alınması üçün profilaktiki tədbirlərin həyata keçirilməsinin nəticəsidir ki, muxtar respublika cinayətkatlığın səviyyəsi baxımından bu gün ən sabit regiona çevrilmiş, cinayət hadisələrinin sayı dəfələrlə azalmış, muxtar respublikanı cinayətsiz regiona çevirmək sahəsində məqsədyönlü və ardıcıl iş aparılmaqdadır. Muxtar respublikanın prokurorluq orqanları əsas diqqəti həyata keçirilən profilaktiki tədbirlərin səmərəliliyinin artırılmasına yönəltmişlər. Çünki demokratik dövlət quruculuğunda insanların sağlam hüquqi düşüncəyə və yüksək hüquq mədəniyyətinə malik olmaları əsas şərtlərdəndir. Hüquq maarifinin yüksək səviyyədə olması və hüquqi biliklərin təbliği üçün muxtar respublika prokurorluğunun əməkdaşları işlərini günün tələbləri səviyyəsində

qurmağa çalışırlar. Ona görə ki, vətəndaşın hüquq mədəniyyəti onun öz vəzifələrini yerinə yetirməsi üçün əsas şərtidir.

Prokurorluq orqanlarına işə qəbulun müsabiqə qaydasında keçirilməsi prokurorluğun kadr tərkibinin savadlı hüquqşünaslar hesabına yeniləşdirilməsi üçün ciddi zəmin yaratmışdır. Gənc hüquqşünasların prokurorluğa müsabiqə yolu ilə işə qəbulu bu sahədə şəffaflığın təmin olunmasına ciddi əsas yaratmışdır. Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqələrin keçirilməsi qaydalarına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna muxtar respublika ərazisində yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda alınmış şəxsləri prokurorluq orqanlarına işə qəbul etmək səlahiyyəti verilmişdir. Bu səlahiyyətdən istifadə edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda aşkarlıq və şəffaflıq şəraitində test imtahanları keçirilmiş və nəticədə, gənc hüquqşünaslar prokurorluq orqanlarına işə qəbul olunmuşlar. Bu istiqamətdə tədbirlər bu gün də davam etdirilir.

Bu gün 90 illik yubileyini qeyd edən Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluq orqanlarının əməkdaşları Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ideyalarına sadıq qalaraq onun layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin göstəriş və tapşırıqlarına müvafiq olaraq dövlət müstəqilliyimizin, ictimai-siyasi sabitlik və əmin-amanlığın hər cür cinayətkar qəsdlərdən qorunmasında bundan sonra da səylərini artıracaq, 2013-cü ildə muxtar respublikamızda elan edilmiş “Heydər Əliyev İli”ndə işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmaqla, Ümummilli Liderimizin quruculuq konsepsiyası 2013-cü ildə – “Heydər Əliyev İli”ndə də muxtar respublikamızda inkişafın əsas hərəkətverici qüvvəsi olacaqdır. Biz bu yolla gedərək muxtar respublikamızı davamlı inkişafa qovuşduraraq doğma Azərbaycanımızın inkişafına öz töhfəmizi verəcəyik.

“Şərq qapısı” qəzeti.

15.02.2013-cü il

Prokurorluq orqanlarına hərtərəfli qayğı göstərilir

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il 17 iyul tarixli Sərəncamına əsasən hər il oktyabr ayının 1-i “Prokurorluq İşçilərinin Peşə Bayramı Günü” kimi qeyd olunur.

Azərbaycanda prokurorluq orqanlarının formalaşması və inkişafı Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ulu Öndərin 1993-cü ildə Azərbaycanda ali hakimiyyətə qayıdışından sonra respublikamızda qanunun aliliyi təmin olunmuş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə müdafiəsi mühüm prinsip kimi elan edilmişdir. Bu tədbirlərin tərkib hissəsi kimi 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası məhkəmə-hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə, habelə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və demokratikləşməsinə möhkəm zəmin yaratmışdır.

Bu dövrdən başlayaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevin hüquqi dövlət quruculuğu konsepsiyasına uyğun olaraq prokurorluq orqanlarında köklü islahatlara başlanılmışdır. ***“Respublikamızda prokurorluq müstəqil Azərbaycanın dövlət quruluşu sistemində öz layiqli yerini tutubdur və ölkəmizin müstəqilliyinə layiq xidmət edir”***, – deyən Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur.

Qarşıda duran bu və digər məqsədlərin həyata keçirilməsi baxımından 1999-cu il 7 dekabr tarixdə qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu müstəsna

əhəmiyyət daşıyır. Bu qanun prokurorluğun fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılması baxımından hüquqi zəmin formalaşdırmışdır. “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun, “Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında” Əsasnamənin və digər normativ-hüquqi aktların təsdiq edilməsi isə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətində hüquqi tənzimlənmə prosesini yeni mərhələyə yüksəltmişdir.

Ölkəmizdə bu gün həyata keçirilən ardıcıl məhkəmə-hüquq islahatları hüquq sisteminin demokratik standartlara cavab verən səviyyədə formalaşmasına, insani hüquq və azadlıqlarının daha mötəbər formada qorunmasına, o cümlədən prokurorluq orqanlarının tam yeniləşərək müasir məzmunlu sivil bir orqana çevrilməsinə zəmin yaratmışdır. Ulu Öndərimizin siyasi kursunu uğurla davam etdirən ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin daha da müasirləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilmişdir. Dövlət başçısı prokurorluq orqanlarının inkişafının həm də peşəkar prokurorluq əməkdaşlarının hazırlanmasından asılı olduğunu bildirərək demişdir: ***“Hazırda prokurorluq orqanlarının qarşısında mühüm vəzifələr durur. Əsas məqsədimiz prokurorluğun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsi və dövlətçiliyə sadıq, qanunun aliliyinə hörmət edən sağlam məənəviyyətə, geniş dünyagörüşə, yüksək nəzəri biliklərə malik yeni nəsil prokurorluq əməkdaşlarının formalaşdırılmasıdır”.***

Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokurorluq orqanları da həmişə öz üzərində yüksək dövlət qaygısını hiss etmiş, ötən dövrdə muxtar respublika prokurorluğunun, eləcə də rayon, şəhər prokurorluqlarının normal fəaliyyət göstərməsi üçün lazımi şərait yaradılmış, 2006-cı ildə Şahbuz və Culfa rayon prokurorluqları üçün müasir standartlara cavab verən yeni inzibati binalar

tikilərək istifadəyə verilmişdir. Muxtar respublikanın sosial-iqtisadi və demokratik inkişafına uyğun olaraq hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsinə, insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasına, əhalinin keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişafı haqqında” 2006-cı il 2 noyabr tarixli Fərmanı muxtar respublikada hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti üçün yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuş, Ordubad, Kəngərli və Sədərək rayon prokurorluqları üçün yeni inzibati binalar tikilmiş, Şərur Rayon Prokurorluğunun inzibati binasında əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılmışdır. Bundan başqa, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu mərkəzi aparatının inzibati binası əsaslı yenidənqurmadan sonra müasir texniki vasitə və kriminalistik avadanlıqlarla təmin edilərək istifadəyə verilmişdir. Prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Naxçıvan şəhər və Babək rayon prokurorluqları üçün də yeni inzibati binalar tikilərək istifadəyə verilmişdir.

Cinayət hadisələrinin qarşısının alınması üçün profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsinin nəticəsidir ki, muxtar respublika cinayətkarlığın səviyyəsi baxımından ən stabil regiona çevrilmiş, cinayət hadisələrinin sayı dəfələrlə azalmışdır. Davamlı iqtisadi inkişaf, yeni iş yerlərinin açılması, gənclərin səmərəli məşğulluğunun təmin edilməsi muxtar respublikada cinayətkarlığın aşağı səviyyədə olmasını təmin etmişdir. Hüquq-mühafizə orqanları yaradılan şəraitdən istifadə edərək maarifləndirmə-profilaktika tədbirlərini düzgün təşkil etməli, nizam-intizamı daim möhkəmləndirməli, ictimai asayişin qorunması üçün səylə çalışmalıdırlar. Bu gün muxtar respublikanın prokurorluq orqanları profilaktik tədbirlərin təsirliliyinin artırılmasını diqqət mərkəzində saxlayırlar. Çünki demokratik dövlət quruculuğunda insanların

hərtərəfli hüquqi düşüncəyə və hüquq mədəniyyətinə malik olmaları əsas şərtlərdəndir. Hüquq maarifinin yüksək səviyyədə olmasını muxtar respublika prokurorluğunun əməkdaşları özləri üçün əsas vəzifə hesab edərək bu istiqamətdə işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmağa çalışırlar.

Prokurorluq orqanlarına işə qəbulun müsabiqə qaydasında keçirilməsi prokurorluğun kadr tərkibinin savadlı hüquqşünaslar hesabına komplektləşdirilməsi üçün ciddi zəmin yaratmışdır. Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqələrin keçirilməsi qaydalarına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda aşkarlıq və şəffaflıq şəraitində test imtahanları keçirilmiş və nəticədə, gənc hüquqşünaslar prokurorluq orqanlarına işə qəbul olunmuşlar. Həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində görülmə tədbirlər nəticəsində prokurorluq orqanları struktur və mahiyyət baxımından yenidən qurularaq onun mütərəqqi normativ-hüquqi baza əsasında fəaliyyət göstərən çevik və işlək dövlət təsisatı kimi formalaşmasına nail olunmuşdur.

Bu gün 100 illik yubileyini qeyd edən prokurorluq orqanlarının əməkdaşları bundan sonra da qanunçuluq və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsində, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsində səylə çalışacaqlar.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
29.09.2018-ci il***

**Prokurorluq orqanları dövlətçilik maraqlarına,
insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə
xidmət edir**

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il 17 iyul tarixli Sərəncamı ilə oktyabr ayının 1-i “Prokurorluq İşçilərinin Peşə Bayramı Günü” kimi qeyd olunur.

Ölkəmizdə milli prokurorluq orqanlarının formalaşması və inkişafı Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ulu Öndərin 1993-cü ildə Azərbaycanda ali hakimiyyətə qayıdışından sonra milli prokurorluq orqanları ölkənin hüquq sisteminin inkişafında, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində çox əhəmiyyəti olan, konstitusion statuslu, yüksək dünya standartlarına və müasir beynəlxalq tələblərə uyğun sivil təşkilat kimi formalaşmışdır. 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası məhkəmə hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə, habelə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və demokratikləşməsinə möhkəm zəmin yaratmışdır.

“Respublikamızda prokurorluq müstəqil Azərbaycanın dövlət quruluşu sistemində öz layiqli yerini tutubdur və ölkəmizin müstəqilliyinə layiq xidmət edir”, – deyən Ulu Öndər hüquqi dövlət quruculuğu konsepsiyasına uyğun olaraq prokurorluq orqanlarında köklü islahatlara başlanılmışdır. Böyük dövlət xadiminin rəhbərliyi altında prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur. Qarşıda

duran bu və digər məqsədlərin həyata keçirilməsi baxımından 1999-cu il 7 dekabr tarixdə qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu müstəsna əhəmiyyət daşıyır. Bu qanun prokurorluğun fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılması üçün hüquqi zəmin formalaşdırmış, prokurorluğun fəaliyyət istiqamətlərini müəyyən etmişdir.

Hüquq sisteminin inkişafında prokurorluğun rolunun gücləndirilməsi istiqamətində müntəzəm tədbirlər görülməklə, 2002-ci il sentyabrın 19-da qüvvəyə minmiş “Azərbaycan Respublikasının Kontitusiyasına dəyişikliklər edilməsi haqqında” Referendum Aktına əsasən prokurorluğa qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilmişdir. Demokratik-hüquqi dövlət quruculuğu konkret zamanla məhdudlaşmayan, strateji əhəmiyyət daşıyan, daimi fəallıq və zəhmət tələb edən davamlı prosesdir. İctimai həyatın müxtəlif sahələrini tənzimləyən qanunların cəmiyyətin inkişaf ahənginə uyğun təkmilləşdirilməsi, habelə insan hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi baxımından prokurorluq orqanlarının fəaliyyətində çevik həll prosedurunun tətbiqi vətəndaş cəmiyyətinin yetkinliyinin mühüm şərtlərindən sayılır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev demişdir: ***“Prokurorlar demokratik cəmiyyətdə prokurorluğa xas olan funksiyaları yerinə yetirərkən cəmiyyətimizin və dövlətimizin maraqlarının qorunmasında prinsipiallıq və peşəkarlıq nümayiş etdirir, cinayətkarlıqla mübarizədə, qanunçuluğun təmin edilməsində, bütövlükdə, hüquq sisteminin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayırlar”***. Ölkə başçısının prokurorluq orqanları qarşısında müəyyən etdiyi, dövlətçiliyə sadıq, qanunun aliliyinə hörmət edən, sağlam məənəviyyətə, geniş dünyagörüşünə, yüksək nəzəri biliklərə malik yeni nəsil prokurorluq əməkdaşlarının formalaşdırılması prosesi uğurla həyata keçirilir. Prokurorluğun ölkənin hüquq sistemində rolunun artırılması, dövlətimizin daha yüksək inkişaf mərhələsində prokurorluq

orqanlarına daha böyük inam və etimad göstərilməsinin nəticəsi olaraq bu dövlət təsisatı qarşısında yeni vəzifələrin müəyyən olunması prosesi həyata keçirilir.

Ölkə başçısının sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsinə dair Dövlət proqramının ötən illərdə həyata keçirilməsi nəticəsində hüquq sisteminin inkişafı prosesində prokurorluğun rolunun artırılması, cinayətkarlığa qarşı mübarizə və digər hüquq-mühafizə orqanları ilə qarşılıqlı fəaliyyətin təşkili, prokurorluğun işində müasir elmi-texniki nailiyyətlərdən istifadə edilməsi, beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi, habelə prokurorluq işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və prokurorluğun maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması sahəsində ciddi uğurlar əldə edilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyəti Azərbaycan Respublikası və Naxçıvan Muxtar Respublikasının konstitusiyaları, eləcə də digər qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir. Muxtar respublika prokurorluğunun statusu, təşkili və fəaliyyət prinsipləri, səlahiyyət dairəsi və vəzifələri isə Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 46-cı maddəsində təsbit edilmiş, “Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyasına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2010-cu il 30 sentyabr tarixli Konstitusiya Qanununa əsasən Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilmişdir. Məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişikliklər edilərək muxtar respublika prokurorluq orqanlarında kadrlarla aparılan işin daha da təkmilləşdirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, istintaq və təhqiqat, eləcə də cinayət mühakimə icraatı zamanı dövlət ittihamının müdafiəsi ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna mühüm səlahiyyətlər verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 10 iyun tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunda

struktur islahatlarının həyata keçirildiyi nəzərə alınaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun mərkəzi aparatının strukturu Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun strukturuna uyğunlaşdırılmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokurorluq orqanları həmişə öz üzərində yüksək dövlət qayğısını hiss etmiş, ötən dövrdə muxtar respublika prokurorluğunun, eləcə də rayon, şəhər prokurorluqlarının normal fəaliyyət göstərməsi üçün lazımı şərait yaradılmış, 2006-cı ildə Şahbuz və Culfa rayon prokurorluqları üçün müasir standartlara cavab verən yeni inzibati binalar tikilərək istifadəyə verilmişdir. Muxtar respublikanın sosial-iqtisadi və demokratik inkişafına uyğun olaraq hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsinə, insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasına, əhəlinin keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişafı haqqında” 2006-cı il 2 noyabr tarixli Fərmanı muxtar respublikada hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti üçün yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuş, Ordubad, Kəngərli və Sədərək rayon prokurorluqları üçün yeni inzibati binalar tikilmiş, Şərur Rayon Prokurorluğunun inzibati binasında əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılmışdır. Bundan başqa, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu mərkəzi aparatının inzibati binası əsaslı yenidənqurmadan sonra müasir texniki vasitə və kriminalistik avadanlıqlarla təmin edilərək istifadəyə verilmişdir.

Prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Naxçıvan şəhər və Babək rayon prokurorluqları üçün də yeni inzibati binalar tikilərək istifadəyə verilmişdir. Prokurorluq orqanlarına işə qəbulun müsabiqə qaydasında keçirilməsi prokurorluğun kadr tərkibinin savadlı hüquqşünaslar hesabına

komplektləşdirilməsi üçün ciddi zəmin yaratmışdır. Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqələrin keçirilməsi qaydalarına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna muxtar respublika ərazisində yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda alınmış şəxsləri prokurorluq orqanlarına işə qəbul etmək səlahiyyəti verilmişdir. Bu səlahiyyətdən istifadə edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda aşkarlıq və şəffaflıq şəraitində test imtahanları keçirilmiş və nəticədə, gənc hüquqşünaslar prokurorluq orqanlarına işə qəbul olunmuşlar.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında cinayət hadisələrinin qarşısının alınması üçün profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsinin nəticəsidir ki, muxtar respublika cinayətkarlığın səviyyəsi baxımından ən stabil regiona çevrilmiş, cinayət hadisələrinin sayı dəfələrlə azalmışdır. Bu gün muxtar respublikanın prokurorluq orqanları profilaktiki tədbirlərin təsirliliyinin artırılmasını diqqət mərkəzində saxlayırlar. Çünki demokratik dövlət quruculuğunda insanların hərtərəfli hüquqi düşüncəyə və hüquq mədəniyyətinə malik olmaları əsas şərtlərdəndir. Müstəqil dövlətin əsassütunu onun hüquq-mühafizə orqanlarıdır. Hər bir ölkənin ümumi sabitliyi, sosial-iqtisadi inkişafı, ilk növbədə, həmin ölkənin hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətindən asılıdır. Ona görə də bu gün ölkəmizdə, eləcə də muxtar respublikamızda hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə və maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir.

Yüksək dövlət qayğısını daim öz üzərlərində hiss edən Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun əməkdaşları bundan sonra da Ulu Öndər Heydər Əliyevin ideyalarına sadıq qalaraq qanunçuluq və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsində, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsində səylə çalışacaqlar.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
01.10.2020-ci il***

Prokurorluq orqanlarına hərtərəfli qayğı göstərilir

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 1998-ci il 17 iyul tarixli Sərəncamına əsasən hər il oktyabr ayının 1-i “Prokurorluq işçilərinin Peşə Bayramı Günü” kimi qeyd olunur.

Azərbaycanda prokurorluq orqanlarının əsasının 1918-ci il oktyabr ayının 1-də qoyulmasına baxmayaraq, onun dövlət orqanı kimi formalaşması və inkişafı Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ulu öndərin 1993-cü ildə Azərbaycanda ali hakimiyyətə qayıdışından sonra respublikamızda qanunun aliliyi təmin olunmuş, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının yüksək səviyyədə müdafiəsi mühüm prinsip kimi elan edilmişdir. Bu tədbirlərin tərkib hissəsi kimi 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası məhkəmə hüquq islahatlarının həyata keçirilməsinə, habelə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin keyfiyyətə yeniləşməsinə və demokratikləşməsinə möhkəm zəmin yaratmışdır. Bu dövrdən başlayaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevin hüquqi dövlət quruculuğu konsepsiyasına uyğun olaraq prokurorluq orqanlarında köklü islahatlara başlanılmışdır. ***“Respublikamızda prokurorluq müstəqil Azərbaycanın dövlət quruluşu sistemində öz layiqli yerini tutubdur və ölkəmizin müstəqilliyinə xidmət edir”***, – deyən Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə prokurorluq orqanlarında aparılan islahatların əsas məqsədi qanunçuluğun möhkəmləndirilməsindən, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsindən və kadrların peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasından ibarət olmuşdur.

Qarşıda duran bu və digər məqsədlərin həyata keçirilməsində 1999-cu il 7 dekabr tarixdə qəbul olunmuş “Prokurorluq haqqında”

Azərbaycan Respublikasının Qanunu müstəsna əhəmiyyət daşıyır. Bu qanun prokurorluğun fəaliyyətinin forma və metodlarının demokratik dəyərlərə uyğunlaşdırılması baxımından hüquqi zəmin formalaşdırmışdır. “Prokurorluq orqanlarında qulluqkeçmə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun, “Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında” Əsasnamənin və digər normativ-hüquqi aktların təsdiq edilməsi isə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətində hüquqi tənzimlənmə prosesini yeni mərhələyə yüksəltmişdir. Hüquq sisteminin inkişafında prokurorluğun rolunun gücləndirilməsi istiqamətində müntəzəm tədbirlər görülməklə 2002-ci il sentyabrın 19-da qüvvəyə minmiş “Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına dəyişikliklər edilməsi haqqında” Referendum aktına əsasən prokurorluğa qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilmişdir.

Bu gün ölkəmizdə həyata keçirilən ardıcıl məhkəmə-hüquq islahatları hüquq sisteminin demokratik standartlara cavab verən səviyyədə formalaşmasına, insan hüquq və azadlıqlarının daha mötəbər formada qorunmasına, o cümlədən prokurorluq orqanlarının tam yeniləşərək müasir məzmunlu sivil bir orqana çevrilməsinə zəmin yaratmışdır. Ulu Öndərimizin siyasi kursunu uğurla davam etdirən ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə prokurorluq orqanlarının fəaliyyətinin daha da müasirləşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, prokurorluq orqanları dövlətçiliyimizin maraqlarına, qanunun aliliyinin təmin olunmasına, insan hüquq və azadlıqlarının ən ümdə dəyər kimi qorunmasına xidmət edən, sıralarında öz vəzifə öhdəliklərini layiqincə yerinə yetirən, yüksək mənəvi, əxlaqi və peşə keyfiyyətlərinə malik olan, etik davranış qaydalarına riayət etməklə cəmiyyətin etimadını qazanmış dövlət qurumu kimi fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dediyi kimi: ***“Son illər prokurorluqda sağlam iş mühitinin yaradılması üçün ciddi işlər görülmüş,***

dövlətçilik, qanunçuluq prinsipləri ön plana çəkilmiş, cəmiyyətimizdə prokurorluğa ictimai etimad artmış və onun nüfuzu yüksəlmişdir”.

Prokurorluq orqanlarının ölkənin hazırkı inkişaf səviyyəsinə uyğun olaraq qarşıda duran vəzifələrin icrasını təmin etmək məqsədilə fəaliyyətinin çağdaş dövrün ictimai münasibətlərinə uyğun təkmilləşdirilməsi məqsədinə xidmət edən “Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun 2020-2023-cü illər ərzində Strateji İnkişaf Konsepsiyası” bu sahədə əsas hədəfləri və bu hədəflərə çatmaq üçün orta və uzun müddəti əhatə edən çoxşaxəli, ardıcıl və mərhələli tədbirləri müəyyən etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokurorluq orqanları da həmişə öz üzərində yüksək dövlət qaygısını hiss etmiş, ötən dövrdə muxtar respublika prokurorluğunun, eləcə də rayon, şəhər prokurorluqlarının normal fəaliyyət göstərməsi üçün lazımı şərait yaradılmış, 2006-cı ildə Şahbuz və Culfa rayon prokurorluqları üçün müasir standartlara cavab verən yeni inzibati binalar tikilərək istifadəyə verilmişdir. Muxtar respublikanın sosial-iqtisadi və demokratik inkişafına uyğun olaraq hüquq institutlarının təkmilləşdirilməsinə, insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılmasına, əhalinin keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Naxçıvan Muxtar Respublikasında hüquq institutlarının inkişafı haqqında” 2006-cı il 2 noyabr tarixli Fərmanı muxtar respublikada hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti üçün yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuş, Ordubad, Kəngərli və Sədərək rayon prokurorluqları üçün yeni inzibati binalar tikilmiş, Şərur Rayon Prokurorluğunun inzibati binasında əsaslı təmir və yenidənqurma işləri aparılmışdır. Bundan başqa, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu mərkəzi aparatının inzibati binası əsaslı yenidənqurmadan sonra müasir texniki vasitə və kriminalistik avadanlıqlarla təmin

edilərək istifadəyə verilmişdir. Prokurorluq orqanlarının maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Naxçıvan şəhər və Babək rayon prokurorluqları üçün də yeni inzibati binalar tikilərək istifadəyə verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 10 iyun tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunda struktur islahatlarının həyata keçirildiyi nəzərə alınaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun mərkəzi aparatının strukturu Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun strukturuna uyğunlaşdırılmışdır.

Prokurorluq orqanlarına işə qəbulun müsabiqə yolu ilə keçirilməsi kadr tərkibinin savadlı hüquqşünaslar hesabına komplektləşdirilməsi üçün geniş imkanlar yaratmışdır. Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqələrin keçirilməsi qaydalarına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğuna muxtar respublika ərazisində yaşayış yeri üzrə qeydiyyatda alınmış şəxsləri prokurorluq orqanlarına işə qəbul etmək səlahiyyəti verilmişdir. Bu səlahiyyətdən istifadə edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda aşkarlıq və şəffaflıq şəraitində test imtahanları keçirilmiş və nəticədə, gənc hüquqşünaslar prokurorluq orqanlarına işə qəbul olunmuşlar. Müvafiq sərəncamların icrasını təmin etmək məqsədilə Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hüquqşünaslıq ixtisası tələbələrinin Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda prokurorluğun fəaliyyət istiqamətləri və fəaliyyətinin əsas prinsipləri ilə yerində tanış olmaları təmin edilir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında cinayət hadisələrinin qarşısının alınması üçün profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsinin nəticəsidir ki, muxtar respublika cinayətkarlığın səviyyəsi baxımından ən stabil regiona çevrilmiş, cinayət hadisələrinin sayı dəfələrlə azalmışdır. Bu gün muxtar respublikanın prokurorluq orqanları profilaktik tədbirlərin təsirliliyinin artırılmasını diqqətdə saxlayırlar.

Yüksək dövlət qayğısını daim öz üzərlərində hiss edən prokurorluq orqanlarının əməkdaşları bundan sonra da qanunçuluq və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsində, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsində səylə çalışacaqlar. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin də dediyi kimi: ***“Azərbaycan Prokurorluğu bundan sonra da Azərbaycan dövlətçiliyinə sadıq olacaq, Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmlənməsi və inkişaf etməsi prosesində fəal iştirak edəcək və Azərbaycanda qanunun aliliyinin təmin olunmasında öz xidmətlərini göstərəcəkdir”.***

***“Şərq qapısı” qəzeti.
01.10.2022-ci il***

Tarix və mədəniyyət abidələrini məhv etmə vandalizm aktı və bəşəri cinayətdir

Ermənistan tərəfindən Azərbaycana qarşı törədilən təcavüzkar əməllərin qurbanları təkcə ölkə vətəndaşları deyil, həm də yaşı minillərə söykənən tarixi-mədəni abidələrimizdir. Azərbaycanın mədəni irsi bəşər mədəniyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olduğundan ölkəmizin ərazisində xalqımızın çoxəsrlik tarixi keçmişindən yadigar qalmış mədəniyyət abidələrinin erməni vandalizmindən mühafizəsi beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edən bir problemdir. Ona görə ki, təcavüzkar Ermənistan işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərində mədəni irsin məhv edilməsinə və saxtalaşdırılmasına yönələn, beynəlxalq konvensiyalarda bəşəri cinayət kimi qiymətləndirilən əməllər törədib.

Ermənistan Azərbaycanın işğal edilmiş torpaqlarında ölkəmizə qarşı mədəni təmizləmə siyasəti həyata keçirərək, tarixi və mədəni irsimiz məqsədyönlü şəkildə və xüsusi qəddarlıqla məhv etmişdir. Bu əməllər isə, ümumilikdə, bəşəriyyətə qarşı mənəvi soyqırımıdır.

Ermənistanın işğalı nəticəsində Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonlarda dağıdılan muzeylər, məscidlər, abidələr təkcə Azərbaycan xalqının deyil, bütün İslam dünyasına, ümumilikdə isə bəşəriyyətə aiddir. Bu, bəşər mədəniyyətinə qarşı təcavüzdür.

Həmçinin işğalçı Ermənistan tərəfindən əzəli torpaqlarımızdakı İslam mədəniyyəti abidələri tamamilə məhv edilib və ya erməniləşdirilib. Bu abidələrin yazıları dəyişdirilməklə ermənilərə məxsusluğu bəradə müxtəlif dillərdə dezinformasiyalar yayılır və beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılır. Elə bu səbəbdən də Dağlıq Qarabağ və işğal olunmuş ətraf rayonların ərazilərində

mövcud olmuş məscidlər tamamilə dağıdılaraq yararsız hala salınıb. Yalnız beynəlxalq təşkilatların təzyiqləri nəticəsində Ağdam Cümə məscidini, Şuşa şəhərindəki Aşağı Gövhərağa, Yuxarı Gövhərağa və Saatlı məscidlərinin divarlarını salamat saxlamaq mümkün olub. Ermənilər daha bir əxlaqsızlıq nümayiş etdirərək, Ağdam Cümə məscidinin içərisində ev heyvanları, o cümlədən donuz saxlamaqla azərbaycanlılara və bütövlükdə, müsəlman dünyasına qarşı öz nifrətlərini nümayiş etdirirlər.

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının elm və texnologiya üzrə birinci Sammitindəki çıxışında erməni vandallarının işğal etdikləri Dağlıq Qarabağ torpağında Azərbaycanın qədim və dəyərli tarixi abidələrinin dağıtdıqlarını vurğulayıb.

“İşğal edilmiş torpaqlarımızda Ermənistan rəhbərliyinin göstərişi ilə bütün məscidlərimiz dağıdılıb. Şuşa, Ağdam və digər şəhərlərimizin dağıdılmış məscidlərinin fotosəkilləri erməni vandalizminin sənədli sübutudur”, – deyən ölkə başçısı vurğulayıb ki, Ermənistanda islamofobiya pik həddə çatıb. Buna baxmayaraq Ermənistan çox çalışır ki, müxtəlif müsəlman ölkələri ilə əlaqələrini genişləndirsin. Onların riyakar və yalan sözlərinə inanmaq lazım deyil. Azərbaycanda müqəddəs məscidlərimizi dağıdan Ermənistan müsəlman ölkələrinin heç vaxt dostu ola bilməz.

Müharibə dövründə mədəni mülkiyyətin mühafizəsi məsələləri, əsas etibarilə, xüsusi beynəlxalq sazişlə “Silahlı münaqişə zamanı mədəni mülkiyyətin qorunması haqqında” 1954-cü il Haaqa Konvensiyası ilə nizama salınır və 60-dan çox ölkə bu Konvensiyanın iştirakçısıdır. Azərbaycan Respublikasının işğal olunmuş ərazilərində erməni işğalçıları tərəfindən tarix və mədəniyyət abidələrimizin dağıdılması və qəsdən korlanması həmin Konvensiyaya, eləcə də “Arxeoloji irsin mühafizəsi haqqında” 1992-ci il Avropa Konvensiyasına və “Ümumdünya

mədəni və təbii irsin mühafizəsi haqqında” UNESCO-nun 1972-ci il Konvensiyasına ziddir.

Vandalizm aktları birmənalı şəkildə beynəlxalq qanunlar və konvensiyalarda yoverilməz hesab edilir. 1954-cü ildə Haaqada qəbul edilmiş “Silahlı münaqişələr zamanı mədəni abidələrin qorunmasına dair Konvensiya” müharibə dövründə mədəni mülkiyyətin qorunmasına həsr olunmuş ilk beynəlxalq müqavilədir. Bu Konvensiyaya əsasən hücum edən tərəfin mədəni mülkiyyətə hörmət edib qorumaqla yanaşı, həm də işğal edilmiş ərazilərdə bu mülkiyyətin oğurlanmasının qarşısının alınması istiqamətində konstruktiv addımlar atmaq öhdəliyi var.

Qeyd etmək lazımdır ki, Ermənistanın vandalizm əməlləri silahlı münaqişələr zamanı (1954-cü ildə) ümumdünya Mədəni və Təbii İrsin qorunması haqqında Haaqa Konvensiyasını və 1999-cu ildə bu konvensiyaya əlavə edilmiş ikinci protokolun kobud şəkildə pozulmasıdır. Bu Protokolun 9-cu maddəsində işğalçı tərəfin üzərinə işğal olunmuş ərazilərdə mədəni sərvət və antik əşyalarla ticarətin və onların qaçaqmalçılığının qarşısını almaq, mədəni, tarixi və elmi abidələrin və xüsusiyyətlərinin sistemativ olaraq və ya qəsdən dəyişdirilməsini qadağan etmək öhdəliyi qoyulur.

Konvensiya hərbi münaqişələr zamanı hər bir dövlətin öz ərazisində və rəqib tərəfin ərazisində yerləşən mədəni dəyərlərin qorunması, arxitektura, incəsənət, tarixi abidələr, arxeoloji qazıntılar kimi daşınan və daşınmaz mədəni dəyərlərin müdafiə edilməsini iştirakçı dövlətlərin qarşısında vəzifə kimi qoyur. Haaqa Konvensiyasında konvensiyanın tətbiq edilməsi qaydaları müəyyən edən icraedici rəqlament və işğal edilmiş ərazilərdən mədəni dəyərlərin çıxarılmasını qadağan edən protokol qəbul edilmişdir.

Konvensiyaya üzv dövlətlər “mədəni mülkiyyətə qarşı yönəlmiş vandalizm aktlarını qadağan etmək, qarşısını almaq və

zərurət yaranarsa, mədəni mülkiyyətə qarşı yönəlmiş oğurluq, qarət və qanunsuz mənimsənilmənin istənilən formasına son qoymaq” barəsində razılığa gəliblər.

1954-cü il Haaqa Konvensiyasına 1999-cu ildə qəbul edilmiş İkinci Protokolu silahlı münaqişələr zamanı mədəni mülkiyyətin qorunması dairəsini daha da genişləndi. Xüsusilə Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğalı kontekstində, Protokolun 9-cu bəndi işğalda iştirak edən tərəfin “işğal edilmiş ərazilərə münasibətdə” mədəni mülkiyyətin, istənilən arxeoloji qazıntı nümunəsinin qanunsuz ticarəti, bu ərazilərdən çıxarılması, abidələrin mədəni, tarixi və ya elmi sübut xüsusiyyətinin dəyişdirilməsi və ya dağıdılmasının qadağan etməsi və qarşısının almasını təsbit edir.

Eyni zamanda “Mədəni dəyərlərin qeyri-qanuni yolla gətirilməsinin, aparılmasının və mülkiyyət hüququnun verilməsinin qadağan edilməsi və qarşısının alınmasına yönəlmiş tədbirlər haqqında” 1970-ci il Paris Konvensiyası və “Oğurlanmış və qeyri-qanuni yolla ölkədən çıxarılmış mədəni dəyərlər haqqında” 1995-ci il Konvensiyasında təsbit edilən müddəalara əsasən silahlı münaqişələr zamanı mədəni sərvətlərə və mədəni irsə qarşı qanunsuz əməllər beynəlxalq cinayət qanunvericiliyinə əsasən hərbi cinayət hesab olunur. Ermənistan beynəlxalq təsisatların üzvü olan bir dövlət olaraq Azərbaycanın dini və mədəni irsinə qarşı işğal olunmuş ərazilərdə törədilmiş vandalizm aktlarına görə cavabdehdir.

Unutmayaq, Ermənistan Azərbaycanın işğal etdiyi ərazilərdə yol verdiyi vandallığa görə mütləq cavab verəcəkdir!

“Şərq qapısı” qəzeti.

27.10.2020-ci il

Cenevrə Konvensiyasında mülki əhəlinin hüquqları necə təsbit olunub?

Təcavüzkar Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi öz təxribatçı əməllərini davam etdirərək beynəlxalq hüququn fundamental norma və prinsiplərini kobud şəkildə pozaraq Azərbaycan Respublikasının qəsdən və hədəflənmiş şəkildə dinc əhəlinin sıx yaşadığı əraziləri artilleriya atəşinə tutmaqla mülki əhaliyə qarşı müxtəlif cinayətlər törədirlər.

Təcavüzkar müharibəni planlaşdırma, hazırlama, başlama və ya aparma beynəlxalq hüququn prinsipləri ilə təsbit olunmuş sülhün, xalqlar və dövlətlər arasında dinc yanaşı yaşamanın və əməkdaşlığın əleyhinə yönəldiyi üçün belə əməllərin törədilməsi beynəlxalq hüquq normaları ilə məsuliyyətə səbəb olur.

Bütövlükdə müharibələr xalqlar və dövlətlər arasında münasibətlərə zərbə vurur, onlara külli miqdarda maddi və mənəvi zərər yetirir, milli-mədəni sərvətlərin, sənaye-təsərrüfat obyektlərinin dağıdılması, habelə insanların məhvi ilə nəticələnir. Bu cinayətin ictimai təhlükəliliyi də məhz bir dövlətin başqa bir dövlətin ərazisini zəbt etməsi və təcavüzkar əməllərini davam etdirməsinin beynəlxalq hüququn dövlətlərin dinc yanaşı yaşaması prinsipinə zərbə vurmasında ifadə olunur.

Müharibə dövlətlər və ya xalqlar arasında silahlı münaqişədir. Bu sahədə cinayət məsuliyyətinin yaranması müharibənin təcavüzkar xarakterli olması ilə xarakterizə edilir. Təcavüzün anlayışı BMT Baş Məclisinin 14 dekabr 1974-cü il tarixli “Təcavüzün anlayışı” Qətnaməsində verilmişdir. Həmin Qətnaməyə əsasən, hər hansı bir dövlətin özünün silahlı qüvvələrindən digər dövlətin suverenliyinə, ərazi toxunulmazlığına və ya siyasi müstəqilliyinə qarşı istifadə etməsi, habelə BMT Nizamnaməsi ilə bir araya sığmayan hər hansı üsulla təsir göstərməsi təcavüz sayılır.

Bu gün Ermənistan Azərbaycanın mülki əhalisini məhv etməyə hesablanmış təcavüz aktları həyata keçirir. Beynəlxalq humanitar hüquqda isə mülki şəxslərə zəruri olan müdafiə və humanist rəftarın təmin edilməsi və müharibə qurbanlarının müdafiəsinə dair Cenevrə Konvensiyası qəbul edilib. Bəs həmin konvensiyada mülki əhalinin hüquqları necə təsbit olunub?

1949-cu il avqustun 12-də İsveçrənin Cenevrə şəhərində keçirilən konfransda dörd Cenevrə Konvensiyası qəbul edilmişdir. Cenevrə konvensiyaları və onlara əlavə edilmiş protokollar mülki əhaliyə köməklik göstərmək və ümumilikdə, humanitar hüquq ilə mühafizə edilən şəxslərə qarşı müvafiq rəftarı təmin etmək hüququnu müəyyən edir və Beynəlxalq Humanitar Hüququn əsas sənədləri sayılır ki, burada silahlı münaqişələrlə bağlı qayda və hüquqlar yer alıb.

Cenevrə Konvensiyalarına 1977 və 2005-ci illərdə üç protokol əlavə edilib. Silahlı münaqişələr hüququ kimi tanınan beynəlxalq humanitar hüquq da, öz növbəsində, iki qola ayrılır ki, bunlar Cenevrə hüququ və Haaqa hüququdur.

Cenevrə hüququ döyüşdə artıq iştirak etməyən hərbiçilərin və döyüş əməliyyatlarında bilavasitə iştirak etməyən şəxslərin, yəni mülki əhalinin mühafizəsinə yönəlir. Haaqa hüququ isə hərbi əməliyyatlar zamanı döyüşən tərəflərin hüquq və vəzifələrini müəyyən edir və düşməne qarşı istifadə edilən vasitələri məhdudlaşdırır.

Ümumilikdə, Cenevrə Konvensiyaları və onlara əlavə edilmiş protokollar silahlı münaqişələr zamanı yaralı, xəstə və gəmi qəzasına uğramış hərbiçilərin vəziyyətini yaxşılaşdırmaq, hərbi əsirlərə baş çəkmək, mülki əhaliyə köməklik göstərmək və ümumilikdə, humanitar hüquq ilə mühafizə edilən şəxslərə qarşı müvafiq rəftarı təmin etmək hüququnu müəyyən edir.

Həmçinin BMT-nin Baş Məclisinin 1974-cü il 14 dekabr tarixli Qətnaməsi ilə qəbul edilmiş “Qadın və uşaqların fəvqəladə hallarda, silahlı münaqişələr dövründə müdafiəsi haqqında bəyannamə”də deyilir ki, silahlı münaqişələr dövründə qadınların

və uşaqların müdafiəsi haqqında bu Bəyannaməni təntənəli surətdə elan edir və təşkilatın bütün üzv dövlətlərini bu Bəyannaməyə ciddi əməl etməyə çağırır: mülki əhaliyə, xüsusilə onun ən müdafiəsiz hissəsi olan qadınlara və uşaqlara, saysız-hesabsız əzab-əziyyət gətirən hücum edilməsi və onun bombardman olunması qadağandır, belə hərəkətlər pislənməlidir. Bütün dövlətlər qadınların və uşaqların müdafiəsi üçün mühüm təminatlar verən 1925-ci il Cenevrə protokoluna və 1949-cu il Cenevrə konvensiyalarına, həmçinin silahlı münaqişələr dövründə insan hüquqlarına hörmət edilməsinə aid digər beynəlxalq hüquq aktlarına müvafiq öhdəliklərini tam yerinə yetirməlidirlər. Mühəribə edən tərəflərin hərbi əməliyyatların gedişində qadınlara və uşaqlara qarşı törətdikləri bütün repressiya və qəddarlıq, insanlıqdan kənar davranış formaları cinayətkar hərəkətlər sayılır.

Ermənistanın təcavüzkar siyasəti beynəlxalq sülhə və təhlükəsizliyə ciddi təhdiddir. Təcavüzkar Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini kobud şəkildə pozaraq dinc əhaliyə qarşı terror əməllərini hələ də davam etdirir. Beynəlxalq hüququn bütün norma və tələblərini pozan Ermənistan ordusunun təxribatlarının qurbanı olan mülki vətəndaşlarımızın sayı artmaqdadır ki, onların içərisində qadınlar və uşaqlar da var. Beynəlxalq ictimaiyyət beynəlxalq hüququn bütün norma və tələblərini pozan Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasətini və təxribatçı əməllərini kəskin şəkildə qınamalı və Ermənistanı beynəlxalq hüquq, o cümlədən beynəlxalq humanitar hüquq öhdəliklərinə əməl etməyə məcbur etməlidir.

Düşmən unutmamalıdır ki, dünya tarixində bir çox hərbi-siyasi rəhbərlər Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi kimi soy-qırımlara və mülki şəxslərə qarşı qeyri-insani hərəkətlərə yol vermiş, lakin tez ya gec həmin rəhbərlər Nürnberqdə, Haaqada layiqli cəzalarını almışlar.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
07.10.2020-ci il***

Soyqırım cinayətdir

Genosid, yaxud soyqırım hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupu, bir qrup kimi bütövlükdə və ya qismən məhv etmək məqsədi ilə qrup üzvlərini öldürmə, qrup üzvlərinin sağlamlığına ağır zərər vurma və ya onların əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma, qrupun, bütövlükdə və ya qismən fiziki məhvinə yönəlmiş yaşayış şəraiti yaratma, qrup daxilində doğumların qarşısını almağa yönəlmiş tədbirləri həyata keçirmə, bir qrupa mənsub olan uşaqları zorla başqa qrupa keçirmədə ifadə olunan ictimai təhlükəli əməldir.

1944-cü ilə qədər “genosid” anlayışı işlədilməmişdi. Bu xüsusi termin hər hansı insan qrupuna qarşı onların məhv edilməsi məqsədilə törədilən cinayət əməllərini ifadə edir. İlk dəfə 1944-cü ildə yəhudi mənşəli polşalı hüquqşünas Rafael Lemkin Avropa yəhudilərinin faşistlər tərəfindən kütləvi məhv edilməsi siyasətini ifadə edən yeni termin işlətdi. O, yunan dilində genos - “nəsil, kök, soy” sözü ilə latın dilindən caedo - “öldürürəm” sözlərinin birləşməsindən “genosid” (soyqırımı) terminini təklif etdi. Bu termini Lemkin belə əsaslandırırırdı ki, soyqırımı, müəyyən insan qruplarının mövcudluğunun vacib əsaslarını məhv etməyə yönəlmiş müxtəlif cinayətkar hərəkətlərin koordinasiya olunmuş, planlı şəkildə həyata keçirilməsidir. Bir ildən sonra Nürnberq beynəlxalq hərbi tribunalı faşist liderlərini “bəşəriyyət əleyhinə cinayətlərdə” ittiham etdi.

9 dekabr 1948-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı tərəfindən “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiya qəbul edildi. (Bu Konvensiya 12 yanvar 1951-ci ildə qüvvəyə minmişdir). Bununla da, ilk dəfə olaraq

beynəlxalq hüquqda insan qruplarının milli, etnik, irqi, dini fərqlərinə görə kütləvi məhv edilməsinə yönələn cinayətlər soyqırım adlandırılmaqla, Konvensiyaya qoşulan dövlətlərin üzərinə bu cinayətin qarşısının alınması və bu cinayəti törədənlərin cəzalandırılması vəzifəsi qoyuldu.

Soyqırım bəşəriyyət əleyhinə ən ağır cinayətdir. Bu anlayış Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin “Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər” adlanan 7-ci bölməsində öz əksini tapıb. Lakin ürək ağrısı və böyük təəssüf hissi ilə qeyd etmək olar ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 7-ci bölməsində göstərilən cinayətlər Azərbaycan ərazisində və Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı törədilib və bu günə kimi bu amansız cinayətləri törədən şəxslərdən heç kimi mühakimə etmək mümkün olmayıb.

Soyqırım cinayətinin ictimai təhlükəliliyi hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupun bir qrup kimi bütövlükdə və ya qismən məhv edilməsi və ya məhv edilməsi təhlükəsinin yaranması, habelə həmin qrupların tarixi, mədəni, mənəvi və sairə dəyərlərinin yer üzündən silinib getməsi, yaxud belə təhlükənin meydana gəlməsi ilə xarakterizə olunur.

Soyqırım cinayətin obyektivi qismində hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupların normal həyat və fəaliyyəti çıxış edir. Bu cinayətin obyektiv cəhəti 1948-ci il Konvensiyasının 2-ci maddəsində soyqırıma verilən anlayışa daxil olan əlamətlərlə üstüüstə düşür.

Soyqırım cinayəti maddi-formal tərkibli cinayətdir. Hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupu bütövlükdə və ya qismən məhv etmək məqsədilə qrup üzvlərini öldürmə, onların sağlamlığına ağır zərər, əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma əməlləri kriminal nəticələri – ölümü, sağlamlığa ağır zərər, əqli qabiliyyətə ciddi zərər vurulmasını nəzərdə tutur. Belə nəticələr baş verdiyi andan cinayət başa çatmış hesab olunur. Qrupun bütövlüklə və ya qismən məhvinə yönəlmiş həyat şəraiti yaratma, qrup daxilində doğumların qarşısını alma, bir

qrupa mənsub olan uşaqları zorla başqa qrupa keçirmə cinayətləri belə hərəkətlər törədildiyi andan başa çatmış sayılır.

Bu cinayətin başa çatması üçün hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupun bütövlükdə və ya qismən məhv edilməsi məqsədinə nail olunub-olunmamasının heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Soyqırım cinayəti subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə xarakterizə olunur. Təqsirkar hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupun bütövlükdə və ya qismən məhv edilməsinə yönələn əməllərinin ictimai-təhlükəli olduğunu qabaqcadan dərk edir və onların törədilməsini arzu edir. Bu cinayətin subyektiv cəhətinin zəruri elementi cinayətin törədilməsinin məqsədidir. Təqsirkarın məqsədi hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupu bütövlükdə və ya qismən məhv etməkdən ibarətdir.

Bu gün böyük təəssüf hissi və ürək ağrısı ilə qeyd edirik ki, dünyanın soyqırımı məruz qalan az sayda xalqları sırasında Azərbaycan xalqı da var. XIX əsrdən başlayaraq, şovinist imperiyaların himayəçiliyi ilə ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara və Azərbaycana qarşı törədilən hərəkətlər məhz soyqırım kimi qiymətləndirilməlidir. Azərbaycanın və azərbaycanlıların üzləşdiyi bu faciələr ilk dəfə Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən imzalanan 26 mart 1998-ci il tarixli “Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə siyasi qiymətini aldı. Fərmanda qeyd olunur: “...Azərbaycanın XIX-XX əsrlərdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəbti ilə müşayiət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı surətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasətinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir. Bu hadisələrin yalnız birinə – 1918-ci il mart qırğınına siyasi qiymət vermək cəhdi göstərilmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin varisi kimi Azərbaycan Respublikası bu gün onun axıra qədər həyata keçirə bilmədiyi qərarların məntiqi davamı olaraq soyqırım hadisələrinə siyasi qiymət vermək borcunu tarixin hökmü kimi qəbul edir...”

Beləliklə, ilk dəfə Ulu Öndər Heydər Əliyevin Fərmanı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan edildi.

Tarixinin müxtəlif dövrlərində ermənilər tərəfindən soyqırımına məruz qalan Azərbaycan xalqı növbəti belə faciə ilə 1992-ci ilin qarlı qışında Xocalıda üzləşdi. Xalqımıza qarşı görünməmiş qətləmin baş verdi. 1992-ci il fevralın 25-də saat 22 radələrində Ermənistandan Azərbaycan Respublikası ərazisinə keçirilən silahlı qüvvələr, habelə Dağlıq Qarabağda təşkil olunan qanunsuz silahlı dəstələr keçmiş SSRİ Müdafiə Nazirliyinin 366-cı motoatıcı alayının komandir heyəti və hərbi texnikası ilə birgə Xocalı şəhərinə hücumla keçdilər. Azərbaycanın 7 mindən çox əhalisi olan qədim Xocalı şəhərində ermənilər xüsusi amansızlıqla və düşünülmüş şəkildə qırğın törətdi. Mülki əhalidən 613 nəfər işgəncə ilə öldürüldü ki, onun 63-ü körpələr idi. 25 uşaq tam valideynsiz qaldı, 487 adam yaralandı, 1275 azəri əsir götürüldü, 150 adam itkin düşdü. Erməni silahlı birləşmələrinin Xocalıya hücumu və qətləmini həm də geostrateji məqsəd daşıyırdı. 7000 əhalisi olan bu Azərbaycan şəhəri Dağlıq Qarabağın paytaxtı Xankəndindən 10 km cənubda yerləşirdi.

Beləliklə, iyirmi səkkiz il bundan əvvəl, fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində yaşayan ermənilərdən ibarət silahlı dəstələr, Xankəndində yerləşən keçmiş Sovet ordusunun 366-cı motoatıcı alayının şəxsi heyətinin və onun sərəncamında olan hərbi texnikanın bilavasitə köməyi ilə qədim tarixə malik Azərbaycan şəhəri Xocalını işğal etdilər. Bununla da, Azərbaycan xalqına qarşı soyqırımı siyasəti həyata keçirildi.

Cəllad ermənilərin Xocalıda törətdikləri vəhşiliklər, bu kütləvi və amansız insan qırğını erməni qəsbkarlarının Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü hədəfə almış məqsədyönlü irticaçı siyasətinin yeni bir mərhələsi olmaqla, ağlasığmaz

qəddarlığı və qeyri-insani cəza üsulları ilə bəşər tarixində qara ləkə kimi qalacaqdır.

Xocalıda baş verən hadisələri bütün dünya ictimaiyyəti ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi soyqırımı kimi tanımalıdır. Çünki soyqırımının beynəlxalq hüquqda tövsifi Xocalı faciəsində tam əks olunur.

Xocalı soyqırımı və işğalçı Ermənistanın torpaqlarımızda törətdiyi digər faciələr nəticəsində İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamədə, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasında və digər beynəlxalq aktlarda təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlar, o cümlədən insanların yaşamaq hüququ kobud şəkildə, kütləvi surətdə pozulmuşdur.

Xocalı soyqırımını XX əsrin ən böyük cinayəti adlandıran ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev demişdir: **“...bilirsiniz ki, ermənilər xaricdəki imkanlarından istifadə edərək, dünya birliyinə Xocalı faciəsi haqqında təhrif edilmiş məlumatlar çatdırmağa cəhd etmişlər. Əfsuslar olsun ki, uzun illər ərzində buna müvəffəq olmuşlar... bizim siyasətimiz, xüsusilə xaricdəki fəaliyyətimiz, Xocalı haqqında həqiqətləri dünya birliyinə çatdırmağımız bu vəziyyəti, demək olar ki, tamamilə dəyişdirdi... Biz bütün ölkələrdə kampaniyalar keçiririk, həm səfirliklər, həm də Heydər Əliyev Fondu vasitəsilə. Bildiyiniz kimi, fond bu məsələ ilə çox fəal məşğul olur. Bizim təşəbbüsümüzlə yaradılmış İslam Konfransı Təşkilatının Gənclər Forumu da bu məsələ ilə bağlı fəal işləyir... Xocalı soyqırımı ermənilərin vəhşiliyini göstərmişdir... Mən əminəm ki, gün gələcək Xocalı faciəsini törədən, dinc əhaliyə qarşı qəddarlıq edən, dinc əhalini məhv edən erməni cinayətkarları məhkəmə qarşısında cavab verəcəklər. O gün gələcəkdir”.**

<https://nuhcixan.az/>

26.02.2021-ci il

Soyqırım ümumbəşəri cinayətdir

Genosid, yaxud soyqırım - etnik, irqi, dini və ya milli qrupun düşünülmüş və sistematik şəkildə tam və ya qismən məhv edilməsidir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən 9 dekabr 1948-ci il tarixdə qəbul olunmuş “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiyanın 2-ci maddəsində qeyd olunur ki, bu Konvensiyada “soyqırımı” dedikdə, hər hansı milli, etnik, irqi, yaxud dini qrupu tam və ya qismən məhv etmək məqsədilə törədilən aşağıdakı hərəkətlər başa düşülür: bu cür qrupun üzvlərinin öldürülməsi; bu cür qrupun üzvlərinə ağır bədən xəsarəti, yaxud əqli xətər yetirilməsi; hər hansı qrup üçün qəsdən onun tam, yaxud qismən fiziki məhvini nəzərdə tutan həyat şəraiti yaradılması; bu cür qrupda doğumun qarşısını almağa yönəldilmiş tədbirlərin görülməsi; uşaqların zorla bir insan qrupundan alınıb başqasına verilməsi. Konvensiyanın preambulasında soyqırım yalnız “beynəlxalq hüquq üzrə, BMT-nin mahiyyətinə və məqsədlərinə zidd, sivil dünya tərəfindən cinayət hesab olunan cinayət” hesab edilmir, həmçinin “bütün tarixi dövrlərdə soyqırım bəşəriyyətin amansız böyük itkisi” sayılır.

Beynəlxalq hüquq normalarına görə, soyqırım törətmiş şəxslərin cinayət mühakiməsi və cəzalandırılması labüddür. Beynəlxalq hüquq soyqırım cinayətinin anlayışını müəyyən etməklə yanaşı, həmin cinayəti törətmiş şəxslərin məsuliyyətini də müəyyənləşdirir. Belə ki, Soyqırım Cinayətinin Qarşısının Alınması və Cəzalandırılması haqqında Konvensiyanın 5-ci maddəsinə əsasən iştirakçı dövlətlər soyqırım cinayətini törətməkdə təqsirli olan şəxslərin cəzalandırılması üçün təsirli tədbir

görməlidirlər. Konvensiyanın 6-cı maddəsinə görə həmin şəxslər dövlətin ərazisində səlahiyyətli məhkəmələrdə mühakimə olunmayıbsa, beynəlxalq məhkəmə tərəfindən mühakimə edilməlidir.

1944-cü ilə qədər “genosid” anlayışı işlədilməmişdi. Bu xüsusi termin hər hansı insan qrupuna qarşı onların məhv edilməsi məqsədilə törədilən cinayət əməllərini ifadə edir. İlk dəfə 1944-cü ildə yəhudi mənşəli polşalı hüquqşünas Rafael Lemkin Avropa yəhudilərinin faşistlər tərəfindən kütləvi məhv edilməsi siyasətini ifadə edən yeni termin işlətdi. O, yunan dilində genos - “nəsil, kök, soy” sözü ilə latın dilindən caedo - “öldürürəm” sözlərinin birləşməsindən “genosid” (soyqırımı) terminini təklif etdi. Bu termini Lemkin belə əsaslandırırırdı ki, soyqırımı, müəyyən insan qruplarının mövcudluğunun vacib əsaslarını məhv etməyə yönəlmiş müxtəlif cinayətkar hərəkətlərin koordinasiya olunmuş, planlı şəkildə həyata keçirilməsidir. Bir ildən sonra Nürnberq beynəlxalq hərbi tribunalı faşist liderlərini “bəşəriyyət əleyhinə cinayətlərdə” ittiham etdi.

Xalqımıza qarşı erməni millətçilərinin törətdiyi soyqırımı siyasətinin tarixi XIX əsrin əvvəllərindən başlayır. Ermənilərin fasilələrlə, lakin düşünülmüş və planlı şəkildə davam edən soyqırımı siyasəti nəticəsində minlərlə günahsız soydaşımızı vəhşicəsinə qətlə yetirilmiş, evləri yandırılmış, əmlakları qarət olunmuş, ölkəmizin tarixi ərazisində erməni dövləti qurmaq məqsədi ilə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində soydaşlarımıza qarşı dəhşətli qırğınlar törətmişdilər.

“Böyük Ermənistan” xülyası ilə yaşayan ermənilərin XX əsrdə azərbaycanlılara qarşı ilk kütləvi qırğını 1905-1907-ci illərə təsadüf edir. Həmin vaxt Bakıda, Naxçıvanda, Zəngəzurda, İrəvanda və digər tarixi Azərbaycan torpaqlarında ermənilər tərəfindən minlərlə azərbaycanlı amansızcasına qətlə yetirilib.

1917-ci il oktyabr çevrilişindən sonra ermənilər öz iddialarını bolşevik bayrağı altında reallaşdırmağa başlamışdılar. 1918-ci

ilin martında Stepan Şaumyan Qafqazın fəvqəladə komissarı təyin edildi və Bakıya göndərildi. Həmin vaxtdan “Əks-inqilabi ünsürlərlə mübarizə” şüarı altında maskalanaraq, daşnak-bolşevik Şaumyanın rəhbərliyi ilə Bakı Kommunası Bakı şəhərini azərbaycanlılardan təmizləmək kimi mənfur bir planı həyata keçirməyə qalxmışdır.

1918-ci ilin 30 mart – 3 aprel tarixlərində Bakı şəhərində və Bakı quberniyasının müxtəlif bölgələrində, eləcə də Qarabağ, Naxçıvan, Şamaxı, Quba, Xaçmaz, Lənkəran, Salyan, Zəngəzur və digər ərazilərdə Bakı Soveti qoşunlarının və daşnak erməni silahlı dəstələrinin azərbaycanlılara qarşı soyqırımını nəticəsində rəsmi mənbələrə əsasən on minlərlə soydaşımız məhz etnik və dini mənsubiyyətinə görə qətlə yetirilib, yaşayış məntəqələri, tarixi abidələr, məscid və qəbiristanlıqlar viran edilib.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandıqdan sonra 1918-ci ilin mart hadisələrinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Nazirlər Şurası 1918-ci il iyulun 15-də bu faciənin tədqiqi məqsədilə Fəvqəladə İstintaq Komissiyasının yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Komissiya mart soyqırımını, ilkin mərhələdə Şamaxıdakı vəhşilikləri, İrəvan quberniyası ərazisində ermənilərin törətdikləri ağır cinayətləri araşdırdı. Dünya ictimaiyyətinə bu həqiqətləri çatdırmaq üçün Xarici İşlər Nazirliyi nəzdində xüsusi qurum yaradıldı. 1919 və 1920-ci ilin mart ayının 31-i iki dəfə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən Ümummilli Mətləm Günü kimi qeyd edilmişdir. Əslində bu, azərbaycanlılara qarşı yürüdülmən soyqırımını və bir əsrdən artıq davam edən torpaqlarımızın işğalı proseslərinə tarixdə ilk dəfə siyasi qiymət vermək cəhdi idi. Lakin Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra bu proses dayandırılmış, baş verənlərin sona qədər təhqiq edilməsinin və ona müvafiq siyasi-hüquqi qiymət verilməsinin qarşısı alınmışdır.

Zaqafqaziyanın sovetləşməsindən öz çirkin məqsədləri üçün istifadə edən ermənilər 1920-ci ildə Zəngəzuru və

Azərbaycanın bir sıra digər torpaqlarını Ermənistan SSR-in ərazisi elan etdilər. Sonrakı dövrdə bu ərazilərdəki azərbaycanlıların deportasiya edilməsi siyasətini daha da genişləndirmək məqsədilə yeni vasitələrə əl atdılar. Bunun üçün onlar SSRİ Nazirlər Sovetinin 23 dekabr 1947-ci il “Ermənistan SSR-dən kolxozçuların və başqa azərbaycanlı əhalinin Azərbaycan SSR-in Kür-Araz ovalığına köçürülməsi haqqında” xüsusi qərarına və 1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların öz tarixi torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyasına dövlət səviyyəsində nail oldular.

Tarixinin müxtəlif dövrlərində ermənilər tərəfindən soyqırımına məruz qalan Azərbaycan xalqı növbəti belə faciə ilə 1992-ci ilin qarlı qışında Xocalıda üzləşdi. Xalqımıza qarşı görünməmiş qətləmin baş verdi. 1992-ci il fevralın 25-də saat 22 radələrində Ermənistandan Azərbaycan Respublikası ərazisinə keçirilən silahlı qüvvələr, habelə Dağlıq Qarabağda təşkil olunan qanunsuz silahlı dəstələr keçmiş SSRİ Müdafiə Nazirliyinin 366-cı motoatıcı alayının komandir heyəti və hərbi texnikası ilə birgə Xocalı şəhərinə hücumla keçdilər. Azərbaycanın 7 mindən çox əhalisi olan qədim Xocalı şəhərində ermənilər xüsusi amansızlıqla və düşünülmüş şəkildə qırğın törətdi.

Xocalı soyqırımı və işğalçı Ermənistanın torpaqlarımızda törətdiyi digər faciələr nəticəsində İnsan hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamədə, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasında və digər beynəlxalq aktlarda təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlar, o cümlədən insanların yaşamaq hüququ kobud şəkildə, kütləvi surətdə pozulmuşdur. 1992-ci ilin fevralında ermənilər Xocalı şəhərinin əhalisinə misli görünməyən divan tutdu. Tariximizə Xocalı soyqırımı kimi həkk olunan bu qanlı faciə minlərlə azərbaycanlının məhv edilməsi, əsir alınması, şəhərin yerlə-yeksan edilməsi ilə qurtardı. Xocalı soyqırımı xarakter etibarı ilə beynəlxalq cinayət kateqoriyasına aiddir. Bu kateqoriyadan olan cinayətlərin əsas tərkibləri İkinci

Dünya müharibəsindən sonra yaradılmış beynəlxalq hərbi tribunalların (Nürnberg, Tokio) nizamnaməsində istifadə olunmuş, sonradan həmin cinayət tərkibləri keçmiş Yuqoslaviya və Ruanda beynəlxalq cinayət tribunallarının nizamnamələrində, habelə Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin Statusunda təkmilləşdirilməklə bir daha təsdiqini tapmışdır. Xocalı sakinlərinin kütləvi şəkildə qətlə yetirilməsi ermənilərin azərbaycanlılara qarşı soyqırım niyyətini sübuta yetirir. Xocalıda baş verən hadisələri bütün dünya ictimaiyyəti ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi soyqırımı kimi tanımalıdır. Çünki soyqırımının beynəlxalq hüquqda tövsifi Xocalı faciəsində tam əks olunur.

Ağdaban soyqırımı erməni silahlı birləşmələri tərəfindən törədilmiş qətləmin ən qanlı səhifələrindən biridir. Ağdaban kəndi Kəlbəcər rayonunda rayon mərkəzindən 36 km şimal-şərqdə yerləşir. 1992-ci il aprelin 7-dən 8-nə keçən gecə Ermənistan silahlı birləşmələri Dağlıq Qarabağdakı separatçı erməni quldur dəstələrinin köməyiylə Ağdaban və Çayqovuşan kəndlərinə hücum edib dünyada görülməmiş ən qəddar üsullarla dinc əhalini qətlə yetirərək soyqırım aktı törətdilər. Ağdaban faciəsi törədilmə spesifikasiyasına və xarakterinə görə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən 9 dekabr 1948-ci il tarixdə qəbul olunmuş “Soyqırım cinayətinin qarşısının alınması və ona görə cəzalandırma haqqında” Konvensiyanın müddəalarına tam uyğundur. Ona görə də bu faciə beynəlxalq hüquq əsasında soyqırım cinayəti aktı kimi qiymətləndirilməli və Ağdaban kəndinin dinc əhalisinə qarşı törədilən bu qırğın soyqırım cinayəti kimi dünya ictimaiyyəti tərəfindən tanınmalıdır.

Qaradağlı soyqırımı erməni silahlı birləşmələri tərəfindən 1992-ci il fevralın 17-də törədildi. Qaradağlı kəndi Xocavənd rayonunun, eləcə də Dağlıq Qarabağın ən qədim yaşayış məntəqələrindən biri olaraq rayon mərkəzindən 13 kilometr qərbdə, Xocavənd-Xankəndi avtomobil yolunun üzərində, dağətəyi

ərazidə yerləşir. Tarixboyu türklərə qarşı soyqırımı həyata keçirməkdən çəkinməyən ermənilər XX əsrin sonlarında bütün bəşəriyyətə və insanlığa ləkə olan növbəti cinayəti – Qaradağlı soyqırımını həyata keçirdilər. Qaradağlı faciəsi ermənilərin xəstə təfəkkürdən doğan niyyətlərinə çatmaq üçün Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdikləri soyqırımı siyasətinin ən qanlı səhifələrindən biridir.

Xalqımıza qarşı 1905-ci ildən üzü bəri törədilən sistemətik soyqırımlara yalnız 1998-ci il martın 26-da Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış “Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında” Fərmanda həmin dəhşətli hadisələrə adekvat siyasi qiymət verilmiş və 31 mart “Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü” elan edilmişdir. Bu fərman XX əsrdə azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı barədə müasir və gələcək nəsillərdə möhkəm milli yaddaşın formalaşdırılması, dünyada bu hadisələrə düzgün siyasi və hüquqi qiymət verilməsi, belə halların qarşısının alınması və bir daha təkrarlanmaması üçün proqram məhiyyətli sənəd oldu.

1998-ci ildə Azərbaycanın Milli Məclisi Birləşmiş Millətlər Təşkilatına, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatına, Avropa Şurasına, MDB ölkələrinə və digər beynəlxalq təşkilatlara, ölkələrin parlament və hökumətlərinə müraciət edərək azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımı kimi hallarla dünyanın hər bir yerində amansız mübarizə aparmaq üçün səylərin birləşdirilməsinə çağırırmışdır.

Son illər bu sahədə aparılmış araşdırmalar sayəsində çoxlu sayda yeni faktlar və sənədlər toplanılıb. 2009-cu ildə Nazirlər Kabinetinin sərəncamı ilə “Quba rayonunda kütləvi qətl qurbanlarının xatirəsinin əbədləşdirilməsinə dair tədbirlər planı” təsdiq edilib, aşkar olunmuş kütləvi məzarlığın yerləşdiyi ərazidə monumental xatirə kompleksinin ucaldılması və abadlıq işlərinin aparılması qərara alınıb. Ərazidə yaradılmış Quba Soyqırımı Memorial Kompleksinin 2013-cü il sentyabrın 18-də açılışı olub.

Azərbaycan xalqının hər il qeyd etdiyi “Azərbaycanlıların Soyqırımını Günü” həmin məqsədlərə və dünya ictimaiyyətinin diqqətinin bu gün də davam edən şovinizm, separatçılıq hallarına cəlb edilməsinə xidmət edir. Yaddan çıxarmaq olmaz ki, biz hamımız - dünyanın bütün xalqları bəşəriyyətin gələcək əmin-amanlığına məsuliyyət daşıyır.

Soyqırım bəşəriyyət əleyhinə ən ağır cinayətdir. Bu anlayış Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin “Sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər” adlanan 7-ci bölməsində öz əksini tapıb. Lakin ürək ağrısı və böyük təəssüf hissi ilə qeyd etmək olar ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 7-ci bölməsində göstərilən bütün cinayətlər Azərbaycan ərazisində və Azərbaycan vətəndaşlarına qarşı törədilib və bu günə kimi bu amansız cinayətləri törədən şəxslərdən heç kimi mühakimə etmək mümkün olmayıb.

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2008-ci ildə “Xocalıya ədalət” beynəlxalq kampaniyasına başlanılmışdır. Kampaniya Xocalı soyqırımı, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi səbəbləri və nəticələri ilə bağlı beynəlxalq maarifləndirmənin artırılması məqsədini daşıyır. Kampaniyanın fəaliyyəti, həmçinin Xocalı soyqırımı qurbanlarının xatirəsinin yad edilməsi, sağ qalmış ailələrə dəstək göstərilməsi, bu hadisələrin yaddaşlarda yaşaması, xüsusən də gənc nəsil tərəfindən unudulmamasına yönəlmişdir.

Xocalı soyqırımının törədilməsindən 30 il keçir. Bu illər ərzində Azərbaycan dövlətinin xarici siyasətində əsas prioritet istiqamətlərdən biri bu soyqırımın beynəlxalq aləmdə tanidilməsi, eləcə də bu soyqırıma obyektiv qiymət verilməsi istiqamətində davamlı işlərin aparılması olub. Son 30 il ərzində dünyanın bir neçə ölkəsi bu soyqırımı rəsmən tanıdığını bəyan edib.

<https://naxcivanxeberleri.com/>

26.02.2022-ci il

Hüquqi maarifləndirmə günün tələbidir

Müasir dövrdə əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi, hüquqi düşüncə və hüquq mədəniyyətinin günün tələbləri səviyyəsində inkişaf etdirilməsi demokratik-hüquqi dövlətin və vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması prosesinə təkan verən ən mühüm amillərdəndir. Hüquqi maarifləndirilmə demokratik, hüquqi dövlətin və vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılmasının mühüm cəhətlərindən olmaqla yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsini daha səmərəli təmin etmək baxımından da böyük əhəmiyyət daşıyır. Məhz həyata keçirilən hüquqi maarifləndirmə tədbirləri insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi və müdafiəsi məqsədilə dövlət tərəfindən gerçəkləşdirilən səmərəli fəaliyyətin tərkib hissəsi kimi çıxış edir.

Yaşadığımız cəmiyyətdə hər bir vətəndaşın sağlam hüquqi düşüncəyə və yüksək hüquq mədəniyyətinə malik olmaları böyük əhəmiyyət kəsb edir. İnsanların hüquqa, qanunçuluğa və ədalət mühakiməsinə münasibətinin, onların nəyin hüquqi və nəyin hüquqazidd olması haqqındakı təsəvvürlərinin və ideyaların cəmi hüquq düşüncəsində ehtiva olunur. Cəmiyyətin hüquq mədəniyyətinə onun hüquq düşüncəsinin səviyyəsi, ictimai şüurun hüquqa münasibəti əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. Bunun üçün hüquqi maarifləndirmə yüksək səviyyədə təşkil olunmalıdır. Hər bir vətəndaşın hüquq mədəniyyəti isə onun öz hüquqlarını bilməsi, habelə öz vəzifələrini layiqincə yerinə yetirməsindən asılıdır. Hüquqi maarifləndirmənin zəif olması ilə cəmiyyətdə hüquq pozuntularının sayının artması arasında səbəbli əlaqə heç kimdə şübhə yaratmır. Bu səbəbdən hüququn təbliği və qanunvericiliyin izahı cinayətkarlığın qarşısının alınmasında ən mühüm vasitə kimi nəzərdən keçirilməlidir. Bir çox

hallarda insan hüquqlarının pozulması bilavasitə məlumatsızlıqdan və hüquqi savadsızlıqdan irəli gəlir.

Cinayətkarlığın səviyyəsinin aşağı olmasında isə rol oynayan əsas amillərdən biri də cəmiyyət üzvlərinin yüksək hüquq mədəniyyətinə malik olmasıdır. Çünki belə şəxslər hər zaman qanunlara və digər şəxsin hüquqlarına hörmətlə yanaşır. Nəyin hüquqi nəyin isə hüquqazidd olduğunu bilirlər. Nə öz hüquqlarının pozulmasına imkan verir, nə də digər şəxsin hüquqlarını pozurlar. Doğrudur, qanunu bilməmək məsuliyyətdən azad etmir. Lakin insanlar tərəfindən qanunları bilmək və qanunlara əməl etmək cəmiyyətdə hüquqpozmaların azalmasına və cinayətkarlığın səviyyəsinin aşağı düşməsinə müsbət təsir göstərir.

Cinayətkarlığa qarşı mübarizə aparılması, onu yaradan səbəb və şərtlərin aradan qaldırılması, sosial ədalətin bərpası, habelə insan hüquq və azadlıqlarının təmini cəmiyyət və dövlət qarşısında duran başlıca vəzifələrdəndir.

Cinayətkarlığın profilaktikası konsepsiyasının ümumi məqsədi ictimai təhlükəli halları, istənilən hüquqpozmaları və hüquqazidd əməlləri doğuran səbəblərin aradan qaldırılmasından ibarətdir. Ona görə cinayətkarlıqla səmərəli mübarizədə müəyyən konsultativ tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruri şərtlərdəndir. Cinayətkarlıqla mübarizə istiqamətində maarifləndirmə tədbirləri həlledici amil kimi qəbul edilir. QHT-lər, cəmiyyətin digər təbəqələri, elm və təhsil müəssisələri də bu prosesdə iştirak edirlər. Həyata keçirilən maarifləndirmə tədbirləri əhali arasında müsbət qarşılanır. Cinayətkarlığın vaxtında qarşısı alınmazsa onunla mübarizə çətinləşər. Ona görə də profilaktika, xəbərdarlıq və maarifləndirmə tədbirləri vaxtaşırı aparılmalıdır. Cinayətlər baş verdikdən sonra isə xəbərdarlığın heç bir əhəmiyyəti qalmır.

Əsrlərlə insan ağılı cəmiyyətdə baş verən hüquqazidd əməllərin səbəblərini müəyyən etmək və bunun qarşısını almaq üçün vasitələr axtarışında olub. Ona görə də hüquqpozmaların

obyektiv səbəblərinin mövcudluğu haqda təsəvvürlərə əsaslanan sosial-profilaktik yanaşma təbii hal kimi anlaşılmalıdır.

XVIII əsrdə klassik cinayət hüququ məktəbinin hüquqşünaslarının əsərlərində hüquqi əsaslandırmaya söykənərək cinayətkarlıqla mübarizədə yeni yanaşmanın əsası “Müdrək qanunverici cinayətə görə cəza tətbiq etməkdənsə, cinayətlərin vaxtında qarşısını almağı üstün tutur” fikri ilə qoyulmuşdur.

Qədim Hind hüquq ədəbiyyatında əsas xəbərdarlıq vasitəsi kimi, cəzanın xofu-vahiməsi dururdu. Cəzanın sərtliyi cinayət törətməyə meyilli olan şəxsləri əməllərindən çəkəndirməyə təsir edirdi. Manu qanunlarına görə yalnız cəzanın xofu hər bir canlıny xeyirxahlığa xidmət etməyə istiqamətləndirə və zidd “vəzifələrin” icrasından yayındıra bilər. Bu borcun təmin olunması iki sistemə; bir tərəfdən etik normalara, Tanrının gücünə; digər tərəfdən isə siyasi vasitələrə əsaslanan yol ilə həyata keçirilirdi.

Əgər qədim Hindistanda hüquqpozmalarla mübarizədə əsas vasitə kimi sərt cəzanın tətbiqindən istifadə edilirdisə, qədim Çin mütəfəkkirləri mühüm vasitə kimi tərbiyənin roluna üstünlük verirdilər. Cəzanın tətbiqi bu gün də, hüquqi metod kimi əhəmiyyətini saxlasa da, tərbiyəvi faktorlardan istifadə vacib amil olaraq qalır. Məsələn: qədim Çin mütəfəkkiri Konfutsi tərəfdarlarının nəzərinə görə əgər insanları tərbiyə etməyib, cəzalandırmağa üstünlük versək, cəzalandırılanların sayı artacaq, lakin kökü kəsilməyəcək və yaxud, tərbiyə edib cəzalandırmasaq bədnam əxlaqlı və tərbiyəsi qüsurlu olanlar (zidd darananlar) cəzasız qalacaq və sayca artacaqlar.

Antik cəmiyyət qanuna tabe olan, onu uca tutanlara hörmətlə yanaşmış, hüquqpozmaların profilaktikası istiqamətindəki ideyalara həmişə önəm vermişdir. Bizim eradan əvvəl VII əsrdə qədim yunan mütəfəkkiri Periandr qeyd edirdi ki, “cinayətkarı cəzalandırmağa yox, cinayətlərin xəbərdarlığına çalışmaq lazımdır”. Qədim Yunan və Roma müdrəkləri isə bu işdə məcburetmə və inandırma metodlarının üzvi surətdə bağlılığını vurğulayırdılar.

Böyük mütəfəkkirlər hələ lap qədim zamanlardan başlayaraq cinayətsiz cəmiyyət axtarışında olmuş, müxtəlif mövqelərdən ona öz münasibətlərini bildirmişlər. Cəmiyyətdə hər zaman öz dövrünü qabaqlayan zəka sahiblərinin fikirlərinə böyük ehtiyac duyulmuşdur. Gəlin, tarixə birlikdə nəzər salaq və elm adamlarının cinayətin qarşısının alınmasında axtarıqları çıxış yollarına nəzər salaq. Sofist Protoqor həmin dövrdə yazırdı: “Dövlət qanunlarını pozmağa və həddini aşmağa görə cəzanın məqsədi islah etməkdən, əvəz almaqdan ibarət olmalıdır”. Roma hüquqşünası Ulpian isə “Xeyirxahlar təkcə cəzanın vahiməsinin təkmilləşdirilməsinə yox, cinayətlərin xəbərdarlığına da üstünlük verməlidirlər” fikrini söyləmişdir. Beləliklə, antik cəmiyyətlərdə hüquqpozmaların xəbərdarlığına bir tərəfdən dini, digər tərəfdən isə mənəvi-hüquqi aspektlərdən yanaşmanı tövsiyə edirdilər.

Cəmiyyətin hüquqi maarifləndirilməsi ilə bağlı fikirlər sonrakı dövrlər üçün də aktual olmuşdur. Məsələn, Karl Marks və Fridrix Engels qeyd edirdilər ki, ağıllı, müdrik qanunvericilər, cəzalandırmaqdan çox cinayətlərin xəbərdarlığına üstünlük verməlidirlər.

Maarifçi Jan Jak Russonun da fikirləri bu cəhətdən maraqlıdır: “Qanunların ən alisi qanuna hörmət qanunudur”. İnsan həyatını canlı və ədalətli edən qanundur. Qanun fərdlərin əsas hüquq və azadlıqlarının təhlükəsizliyini öz nəzarəti altına alır. Qanun hüquq normalarının sistemli toplusu olaraq cəmiyyətdə yaranan ictimai münasibətləri tənzimləyir və insanları hüquq pozuntusundan qoruyur. Qədim Roma mütəfəkkiri və hüquqşünası Mark Tulli Siseron da qeyd edirdi: “Azad olmaq üçün qanunun qulu olmalıyıq. Qanunları bilmək onun sözlərini xatırlamaq yox, onların mənasını dərk etməkdir”. Bəs, qanunu bilməyən şəxs qanunlara necə hörmətlə yanaşa bilər? Bu sahədə əsas iş yenə də cəmiyyət üzvlərinin hüquqi biliklərinin artırılmasının üzərinə düşür.

Yuxarıda göstərilən bütün fikirlər hələ dövlət və hüquq yaranan dövrdən başlayaraq hər bir cəmiyyət üzvünün mütləq

öz dövrünün təməl qanunlarını bilməsini və qəbul olunmuş qanunlara əməl etməsini xüsusi vurğulayır. Çünki bəşəriyyət hər zaman dövrünün qanun və qaydalarını bilən insanlara və onların müdrik fikirlərinə böyük ehtiyac duymuşdur. Necə ki, biz yuxarıda həmin şəxslərin bəzi fikirləri ilə tanış olduq.

Alman kriminoloqu Josef Kürzinger qeyd edirdi ki, bu gün hər bir hüquqi dövlətin cinayət siyasətinin əsas aktual problemlərindən biri də cinayətkarlıqdan müdafiə məqsədilə sistemli tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Cinayətkarlığın qarşısının alınması isə ümumi sosial nəzarətin bir hissəsini təşkil edir. Cinayətkarlığın qarşısının alınması ilə bağlı həyata keçirilən ictimai və dövlət tədbirləri sistemi, şübhəsiz, müəyyən bir ölçüdə törədiləcək cinayətlərin qarşısını ala bilər.

Bəzi ədəbiyyatlarda qeyd olunur ki, həyata keçirilmiş tədqiqatlar göstərir ki, bəzən insanlar qanunvericilikdə cinayət kimi xarakterizə edilən ictimai təhlükəli əməllərin hamısını, bütövlükdə tanıyırlar. Ötən əsrin 70-ci illərində Hollandiyada həyata keçirilmiş bir araşdırma gənclərin 43 faizinin marixuananın istifadəsinin cinayət olduğunu bilmədiyini ortaya çıxarmışdı. Bundan əlavə, müəllif qeyd edirdi ki, insanın daxili aləminin tərbiyəsi, yəni əxlaqi və hüquqi dəyərlərə hörmətlə yanaşma insanın sosial normaları pozmasının, cinayət törətməsinin qarşısını alır. Hüquq və əxlaq normalarına hörmət amili, həqiqətən də, cinayətkarlığın qarşısının alınmasına təsir göstərən güclü faktordur. Alman kriminoloqu Ernest Seeling bu amilin yaradılması ilə bağlı öz düşüncələrini belə açıqlamışdır ki, hüquqi və əxlaqi dəyərlər mühitin təsiri ilə formalaşır. Bu dəyərlər insanlarda uşaqlıqdan formalaşmağa başlayır. O, həmçinin hesab edirdi ki, cinayətkarlığın profilaktikasının digər bir yolu da insanların əvvəlcədən cinayətkar kimi formalaşmasının qarşısını almaqdır. Azyaşlılara danışılan nağıllar, məktəbdə öyrədilənlər onlarda (azyaşlılarda) nizamlayıcı ədalət duyğusunu yaradır.

Fransız filosofu, maarifçi, yazıçı, tarixçi, iqtisadçı və hüquqşünas olan Şarl de Monteskyo özünün “Qanunların ruhu” əsərində cinayət hüququnun əsas vəzifəsini cəzalandırmaqdan daha çox cinayətkarlığın qarşısını almağın zəruriliyində gördüyünü qeyd edirdi. Fransız maarifçiliyinin görkəmli nümayəndəsi Çezare Bekkariya isə cinayətlərin qarşısının alınmasının başlıca yolunu xalqın maariflənməsində görürdü. Özünün “Cinayətlər və cəzalar haqqında” əsərində qeyd edirdi ki, cəzalandırmaqdan, cinayətlərin qarşısını almaq lazımdır. Fransız maarifçiliyinin digər görkəmli nümayəndəsi Volter də cinayətlərin qarşısının alınmasında xalqın maarifləndirilməsini göstərirdi.

Fransada burjua inqilabı illərində Jan Pol Marat özünün “Cinayətin qanunvericiliyi planı” əsərində cinayət hüququnun bir sıra mühüm müddəalarını işləyib hazırlamış və qeyd etmişdir ki, cinayət qanununda təsbit edilən müddəalar dəqiq olmalıdır. Hər bir şəxsin qanunu anlaması və qanunu pozmaqla özünü nəyə məruz qoyduğunu bilməsi vacibdir. Cinayətlərə görə cəzalandırmaqdan daha çox cinayətlərin qarşısının alınmasına üstünlük verilməlidir.

Hüquqşünas alim Firudin Səməndərov qeyd edir ki, ideoloji tədbirlərin köməyi ilə kriminogen amillər zəiflədilir, yaxud da aradan qaldırılır. Bu yolla cəmiyyət üzvlərində mənəvi mövqe və ümumbəşəri dəyərlərə yönəliş, cəmiyyət üzvlərində cinayətlərə qarşı dözümsüzlük ifadə edən ictimai rəy formalaşır, insanların mədəni səviyyəsi yüksəlir. Alim, həmçinin hüquq normalarına riayət edilməsinin şəxsi inama çevrilməsi üçün hüquqi şüurun, cinayətkarlıqla mübarizəyə kömək etməyə hazır olmaq üçün vətəndaşlarda profilaktik fəallığın tərbiyə edilməsini hüquqi tədbirlərin mühüm tərkib hissəsi hesab edir. Göstərir ki, prokurorluğun geniş səlahiyyətləri cinayətkarlığın profilaktikasının subyektı kimi, həm də bu orqanın fəaliyyətinin spesifikliyini müəyyən edir. Prokurorluq cinayətkarlığın qarşısının alınmasında təkcə özünün bilavasitə funksiyalarını yerinə yetirməklə

kifayətlənmir, həm də təhqiqat və ibtidai istintaq orqanlarının fəaliyyətlərində qanunlara riayət edilməsinə nəzarət etməklə profilaktik funksiyanı həyata keçirir.

Məhkəmələrdə cinayət işlərinə baxılması prosesində iştirak etməklə prokurorluq profilaktik fəaliyyəti həyata keçirir. Prokuror prosesin gedişində cinayəti doğuran səbəbləri və onun baş verməsinə kömək edən şəraiti aşkar etməli, müttəhimin davranışı mexanizmində onların yerini aydınlaşdırmalıdır. Prokurorluğun cinayətkarlığın qarşısının alınmasına yönələn fəaliyyəti müxtəlif forma və metodlarla həyata keçirilir.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra yeni ictimai-siyasi formasiyanın və demokratik cəmiyyətin formalaşdırılması yeni qanunların qəbulunu tələb edirdi. Ulu Öndər Heydər Əliyevin müəllifi olduğu və 1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının ilk Milli Konstitusiyası həm də ölkəmizin yeni qanunvericiliyinin formalaşdırılması istiqamətində mühüm addım oldu. Yeni Konstitusiyanın əsasında müstəqil Azərbaycanın müasir standartlara cavab verən qanunları qəbul edildi. Qəbul edilən qanunların ictimaiyyətə çatdırılması, bu məqsədlə hüquqi maarifləndirmə işinin aparılması və yüksək səviyyədə qurulması hər bir cəmiyyətdə vacib məsələlərdən biridir. Əvvəla, insanlar öz hüquqlarını bilməli və ondan düzgün istifadə etməlidir. Azərbaycan xalqının Ümummili Lideri Heydər Əliyevin **“Konstitusiyanı öyrənmək lazımdır, Konstitusiyanı dərk etmək lazımdır, Konstitusiyanın maddələrini, xüsusən vətəndaşların vəzifələrinə, vətəndaşların hüquqlarına aid olan maddələrini vətəndaş bilməlidir və ona riayət etməlidir”** sözləri hər kəsin başlıca fəaliyyət istiqaməti olmalıdır.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin siyasi sərəştəsi, uzaqgörənliyi, dövlət idarəçiliyi sahəsindəki təcrübəsi sayəsində çox böyük uğurlar əldə edildi və həyatın bütün sahələrini əhatə edən qanunlar qəbul olundu. Qanunların qəbulu işin bir tərəfidirsə, insanların bu

qanunlar haqqında təsəvvürünün, məlumatının olması işin digər tərəfidir. Bu mənada, əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi və hüquqi biliklərin təbliği istiqamətində daha böyük işlər görülməlidir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin **“Bu gün qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri Konstitusiyamızın təbliği, onun əsas prinsip və müddələrinin dərinlən öyrənilməsi və hər bir vətəndaşın yaşayış normasına çevrilməsidir”** kimi fikirləri hər bir cəmiyyət üzvünün yüksək hüquq mədəniyyətinə malik olmalarını zəruri edir.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2011-ci il dekabrın 27-də təsdiq etdiyi “Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin səmərəliliyini artırmaq sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramı”nda da əhalinin hüquq düşüncəsinin və hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə maarifləndirmə tədbirlərinin keçirilməsi məsələsi qeyd olunmuşdur.

6 yanvar 2004-cü il tarixdə keçirilmiş ikinci çağırış Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin beşinci sessiyasında muxtar respublikanın prokurorluq orqanlarına cinayətkarlığın qarşısının alınması üçün hüquqi maarifləndirmə, qanunvericiliyin izahı və profilaktiki tədbirlərin görülməsi tövsiyə edilmişdir. Buna görə də prokurorluq işçiləri əsas diqqəti həyata keçirilən profilaktik tədbirlərin təsirliliyinin artırılmasına yönəlmişdir. Çünki demokratik dövlət quruculuğunda insanların sağlam hüquqi düşüncəyə və hüquq mədəniyyətinə malik olmaları əsas şərtlərdəndir. Hüquq-mühafizə orqanları profilaktika tədbirlərini davam etdirməli, ictimai asayişin və sabitliyin qorunması daim diqqətdə saxlanılmalıdır. Prokurorluq orqanları digər hüquq-mühafizə orqanları ilə əlaqəli şəkildə cinayətkarlığa qarşı mübarizə, qanunçuluq və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı müdafiəsi üçün işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmağa çalışmışlar.

Respublikamızda aparılan demokratik, o cümlədən məhkəmə hüquq islahatları, hüququn aliliyinin təmini yalnız və yalnız insan amilinə xidmət edir. Demokratik cəmiyyətdə yaşamağın əsas şərtlərindən biri də vətəndaşların hüquqi cəhətdən savadlı olmasıdır. Doğrudur, cəmiyyətin hər bir üzvünün hüquqşünas olması mümkün deyil. Lakin hər bir şəxsin hüquq mədəniyyətinin yüksək olması zamanın tələbidir. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluq orqanları həmişə cinayətkarlığa qarşı mübarizə sahəsində əsas diqqəti qanunvericiliyin izahı, əhalinin hüquqi maarifləndirilməsi, hüquqi biliklərin təbliği və həyata keçirilən profilaktiki tədbirlərin kəsərliliyinin artırılmasına yönəlmişdir. Muxtar Respublikanın Prokurorluq orqanları bu sahədə tərtib olunan tədbirlər planına uyğun olaraq muxtar respublikanın yerli icra hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarının əməkdaşları ilə birlikdə ictimaiyyətlə görüşlər keçirərək maarifləndirici söhbətlər aparır. Lakin pandemiya (COVID-19) ilə əlaqədar ölkə ərazisində tətbiq edilmiş xüsusi karantin rejiminə əsasən yerlərdə tədbirlər müvəqqəti dayandırılıb. Maarifləndirmə sahəsində kütləvi informasiya vasitələrinin gücündən səmərəli istifadə etməyə çalışılıb.

Vətəndaşları maraqlandıran suallarla bağlı maarifləndirmə işinin həyata keçirilməsi məqsədilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun Hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri şöbəsi (əvvəlki Hüquqi təminat və informasiya şöbəsi) tərəfindən 2011-ci ildən başlayaraq Naxçıvan Televiziyasında “Qanunçuluq” televiziya proqramı hazırlanaraq ictimaiyyətə təqdim olunur. Televiziya proqramına hüquqşünaslar və mövzu ilə bağlı mütəxəssislər dəvət olunur. Proqram isə bu efir sözləri ilə yekunlaşır: “Hər birimiz xalqımızın milli dəyərlərinə hörmətlə yanaşmalı və vətəndaşı olduğumuz Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əməl etməliyik. Və unutmamalıyıq ki, qanunların ən alisi qanuna hörmət qanunudur!”

Bundan başqa, prokurorluq əməkdaşları tərəfindən Naxçıvan Radiosunda, www.prokurorluq.nakhchivan.az saytında və “Nuhçıxan”

İnformasiya Agentliyində yaradılan “HÜQUQ GUŞƏSİ”ndə vətəndaşlar tərəfindən onlayn qaydada təqdim olunan suallar cavablandırılır, www.naxcivanxeberleri.com saytında hüquqi maarifləndirmə materialları paylaşılır. Həmçinin “Şərq qapısı”, şəhər və rayon qəzetlərində müntəzəm olaraq hüquqi mövzularda çıxışlar edilir.

Sonda qeyd etmək istəyirəm ki, “Hüquqi maarifləndirmə” ərəbcədən tərcümədə əhali arasında haqqı yaymaq üçün mütəşəkkil surətdə həyata keçirilən tədbirlər sistemi kimi bir mənaya malikdir. Bir sözlə, hüquqi maarifləndirmə tədbirləri cəmiyyətdə hüquqi mədəniyyətin formalaşmasında mühüm rola malikdir. Hüquqi maarifləndirmə insanın hüquqi şüurunu və bütövlükdə, cəmiyyətin hüquqi mədəniyyətini inkişaf etdirmək məqsədi daşıyır. Bu proses isə bütövlükdə, cəmiyyət tərəfindən həyata keçirilməlidir. Cinayətkarlıqla mübarizə hər kəsin işidir. Əgər təhlükəsiz cəmiyyətdə yaşayırıqsa və yaşamaq istəyiriksə hər birimizin bu missiyada xidməti və iştirakı olmalıdır.

“Azərbaycan Prokurorluğu” jurnalı.

2021-ci il. № 4

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Cinayət hüququ. Ümumi hissə. Firudin Səməndərov. “Digesta”, Bakı 2007.
2. Kriminalogila. Ümumi hissə. Firudin Səməndərov. “Hüquq ədəbiyyatı”, Bakı 2003.
3. Kriminalogila. Firudin Səməndərov. “Digesta”, Bakı 2012.
4. Kriminalogila. Ümumi hissə. Elmir Şirinov. “Hüquq ədəbiyyatı”, Bakı 2008.
5. Çezare Bekkaria. Cinayətlər və cəzalar haqqında. “Hüquq ədəbiyyatı”, Bakı 2011.
6. “Şərq qapısı” qəzeti. 8 yanvar 2004-cü il.

Seçki hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyət nəzərdə tutan qanunvericilik sistemi və məsuliyyətin növləri

Xalqın iradəsinin bilavasitə və ən yüksək ifadəsi dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarına azad və demokratik seçkilərin keçirilməsi, habelə dövlət həyatının ən mühüm məsələlərinə dair öz rəyini ümumxalq səsverməsi yolu ilə bildirməsidir. Seçkilər və referendum, demək olar ki, bütün dünyada vətəndaşların cəmiyyətin ictimai həyatında və dövlət işlərində iştirakının kütləvi formasıdır. Siyası mədəniyyətin, hüquq şüurunun və mədəniyyətinin formalaşmasında, xalqın iradəsinin milli maraqlar ətrafında birləşməsində seçkilərin və referendumun əhəmiyyəti olduqca böyükdür. Seçkilər və referendum ümumi hüquq münasibətləri içərisində xüsusi yer tutaraq demokratiyanın təmin edilməsində və inkişaf etməsində mühüm rol oynayır ki, bu da seçkilərin vətəndaşları dövlətin idarə olunmasına cəlb edilməsi vasitəsi olması ilə əlaqədardır. Dövlət hakimiyyətinin və yerli özünüidarə orqanlarının yalnız xalqın iradəsi əsasında təşkil edilməsi və fəaliyyət göstərməsi cəmiyyətdə siyasi sabitliyə təminat verir, hər kəsdə milli özünüdərkətmə hisslərini inkişaf etdirir. Bütün bunlar isə seçki hüququnun vətəndaşların digər Konstitusiya hüquqları içərisində xüsusi yerə malik olduğunu göstərir.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarına və bələdiyyələrə seçmək və seçilmək, habelə referendumda iştirak etmək hüququ hər bir vətəndaşın konstitusion hüququdur. Demokratik seçkilərin keçirilməsi isə hər bir ölkənin ardıcıl və stabil olaraq inkişafının təmin edilməsində onun idarəetmə

orqanlarının formalaşdırılmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Ölkəmizdə keçirilmiş seçkilərin hər biri əvvəlkinə nisbətən bu prosesin beynəlxalq standartlara çatdırılması yolunda irəliyə atılmış addım olmuşdur ki, bu da, ilk növbədə, dövlətin seçkinin demokratikliyinin təmin edilməsi üzrə siyasi iradəsinin olması və təkmil seçki qanunvericiliyinin formalaşdırılması amilləri ilə sıx əlaqəlidir. Seçki qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi prosesi ardıcıl və mütəmadi qaydada aparılması zamanı seçki hüquqlarının pozulması hallarının qarşısının alınması məsələlərinə də xüsusi diqqət yetirilir.

Seçkilərin keçirilməsinin təşkilində və təmin edilməsində əsas fəaliyyət seçki komissiyalarının üzərinə düşsə də, müvafiq dövlət orqanlarının üzərinə qanunla nəzərə tutulmuş müəyyən vəzifələr düşür. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında seçki praktikasının təkmilləşdirilməsinə dair” 11.05.2005-ci il tarixli Sərəncamı dövlət qurumlarının bu sahədə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üçün onların üzərinə düşən vəzifələr müəyyən edilmiş, Sərəncamın 2-ci bəndində xüsusi olaraq qeyd edilmişdir ki, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərləri, digər dövlət məmurları seçki prosesinə qanunazidd olaraq müdaxilə edərlərsə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb ediləcəklər. Bununla yanaşı, Cinayət və İnzibati Xətalər məəcəllələrinin və digər qanunların tələblərinin vətəndaşlar tərəfindən pozulmasına görə onların məsuliyyətə cəlb edilməsi hallarının siyasi mənsubiyyətə görə təqib kimi qiymətləndirilməməsinin izah edilməsi zərurəti də qeyd edilmişdir.

Qüvvədə olan seçki qanunvericiliyi respublikamızda demokratik və şəffaf seçkilərin keçirilməsi üçün müvafiq norma və müddəalar nəzərdə tutur. Ölkəmizdə keçirilmiş azad və ədalətli, demokratik meyarlara və dünya standartlarına cavab verən prezident, parlament və bələdiyyə seçkiləri bu fikri əyani

olaraq təsdiq edir. Respublikamızda seçkilərin təşkil edilməsi və keçirilməsi seçki komissiyaları tərəfindən həyata keçirilir. Seçki komissiyaları öz fəaliyyətlərində hər hansı dövlət hakimiyyət orqanlarından, bələdiyyə qurumlarından, siyasi partiyalardan, qeyri hökumət təşkilatlarından və başqa ictimai təşkilatlardan, digər hüquqi və fiziki şəxslərdən asılı deyildirlər. Seçki komissiyalarının işinə müdaxilə edən və ya təsir göstərən şəxslər isə Azərbaycan Respublikasının Cinayət və İnzibati Xətalər məəcəllələrinə əsasən məsuliyyətə cəlb edirlər.

Seçki praktikasının təkmilləşdirilməsi sahəsində görülən tədbirlərin səmərəliliyinin artırılması, seçkilərə hazırlıq dövründə və səsvermə günü Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və Seçki Məcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq vətəndaşların seçki hüquqlarının daha dolğun təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir. Seçki qanunvericiliyində seçicilərin seçib-seçilmək hüququ təsbit edilməklə yanaşı, vətəndaşların seçki hüququnun pozulmasına görə məsuliyyət də nəzərdə tutulub.

Seçki qanunvericiliyinə əsasən seçkilərdə iştirak edənlər mətbuat azadlığına hörmət etməli, öz peşə fəaliyyəti ilə məşğul olan kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin işinə mane olmamalı, namizədlərin, partiyaların seçki kampaniyalarına müdaxilə etməməli və onu pozmamalı, seçkiqabağı təşviqat materiallarının, referendumqabağı təşviqat materiallarının yayılmasına mane olmamalı, seçkiqabağı təşviqat plakatlarını və digər bu cür təşviqat materiallarını məhv etməməli və korlamamalı, seçkilərin azad, sərbəst, dinc və mütəşəkkil keçirilməsi üçün seçki orqanları ilə və onların vəzifəli şəxsləri ilə əməkdaşlıq etməli, seçicilərin öz iradəsini azad və sərbəst bildirməsinə maneçilik törətməməlidir. Həmçinin səlahiyyətli şəxslərə və müşahidəçilərə hörmət bəsləməli və onlarla əməkdaşlıq etməli, səsvermənin gizliliyini saxlamalı və saxlanılmasına kömək göstərməli, seçiciləri qeyri-qanuni hərəkətlər yolu ilə öz tərəfinə

çəkməməli, seçki komissiyalarının fəaliyyətlərinə əsassız müdaxilə etməməli, səslerin verilməsi və ya səslerin hesablanması prosesini pozmamalıdır. Eyni zamanda seçkilərin qanuni təsdiqlənmiş nəticələrinə hörmət etməli, seçkilərlə bağlı hər bir şikayəti səlahiyyətli orqana təqdim etməli və həmin orqanın bu şikayətlə bağlı qərarına riayət etməli, hədə-qorxu və böhtan xarakterli və ya zorakılığa çağıran çıxışlar etməməli və bu cür materiallar yaymamalı, seçicilərə mükafat təklif etməməli, onları cəza ilə hədələməməli, dövlət resurslarından, bələdiyyə və digər ictimai resurslardan Seçki Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmamış hallarda istifadə etməməli, təzyiq göstərmək ilə və ya bəxşiş təklif etmək yolu və ya digər qanunazidd üsullarla seçiciləri səs verməyə, səsvermədən çəkinməyə sövq etməməli, təzyiq göstərmək ilə və ya bəxşiş təklif etmək yolu və ya digər qanunazidd üsullarla seçiciləri referendum üzrə təşviqat qruplarında iştirak etməyə və ya iştirak etməməyə, öz namizədliklərini irəli sürməyə və ya irəli sürməməyə, namizədliklərini geri götürməyə və ya geri götürməməyə, seçkiqabağı təşviqatda iştirak etməyə və ya iştirak etməməyə məcbur etməməli, heç bir vəzifəli şəxsin referendumda çıxarılan məsələnin, namizədin dəstəklənməsinə və ya dəstəklənməməsinə yönəldilən köməyindən və ya fəaliyyətindən istifadə etməməlidir. Qeyd olunan tələblərin pozulması qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyətə səbəb olur.

Bildiyiniz kimi, “Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında” 02.06.2008-ci il tarixli Qanunla seçki qanunvericiliyi daha da təkmilləşdirilərək seçkilərin demokratik və şəffaf prosedurlar əsasında keçirilməsinə, ölkə vətəndaşlarının seçki hüquqlarının tam həyata keçirilməsinə əlavə təminatlar müəyyən edilmişdir. Məcəlləyə “Seçkilərin (referendumun) gedişinə qanunsuz müdaxiləyə yol verilməməsi” adlı yeni 11.1-ci maddə əlavə edilməklə hüquqi şəxslərin, dövlət orqanlarının və bələdiyyələrin

vəzifəli şəxslərinin, digər fiziki şəxslərin seçkilərin gedişinə qanunsuz müdaxilə etmələrinin qadağan olunması barədə yeni müddəa nəzərdə tutulmuşdur. Eyni zamanda maddədə vətəndaşların seçkidə iştirak hüquqlarının həyata keçirilməsinə mane olmanın, namizədin lehinə imza atmağa məcbur etmənin və ya onun səsverməsinə mane olmanın, seçki komissiyalarının işinə müdaxilə etmənin və ya təsir göstərmənin, seçki sənədlərinin saxtalaşdırılması və ya saxta sənədlərin təqdim edilməsi, bilə-bilə səsliyin düzgün hesablanmaması, səsvermənin nəticələrinin düzgün müəyyən-ləşdirilməməsi və ya səsvermənin gizliliyinin pozulması, başqa şəxslərin yerinə səs verilməsi, bir şəxs tərəfindən qutuya birdən artıq seçki bülleteninin atılması və seçki nəticələrinə təsir məqsədi ilə vəzifə səlahiyyətlərindən sui istifadə edilməsinin Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olduğu göstərilmişdir.

Seçicilər, namizədlər, qeydə alınmış namizədlər, siyasi partiyalar, siyasi partiyaların blokları, referendum üzrə təşviqat qrupları qeydə alınmış namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının, referendum üzrə təşviqat qruplarının vəkili edilmiş şəxsləri, müşahidəçilər, habelə seçki komissiyaları vətəndaşların seçki hüquqlarını pozan qərar və hərəkətlərdən (hərəkətsizlikdən) həmin qərarın dərc edildiyi və ya alındığı, hərəkətin (hərəkətsizliyin) baş verdiyi gündən və ya maraqlı şəxsin bu haqda məlumat aldığı gündən başlayaraq 3 gün müddətində şikayət edə bilərlər. Həmin şəxslər şikayəti müvafiq yuxarı seçki komissiyasına təqdim edə bilərlər.

Şikayətdə göstərilmiş qanun pozuntusu Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə uyğun olaraq cinayət hesab oluna bilərsə, müvafiq seçki komissiyası şikayətdə göstərilən çatışmazlıqların və qanun pozuntularının aradan götürülməsinə dair qərar qəbul etməklə yanaşı, cinayət işinin başlanması məqsədi ilə müvafiq prokurorluq orqanına müraciət edir. Hər bir

şikayətə dair Mərkəzi Seçki Komissiyası əsaslandırılmış qərar qəbul etməlidir. Şikayətin araşdırılması zamanı cinayət əməlinin olması ehtimal edilərsə, bu barədə prokurorluq orqanına məlumat verilir. Müvafiq prokurorluq orqanı həmin məlumatla 3 gün müddətində baxmalıdır.

Seçki komissiyasının qərarı məhkəmə tərəfindən ləğv edildikdə, qərarı ləğv edilmiş seçki komissiyası məsələnin mahiyyəti üzrə yeni qərar qəbul etməlidir və ya məhkəmənin qərarı əsasında yuxarı seçki komissiyası müvafiq qərar qəbul etməlidir. Məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinə uyğun olaraq cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Seçki komissiyasına seçkilərin gedişi zamanı daxil olan hər bir şikayət üzrə qərar 3 gün müddətində, səsvermə gününə 30 gündən az müddət qalırsa, 2 gün müddətində (lakin səsvermə günündən gec olmayaraq), səsvermə günü və yaxud növbəti gün isə dərhal qəbul edilir və şikayətçiye çatdırılır. Seçki komissiyalarının qərarlarından şikayətlərə məhkəmələr, Seçki Məcəlləsi ilə daha qısa müddət müəyyən edilməyibsə) 3 gün müddətində, səsvermə gününə 30 gündən az müddət qalırsa, 2 gün müddətində (lakin səsvermə günündən gec olmayaraq), səsvermə günü və həmin gündən sonra isə dərhal baxmalıdırlar. Məhkəmə qərarından yuxarı instansiya məhkəməyə şikayət 3 gün müddətində verilə bilər.

Vətəndaşların seçki hüququnu pozan hərəkətlərdən (hərəkətsizlikdən) və qərarlardan şikayətlərin araşdırılması məqsədi ilə Mərkəzi Seçki Komissiyasının nəzdində 9 nəfərdən, dairə seçki komissiyasının nəzdində isə 3 nəfərdən ibarət müvafiq ekspert qrupları yaradılır. Həmin qrupların tərkibinə hüquq təhsili olan komissiya üzvləri daxil edilə bilər. Ekspert qruplarının yaradılma qaydası Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən müəyyən edilir.

Seçki Məcəlləsinin 115-ci maddəsi vətəndaşların seçki hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyət nəzərdə tutur. Belə ki, zor tətbiqi ilə, aldatma, hədə ilə vətəndaşın seçmək və seçilmək hüququna mane olanlar, seçkinin nəticələrinə təsir məqsədi ilə vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə edənlər, namizədin lehinə imza atmağa vətəndaşları məcbur edən və ya namizədin müdafiəsi üçün imza yığılmasına mane olan və ya bu imzaların saxtalaşdırılmasında iştirak edən şəxslər, seçiciləri ələ alanlar, qeydə alınmış seçicilər barəsində məlumatları vaxtında rəsmiləşdirməyənlər və dəqiqləşdirməyənlər, namizədlər barəsində bilərəkdən yalan məlumatlar yayanlar və ya namizədlərin şərəf və ləyaqətini təhqir edən digər hərəkətləri edənlər (bu müddəə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında təsbit edilmiş söz və fikir azadlığının məhdudlaşdırılması üçün əsas ola bilməz), seçki komissiyaları üzvlərinin, müşahidəçilərin, vəkil edilmiş şəxslərin, namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının, referendum üzrə təşviqat qrupunun səlahiyyətli nümayəndələrinin, kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin hüquqlarını pozanlar, o cümlədən seçki sənədlərinin surətlərinin və məlumatların vaxtında alınması və seçki sənədlərinin surətlərinin təsdiq ilə bağlı hüquqlarını pozanlar, seçkiqabağı təşviqatın aparılması qaydalarını pozanlar, o cümlədən səsvermə gününə bir gün qalmış və ya səsvermə günü təşviqat aparan şəxslər, Seçki Məcəlləsinin müəyyən etdiyi qaydaların pozulmasına səbəb olan kommersiya və digər reklamları hazırlayanlar və yayanlar, yaxud xeyriyyə xidmətləri göstərənlər, seçki kampaniyasının maliyyələşdirilməsinin Seçki Məcəlləsi ilə müəyyənləşdirilmiş qaydalarını pozanlar, seçki bülletenlərinin qalıqlarını gizlədənlər və ya seçki komissiyasının qeydə almadığı seçki bülletenlərinin, səsvermə vəsiqələrinin əlavə tirajını hazırlayanlar, seçki komissiyasının işinə mane olanlar və ya seçki komissiyası üzvlərinin öz vəzifələrini yerinə yetirməsi ilə bağlı fəaliyyətinə qeyri-

qanuni müdaxilə edənlər, seçki məntəqələrində səsverməyə mane olanlar, səsvermənin gizliliyini pozanlar, seçiciləri öz iradələrinə zidd səs verməyə məcbur edənlər, seçki sənədlərini saxtalaşdırırlar, saxta sənədlər tərtib və təqdim edənlər (seçki qutularına bir şəxs tərəfindən birdən çox seçki bülleteni salmaq halları da daxil olmaqla), səsləri bilərəkdən qeyri-düzgün hesablayanlar və ya seçkinin yekunlarını bilərəkdən təqdim və ya dərc etməyənlər, vətəndaşların seçici siyahıları ilə tanış olmaq hüququnu pozanlar, vətəndaşlara başqa şəxslərin əvəzinə səs vermək imkanı yaratmaq məqsədi ilə seçki bülletenləri verənlər, vətəndaşa doldurulmuş seçki bülleteni verənlər və ya birdən artıq seçki bülleteni alınmasına imkan yaradanlar, seçkilərin hazırlanmasına və keçirilməsinə ayrılmış vəsaitin xərclənməsi hesabatlarını, namizədlərin, qeydə alınmış namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının, referendum üzrə təşviqat qruplarının maliyyə hesabatlarını təqdim və dərc etməyənlər, Seçki Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda seçkilərdə iştirak etmək üçün məzuniyyət verməyən işəgötürənlər, seçki komissiyalarının Seçki Məcəlləsinin pozulması ilə bağlı verdiyi məlumatları yoxlamayan dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri, seçkilərdə iştirak etdiyi müddətdə xidməti vəzifələrinin icrasını dayandırmayan dövlət və ya bələdiyyə xidmətində olan qeydə alınmış namizədlər və seçici imzalarının toplanmasında iştirak edən hüquqi şəxslər, dövlət və bələdiyyə orqanlarının, qurumların və təşkilatların vəzifəli şəxsləri cinayət, inzibati və ya mülki məsuliyyətə cəlb edilə bilərlər.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 39-48-ci maddələri (köhnə redaksiyada) vətəndaşların seçki hüquqlarının pozulmasına görə inzibati məsuliyyət nəzərdə tutur. Belə ki, seçkiqabağı və ya referendum ilə bağlı təşviqatın aparılması qaydalarının və müddətinin pozulması, təşviqat-nəşr materiallarını qəsdən məhv etmək və ya namizədin seçicilərlə görüşünə mane olma, namizəd haqqında

bilərəkdən yalan məlumatlar yayma, seçki komissiyası üzvünün, müşahidəçilərin, vəkil edilmiş şəxslərin, namizədlərin, siyasi partiyaların bloklarının, referendum üzrə təşviqat qrupunun səlahiyyətli nümayəndələrinin, kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələrinin hüquqlarının pozulması, seçicilər haqqında məlumatların düzgün, tam və vaxtında verilməməsi, seçki bülletenlərinin, səsvermə protokollarının və vəsiqələrinin verilməsi və saxlanması qaydalarının pozulması, dövlət avtomatlaşdırılmış informasiya sistemindən istifadə qaydalarının pozulması, seçki ilə əlaqədar hədə-qorxu və ya zorakılığa çağıran çıxışlar və ya bu cür materialların yayılması, seçicinin bilərəkdən birdən çox seçici siyahısına daxil edilməsi, seçici siyahıları ilə vətəndaşların tanış olmaq hüquqlarının və digər hüquqlarının pozulması, seçkilərdə iştirak etmək üçün məzuniyyətin verilməsindən imtina etmə, qeydə alınmış namizədin seçkilərdə iştirak etdiyi müddətdə xidməti vəzifələrinin icrasını dayandırmaması, seçici imzalarının toplanması qaydasının pozulması, seçkilərin maliyyələşdirilməsi və ya maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi qaydalarının pozulması, anonim və ya təşviqat materiallarının və ya reklamların hazırlanması, yayılması qaydalarının pozulması, səsvermənin nəticələri və ya seçkilərin yekunları haqqında məlumatların bilərəkdən təqdim edilməməsi və ya dərc olunmaması və səsvermənin yekunlarına və nəticələrinə aid məlumatların bilərəkdən qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada və müddətdə dərc edilməməsinə görə fiziki, hüquqi və vəzifəli şəxslər inzibati məsuliyyət daşıyırlar.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsir dairəsinin əhatəsindən kənar vətəndaşların seçki hüquqlarının pozulmasına görə cinayət məsuliyyəti də nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, vətəndaşın seçki hüquqlarının həyata keçirilməsinə mane olma, vətəndaşı namizədin lehinə imza atmağa məcbur etmə və ya namizədin müdafiəsi üçün imza yığılmasına mane olma, vətəndaşı öz iradəsinə zidd

səsverməyə məcbur etmə və ya onun səsverməsinə mane olma, seçkilərdə iştirak qaydalarının pozma, yəni namizədlərin, partiyaların, siyasi partiyalar blokunun seçki kampaniyalarına müdaxilə etməsi və ya onu pozması seçkilərdə başqalarının əvəzinə səs verilməsinə şərait yaratma, seçki komissiyalarının işinə müdaxilə etmə və ya təsir göstərmə və ya seçki komissiyası üzvünün öz vəzifələrini yerinə yetirməsi ilə bağlı fəaliyyətinə müdaxilə etmə, seçki komissiyasının üzvü tərəfindən seçki sənədlərinin saxtalaşdırılması və ya saxta sənədlərin təqdim edilməsi, bilə-bilə səsləri düzgün hesablamaması, səsvermənin nəticələrinin düzgün müəyyənəndirilməməsi və ya səsvermənin gizliliyinin pozması, habelə seçki sənədlərinin başqa şəxslər tərəfindən saxtalaşdırılması, saxta sənədlərin təqdim edilməsi, başqa şəxslərin yerinə səs verilməsi, bir şəxs tərəfindən seçki qutusunda birdən artıq seçki bülletenin atılması cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Seçki qanunvericiliyinin tələblərini pozmağa görə mülki məsuliyyət də nəzərdə tutulmuşdur. Namizdələrin və digər şəxslərin şərəf və ləyaqətini alçaldan hərəkətlərə, onlara vurulmuş zərərə, həmçinin təşviqat materiallarından müəllifin razılığı olmadan istifadə zamanı əqli mülkiyyət hüququnun pozulmasına görə zərərçəkmiş şəxsin pozulmuş hüquqlarının müdafiəsi üçün məhkəmədə mülki qaydada iddia qaldırmaq hüququ vardır.

Respublikamızda həyata keçirilən şəffaf və ədalətli seçki kampaniyaları proseslərində xalqın öz iradəsini azad və sərbəst olaraq ifadə etməsi nəticəsində dövlətin ali hakimiyyət orqanlarının və özünüidarəetmə orqanlarının demokratik yolla formalaşdırılması dövlətin siyasi kursunun və strateji inkişaf xəttinin düzgün və ardıcıl həyata keçirilməsinə imkan yaratmışdır. Dekabr ayının 23-də keçirilməsi nəzərdə tutulan bələdiyyə seçkiləri də hər bir vətəndaşdan yüksək seçki mədəniyyəti tələb edir.

“Şərq qapısı” qəzeti.

28.09.2015-ci il

Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyinə əsasən əmək mühafizəsi qaydalarını pozma

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 35-ci maddəsinə əsasən hər kəsin təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək hüququ vardır. Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsinə əsasən texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsinin başqa qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi həvalə edilmiş şəxs tərəfindən bu qaydaların pozulması nəticəsində ehtiyatsızlıqdan insan sağlamlığına ağır və ya az ağır zərər vurularsa, yüz manatdan beş yüz manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri ilə və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Eyni əməllər ehtiyatsızlıqdan insan ölümünə səbəb olduqda, üç ildən beş ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə və ya edilməməklə beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin obyektı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 35-ci maddəsinin 6-cı hissəsində nəzərdə tutulmuş təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək hüququ və əməyin mühafizəsi, o cümlədən texniki təhlükəsizlik qaydalarıdır.

Əmək Məcəlləsinin 3-cü maddəsinin 10-cu bəndinə görə, əməyin mühafizəsi işçilərin təhlükəsiz və sağlam şəraitdə işləmək hüququnu təmin etmək məqsədi ilə Əmək Məcəlləsində və digər normativ-hüquqi aktlarda, habelə kollektiv müqavilələrdə, sazişlərdə, əmək müqavilələrində nəzərdə tutulan texniki təhlükəsizlik, sanitariya-gigiyena, müalicə-profilaktika tədbirləri, normaları və standartları sistemidir.

“Texniki təhlükəsizlik haqqında” 2 noyabr 1999-cu il tarixli Qanuna əsasən texniki təhlükəsizlik, vətəndaşların və cəmiyyətin vacib həyati maraqlarının təhlükə potensiallı obyektlərdə baş verə biləcək qəzalardan müdafiəsinin vəziyyətidir. Qeyd olunan qanundan aydın olur ki, texniki təhlükəsizlik çox geniş anlayışdır və ictimai həyatın müxtəlif sahələrində (əməyin təhlükəsizliyi, ekoloji, yanğın, sanitar-epidemioloji təhlükəsizlik, sənayedə və tikintidə təhlükəsizlik və s.) riayət edilməli olan təhlükəsizlik qaydalarını əhatə edir. Lakin şərh edilən maddədə, sözün geniş mənasında deyil, əmək mühafizəsinin tərkib hissəsi olan texniki təhlükəsizlik qaydaları nəzərdə tutulur.

Əməyin mühafizəsi üzrə standartlar, normalar və qaydalar Əmək Məcəlləsində (33-36-cı fəsillər), “Texniki təhlükəsizlik haqqında” Qanunda, digər normativ-hüquqi aktlarda və texniki-normativ sənədlərdə təsbit olunmuşdur.

Şərh edilən cinayət obyektiv cəhətdən texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsinin başqa qaydalarının pozulması nəticəsində ehtiyatsızlıqdan insan sağlamlığına ağır və ya az ağır zərər vurulmasında ifadə olunur. Cinayət Məcəlləsinin 162.1-ci maddəsi ilə cinayət tərkibinin yaranması üçün aşağıdakı şərtlər məcmu halında mövcud olmalıdır: a) texniki təhlükəsizlik və əmək mühafizəsinin başqa qaydaları pozulmalıdır; b) texniki təhlükəsizlik və əmək mühafizəsinin başqa qaydalarının pozulması ehtiyatsızlıqdan insan sağlamlığına ağır və ya az ağır zərər vurulmasına səbəb olmalıdır; c) texniki təhlükəsizlik və əmək mühafizəsinin başqa qaydalarının pozulması ilə baş vermiş nəticə, sağlamlığa ağır və ya az ağır zərər vurulması arasında səbəbli əlaqə olmalıdır. Göstərilən üç şərtdən hər hansı birinin mövcud olmaması bu maddə ilə cinayət məsuliyyətini istisna edir.

Cinayət Məcəlləsinin 162.1-ci maddəsinin dispozisiyası blanket xarakterli olduğu üçün bu maddə ilə cinayət məsuliyyətinin

həll edilməsi zamanı əməyin mühafizəsinin məhz hansı qaydalarının pozulması aydınlaşdırılmalıdır.

Texniki təhlükəsizlik və əmək mühafizəsinin başqa qaydalarının pozulması hərəkət və ya hərəkətsizliklə törədilə bilər. Bu əməl müəyyən qurğu və avadanlıqlarla bağlı və bütövlükdə, texniki təhlükəsizlik qaydalarının pozulmasında, əməyin sanitariya-gigiyenik şəraitinə dair tələblərin pozulmasında, işçilərin əməyin mühafizəsinə dair təlimatlandırılmamasında, fərdi texniki mühafizə vasitələri ilə təmin olunmamasında və s. ifadə oluna bilər. Bunlara işçilərə müəyyən edilmiş müddətlərdə və tələb olunan çeşidlərdə xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməməsi, əmək şəraiti zərərli, ağır olan və yeraltı işlərdə çalışan işçilərə müalicə-profilaktiki yeməklər, süd və süd məhsullarının verilməməsi, əmək funksiyasının işçinin özünü və başqa işçiləri təhlükəyə məruz qoyan və ya qoyacaq tərzdə icra edilməsi, şəxsi buraxılışı olmadan qurğularda, dəzgahlarda, partlayış və həyat üçün təhlükəli olan digər mənbələrdə iş görülməsi, qadınlara və yaşı 18-dən az olan işçilərə onların əməyinin tətbiqinin qadağan olunduğu işlərin görülməsinin tapşırılması və s. aiddir.

Texniki təhlükəsizlik və əməyin mühafizəsinin məhz hansı norma və qaydasının pozulduğunu müəyyən etmək üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 28 fevral 2000-ci il tarixli 27 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş “İstehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin təhqiqi və uçota alınması Qaydaları”na müvafiq olaraq Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinin tərtib etdiyi “İstehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisə haqqında” Aktdan istifadə edilməlidir. Adıçəkilən qaydaların 1.2-ci bəndi hansı hallarda baş vermiş hadisənin istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisə kimi təhqiq edilməli olduğunu müəyyən etmişdir. Həmin bənddə sadalanmış hallarda törədilmiş əməldə Cinayət Məcəlləsinin

162-ci maddəsində təsbit olunmuş cinayət tərkibinin başqa əlamətləri də olduqda təqsirli şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb ediləcəkdir.

Qaydaların 1.4-cü bəndinə əsasən aşağıdakı hallar istehsalatda baş vermiş bədbəxt hadisə hesab edilmir: təbii ölüm, özünə qəsd, intihar hadisələri, həmçinin cinayət törədilərkən (təbii ölüm faktı məhkəmə-tibb ekspertizasının rəyi ilə, özünə qəsd, intihar və cinayət faktları isə hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən təsdiq edilməlidir), şəxsi məqsədləri üçün hər hansı işlə məşğul olarkən, dəniz istehsalat obyektlərində çimərkən, balıq ovlayarkən (əgər bu əmək fəaliyyəti ilə bağlı deyilsə), işçilərin öz təşəbbüsləri ilə nahar fasilələrində və ya işdən sonra idman tədbirləri keçirərkən işçilərin xəsarət alması və ya ölümü; texniki spirtlərin, aromatik, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin istehsalat prosesində istifadəsi ilə bağlı olmayan alkoqol zəhərlənməsi və onunla bağlı ürək dayanması, insult, asfiksiya, hərəkətlərin koordinasiyasının pozulması və fikrin dumanlanması səbəblərindən baş vermiş bədbəxt hadisələr.

Zəruri hallarda əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması məsələsinə aydınlıq gətirmək üçün müvafiq ekspertiza təyin edilməlidir.

Tikinti, mədən işlərinin və sair işlərin aparılmasının təhlükəsizliyi qaydalarını və ya partlayış təhlükəli obyektlərdə təhlükəsizlik qaydalarını pozma Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsi ilə deyil, 222-ci və ya 223-cü maddəsi ilə tövsif edilir.

Texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması özlüyündə cinayət tərkibi yaratmır. Həmin qaydaların pozulması yalnız o halda cinayət hesab edilir ki, bu, insanın sağlamlığına ağır və ya az ağır zərər vurulması ilə nəticələnsin. Göstərilən nəticələrin baş verməməsi təhlil olunan cinayət tərkibini istisna edir.

Əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması nəticəsində baş verən insan sağlamlığına ehtiyatsızlıqdan ağır və ya az ağır zərər vurulması Cinayət Məcəlləsinin 162.1-ci maddəsinin tərkibi ilə tam əhatə olunduğundan Cinayət Məcəlləsinin 131-ci maddəsi üzrə əlavə tövsif tələb olunmur.

Əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması nəticəsində ehtiyatsızlıqdan əmlak ziyanının vurulması Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsinin tərkibi ilə əhatə olunmur. Belə halda intizam və inzibati məsuliyyət, habelə vəzifəli şəxs tərəfindən vətəndaşların və ya təşkilatların hüquqlarına və qanuni mənafelərinə, yaxud dövlətin və ya cəmiyyətin qanunla qorunan mənafelərinə mühüm zərər vurulması və digər zəruri əlamətlər mövcuddursa, Cinayət Məcəlləsinin 314-cü maddəsi ilə, əmlak ziyanı qeyri-vəzifəli şəxs tərəfindən törədilmiş əməl nəticəsində vurulduqda isə tərkib əlamətləri olduqda Cinayət Məcəlləsinin 187-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti yarana bilər.

Bu cinayət nəticəsində zərərçəkmiş şəxs qismində idarə, müəssisə və təşkilatların işçiləri, daimi və ya müvəqqəti əmək fəaliyyəti müəyyən istehsal sahəsi ilə əlaqədar olan sair şəxslər (məsələn, digər müəssisəyə ezam olunmuş şəxslər) çıxış edir. Zərərçəkmiş şəxslərin dairəsi müəyyən edilərkən, habelə əməlin düzgün tövsif olunması zamanı nəzərə almaq lazımdır ki, “İstehsalatda baş verən bədbəxt hadisələrin təhqiqi və uçota alınması qaydaları”nın 1.1-ci bəndinin 4-cü abzası müəyyən edir ki, adıçəkilən qaydalar aşağıdakı şəxslərə şamil edilmir: hərbi qulluqçulara (müəssisələrdə işə cəlb edilən hərbi qulluqçular istisna edilməklə); məhkəmə hakimlərinə; Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarına və bələdiyyələrə seçilmiş şəxslərə; xarici ölkənin hüquqi şəxsi ilə həmin ölkədə əmək müqaviləsi bağlayıb əmək funksiyasını ölkəmizdə fəaliyyət göstərən müəssisədə (filialda, nümayəndəlikdə) yerinə yetirən əcnəbilərə; podrat, tapşırıq,

komisyon, müəlliflik və başqa mülki-hüquqi müqavilələr üzrə işləri yerinə yetirən şəxslərə. Deməli, qeyd olunan şəxslər şərh edilən əməl üzrə zərərçəkmiş şəxs ola bilməzlər və onların barəsində həmin əməl törədildikdə cinayət məsuliyyəti konkret vəziyyətdən asılı olaraq Cinayət Məcəlləsinin digər maddələri üzrə yaranacaqdır və ya cinayət məsuliyyəti istisna ediləcəkdir (məsələn, vətəndaşla bağladığı podrat müqaviləsi əsasında onun evini təmir edən şəxs təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmədiyinə görə Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsində göstərilən nəticələr baş verdikdə cinayət məsuliyyəti istisna olunacaqdır). Əgər əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması nəticəsində kənar şəxslərin sağlamlığına ehtiyatsızlıqdan ağır və ya az ağır zərər vurulmuşdursa, bu halda təqsirkarın əməli şərh edilən maddə ilə deyil, Cinayət Məcəlləsinin 131-ci və ya 314-cü maddəsi üzrə tövsif olunacaqdır.

Əməyin mühafizəsi qaydalarının pozulması ilə baş vermiş nəticə arasında səbəbli əlaqə olmalıdır. Səbəbli əlaqənin olmaması bu cinayət tərkibini istisna edir. Səbəbli əlaqəni müəyyən edərkən əmək mühafizəsi qaydalarının pozulmasında və kriminal nəticələrin baş verməsində zərərçəkmiş şəxsin əməyin mühafizəsi üzrə öz vəzifələrinə (Əmək Məcəlləsinin 216-cı maddəsində və başqa normativ sənədlərdə təsbit olunmuş vəzifələr) nə dərəcədə riayət etməsi və bu hadisənin baş verməsində özünün rolu da aydınlaşdırılmalıdır. Əgər Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsində nəzərdə tutulan nəticələr zərərçəkmiş şəxsin öz ehtiyatsızlığı üzündən baş vermişdirsə, bu halda təhlil olunan maddə ilə cinayət məsuliyyəti mövcud olmur. Məsələn, elektrik qaynaqçısı xüsusi paltar və mühafizə vasitələri ilə təchiz olunduğu və bu vasitələrdən əmək funksiyasının yerinə yetirilməsi zamanı istifadənin zəruriliyi barədə təlimatlandırıldığı halda həmin vasitələrdən istifadə etməmiş və nəticədə isti qaynaq kütləsi ayağına tökülərək onun sağlamlığına ağır zərər vurmuşdur. Bu halda əmək mühafizəsi qaydalarının

pozulması və göstərilən nəticənin baş verməsi zərərçəkmiş şəxsin özünün təqsiri üzündən baş verdiyi üçün Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsi üzrə cinayət məsuliyyəti mövcud olmayacaqdır.

Təhlil olunan cinayət əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması səbəbindən Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsində göstərilən nəticələrin baş verdiyi andan başa çatmış hesab olunur.

Subyektiv cəhətdən bu cinayət ehtiyatsızlığın hər iki formasında (cinayətkarcasına özünəgüvənmə və ya cinayətkarcasına etinasızlıq) törədilir. Lakin təqsirkarın əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması faktına olan psixi münasibəti həm qəsd və həm də ehtiyatsızlıq formasında təzahür edə bilər, onun baş vermiş nəticəyə olan psixi münasibəti isə hər bir halda ehtiyatsızlıq formasında olmalıdır.

Təqsirkarın baş vermiş nəticəyə olan psixi münasibəti təqsirin qəsd formasında olduqda və əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması yalnız cinayətin törədilməsi üsulu kimi çıxış etdikdə, əməl baş vermiş nəticədən asılı olaraq Cinayət Məcəlləsinin 126-cı və ya 127-ci, yaxud 120-ci maddəsi ilə həyat və sağlamlıq əleyhinə cinayət kimi tövsif edilməlidir.

Təhlil olunan cinayətin subyektivi texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsinin başqa qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi həvalə olunmuş şəxslər ola bilər. Bu vəzifə həmin şəxslərə qanun, xüsusi sərəncam əsasında və ya onların xidməti (qulluq) vəziyyətinin xarakterinə görə həvalə oluna bilər. Belə şəxs qismində mülkiyyət formasından və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq idarə, müəssisə və təşkilatın mülkiyyətçisi və rəhbəri, onun müavinləri, baş mühəndislər və baş mütəxəssislər (xüsusən də əmək mühafizəsi üzrə mütəxəssislər) və əmək mühafizəsi qaydalarının təmin edilməsi vəzifəsi həvalə olunmuş digər şəxslər çıxış edə bilərlər. Göstərilən şəxslər əmək mühafizəsi qaydalarının onlara qabaqcadan

məlum olan pozulması hallarının aradan qaldırılması üzrə zəruri tədbirlər görməmişlərsə və ya əmək mühafizəsi qaydalarına zidd olan tapşırıqlar (sərəncamlar) vermişlərsə, yaxud müəyyən istehsal (xidmət) sahəsinə bilavasitə rəhbərlik etməyi öz üzərinə götürmüş olsalar da, həmin istehsal sahəsində əmək mühafizəsi qaydalarına riayət edilməsini təmin etməmişlərsə və bu, Cinayət Məcəlləsinin 162-ci maddəsində göstərilmiş nəticələrə səbəb olmuşdursa, şərh edilən cinayətin törədilməsinə görə məsuliyyətə cəlb olunacaqlar. Hər bir halda təqsirkarın əməyin mühafizəsi sahəsində məhz hansı vəzifəni (Əmək Məcəlləsinin 215-ci maddəsində və başqa normativ aktlarda müəyyən edilən vəzifələr) yerinə yetirməməsinin belə nəticəyə səbəb olduğu dəqiq müəyyən edilməlidir. Bir çox hallarda əməyin mühafizəsi qaydaları, eyni zamanda bir neçə şəxsin təqsiri üzündən pozulur. Belə hallarda hər bir şəxsin əməlinin xarakteri, yol verdiyi pozuntu dəqiq müəyyən edilməli və onların hər biri məsuliyyətə cəlb edilməlidir.

Təhlil olunan maddə ilə cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə haqqında məsələ həll olunarkən müvafiq aktlara (qanun, təlimat və ya müəssisədaxili lokal aktlar, sərəncamlar və s.) əsasən əmək mühafizəsi qaydalarına riayət etmək vəzifəsinin təqsirkarın səlahiyyətinə aid olub-olmadığı, həmin vəzifənin lazımi qaydada rəsmiləşdirilib-rəsmiləşdirilmədiyi və ya bu vəzifənin ona həvalə olunduğu barədə təqsirkara lazımi qaydada məlumat verilib-verilmədiyi aydınlaşdırılmalıdır.

Cinayət Məcəlləsində göstərilmiş nəticələrə səbəb olmuş əmək mühafizəsi qaydalarının pozulması bu qaydaları təmin etmək vəzifəsi həvalə olunmayan işçilər tərəfindən törədilmişdirsə, zərərçəkmiş şəxsin həmin istehsal sahəsinə aidiyyətinin olub-olmamasından asılı olmayaraq əməl nəticə nəzərə alınmaqla Cinayət Məcəlləsinin 131-ci və ya 124-cü maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.

Cinayət Məcəlləsinin 162.2-ci maddəsində əmək mühafizəsi qaydalarını pozmanın tövsifedici əlaməti, eyni əməllərin ehtiyatsızlıqdan insan ölümünə səbəb olması nəzərdə tutulmuşdur. Təqsirkarın baş vermiş nəticəyə psixi münasibəti burada da ehtiyatsızlıq (cinayətkarcasına özünəgüvənmə və ya cinayətkarcasına etinasızlıq) formasında olacaqdır.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əsasən əməyin mühafizəsi qaydalarının pozulmasına, yəni: əməyin mühafizəsi üzrə standartların, normaların və qaydaların tələblərinə əməl edilməməsinə, binaların, qurğuların, avadanlığın və texnoloji proseslərin təhlükəsizliyinə riayət edilməməsinə, bilavasitə iş yerlərinin sağlam sanitariya-gigiyena şəraitinin və əməyin mühafizəsinin qüvvədə olan normativlərə uyğunlaşdırılmamasına, işçilərə lazımi sanitariya-məişət və müalicə-profilaktik xidmətinin təşkil edilməməsinə, normal əmək və istirahət rejiminə riayət edilməməsinə, işçilərə müəyyən edilmiş müddətlərdə və tələb olunan çeşidlərdə pulsuz xüsusi geyim, xüsusi ayaqqabı və digər fərdi mühafizə vasitələrinin verilməməsinə, işçilərin əməyin mühafizəsi normaları və qaydaları üzrə təhsilinin, təlimatlandırılmasının, biliklərinin yoxlanılmasının təşkil edilməsinin və əməyin mühafizəsinin təbliğ edilməsinin təmin edilməməsinə, kollektiv müqaviləyə əməyin mühafizəsi üzrə qaydaların daxil edilməməsinə və ya onlarda nəzərdə tutulmuş öhdəliklərin yerinə yetirilməməsinə, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi müddətdə və formada əməyin mühafizəsi, əmək şəraiti və onların qüvvədə olan normalara uyğunlaşdırılması üçün görülən tədbirlərin nəticələri haqqında statistik hesabatın verilməməsinə, maşın və avadanlıqların fırlanan və ötürücü hissələrinin istehsalçı tərəfindən təchiz edilmiş mühafizə qurğuları olmadan istismar edilməsinə görə, min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə edilir.

Həmçinin işəgötürən tərəfindən işçilərin iş yerlərində sağlam və təhlükəsiz əməyin mühafizəsi şəraiti ilə təmin edilməməsinə və ya kollektiv müqavilələrdə nəzərdə tutulan tədbirlərin yerinə yetirilməməsinə görə, yüz manatdan min beş yüz manatadək miqdarda cərimə edilir. İşəgötürən tərəfindən əməyin mühafizəsi rəhbərinin və mütəxəssislərinin öz vəzifələrinə aid olmayan işlərin yerinə yetirilməsinə cəlb olunmasına görə, səkkiz yüz manatdan min altı yüz manatadək miqdarda cərimə edilir.

“Şərq qapısı” qəzeti.

25.11.2015-ci il

Uşaqları zərərli informasiyadan qorumaq valideynlərin həm də mənəvi vətəndaşlıq borcudur

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 17-ci maddəsinin tələbinə əsasən hər bir valideyn uşaqların qayğısına qalmağa və onları tərbiyə etməyə borcludur. Valideynlik hüquqlarını həyata keçirərkən valideynlər uşaqların mənəvi inkişafına, fiziki və psixi sağlamlığına xələl yetirməməlidirlər.

Bu gün valideynlərin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri uşaqları zərərli informasiyalardan qorumaqdan ibarətdir. Yəni bugünkü kriminal və neqativ informasiya bolluğunda hər bir valideyn öz övladının altşüuruna hansı informasiyanın ötürüldüyünə diqqət etməlidir. Yayılan zərərli informasiyalar bütün cəmiyyət üzvləri ilə yanaşı, uşaqlara da ciddi zərər vurur. Xüsusən də sosial şəbəkələrdə yayılan zərərli informasiyalar, ilk növbədə, uşaqların altşüurunu zədələyir.

Psixoloqlar uşaqların nəzarətsiz olaraq kompüter və smartfonlardan, internet informasiya resurslarından istifadəsinin onların yaş xüsusiyyətlərinə, psixologiyasına uyğun olmayan informasiyalarla yüklənməsi ilə nəticələnə biləcəyini və bunun da onları gələcəkdə bir çox təhlükələrlə qarşı-qarşıya qoyacağını bildirirlər. Təbii ki, valideynlərin övladlarını bu təhlükələrdən qorumaları onların başlıca valideynlik borcu, ana məramlı olmalıdır.

Hər bir uşağın yaşına uyğun informasiya əldə etmək hüququ var. Bəs bu hüququnu əlindən almadan onları zərərli informasiyalardan necə qoruya bilərik?

2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvədə olan “Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu uşaqların yaşına uyğun informasiya əldə etmək hüququnun

həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq uşaqların onlar üçün zərərli informasiyadan qorunması tədbirlərini müəyyən edir və bu sahədə yaranan münasibətləri tənzimləyir.

Məlum olduğu kimi, elektron kütləvi informasiya vasitələri dövrüyyəyə sürətlə daxil olduğu üçün artıq televiziya və radio ilə kifayətlənmir, həm də sosial şəbəkələrdən istifadə edirik. Bu, günümüzün gerçəkliyidir. Odur ki, heç kəsi, o cümlədən uşaqları məcbur edə bilmərik ki, bu qədər geniş yayılan sosial şəbəkələrə biganə qalsınlar. Bundan yeganə çıxış yolu uşaqların düzgün yönləndirilməsidir. Uşaqları qorumaq üçün jarqon, qeyri-əxlaqi ifadələri, narkotik vasitələri, psixotrop maddələri, alkoqolu təbliğ edən informasiya axınının qarşısını almaq lazımdır.

Gəlin qeyd etdiyimiz qanunun tələblərinə və mahiyyətinə birlikdə nəzər salaq.

Qanunvericiliyin tələbinə əsasən uşaqların informasiya əldə etməsi onların əldə olunması qanunla məhdudlaşdırılmayan informasiyanı, o cümlədən informasiya məhsulunu əldə edib ondan istifadə imkanındır. İnformasiya məhsulları ölkə ərazisində dövrüyyə və istehlak üçün nəzərdə tutulan kütləvi informasiya vasitələri məhsulları, audiovizual məhsullar, kompüter və digər elektron oyunlar, habelə mədəni-kütləvi tədbirlər və telekommunikasiya şəbəkəsi vasitəsilə yayımlanan digər informasiya məhsullarıdır.

Qanunvericilikdə informasiya məhsullarının yaş kateqoriyası və yaş təsnifatı da öz əksini tapıb. Uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş informasiya məhsullarına mövzusuna, məzmununa və tərtibatına görə yalnız və ya əsasən yetkinlik yaşına çatmayanlara aid edilən informasiya məhsulları daxildir.

Bütövlükdə, zorakılığı və qəddarlığı, cəmiyyət əleyhinə və hüquqazidd hərəkətləri, o cümlədən cinayətləri, uşaqların həyat və təhlükəsizliyinə potensial təhlükə yaranan əməlləri təbliğ edən, ailə institutumuzu nüfuzdan salan, əxlaqdan kənar

leksik (söyüş) məzmunlu, qeyri-əxlaqi informasiyalar uşaqlar arasında dövriyyəsi qadağan edilən informasiya hesab olunur.

Zərərli informasiyalar uşaqlarda cinayət törətmək həvəsi oyadır, cinayətkar mühiti, o cümlədən cinayətləri və cinayətkarları, kriminal norma və dəyərləri, cinayətkar mühitin kriminal jarqonları da daxil olmaqla atributlarını və simvollarını müsbət mənada təqdim və təbliğ edir. Bu informasiyalar uşaqlarda davamlı qorxu, təlaş, yaxud dəhşət hissi yarada bilir, uydurma məxluqların dəhşətli görüntüsü və ya təsviri, eləcə də ciddi xəsarətlərin, intiharın (o cümlədən intihara cəhdin), bədbəxt hadisələri, qəzaları təbliğ edir.

Qanunvericilik uşaqların zərərli informasiyadan qorunması sahəsindəki əsas prinsiplər müəyyən etmişdir. Buraya uşaqların mənafeələrinin üstün tutulması, onların hüquq və azadlıqlarının təmin olunması, həyat və sağlamlığı üçün təhlükəsiz olan, hərtərəfli inkişafını və sosiallaşmasını təmin edən informasiya məhsullarının dövriyyəsinə şəraitin yaradılması, zorakılığın, qəddarlığın, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin, alkoqollu və energetik içkilərin, habelə tütün məmulatlarının, cəmiyyət əleyhinə davranışın yolverilməzliyi, zərərli informasiya məhsullarının dövriyyəyə daxil edilməsinin, o cümlədən informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə uşaqlara qarşı törədilən hüquqpozmalara qarşısının alınması və uşaqların zərərli informasiyadan qorunması sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın həyata keçirilməsi daxildir.

Həmçinin müəyyən yaş qrupuna aid uşaqlar arasında dövriyyəsi məhdudlaşdırılan informasiyalar da vardır. Bunlara zorakılığı və qəddarlığı nümayiş edən informasiyalar aiddir. Uşaqlar arasında dövriyyəsi qadağan edilən və ya məhdudlaşdırılan informasiyanın istehsalçısı və yayıcısı qeyd olunan qanunda müəyyən edilmiş qaydalara riayət etməyə borcludur. Uşaqlar arasında dövriyyəsi qadağan edilən informasiya məhsullarının

uşaqların ola biləcəyi yerlərdə inzibati, texniki proqram və avadanlıq vasitələrinin tətbiq edilmədən yayılmasına yol verilmir.

Qanunvericiliyin tələbinə əsasən informasiya məhsulunun hazırlanması mərhələsindən başlayaraq müəyyən tələblər ödənməlidir. İnformasiya məhsulu hazırlanarkən, ya da yayımlanarkən müxtəlif yaş qrupuna aid olan uşaqların normaya uyğun psixi inkişafının xüsusiyyətləri nəzərə alınmalı, informasiya məhsullarının yaş kateqoriyasına uyğun təsnifatı aparılmalıdır. İlk növbədə, informasiya məhsulunun mövzusu, janrı, məzmunu və bədii tərtibatı nəzərə alınır. İnformasiyanın müəyyən yaş kateqoriyasına aid uşaqlar tərəfindən mənimsənilməsinin xüsusiyyətlərinə diqqət yetirilir.

Uşaqlar üçün nəzərdə tutulan informasiya məhsullarında onların zərərli informasiya məhsulunun hazırlanmasına cəlb edilməsi barədə elanların yerləşdirilməsi yolverilməzdir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların təlimi üçün nəzərdə tutulan informasiya məhsullarının məzmunu və bədii tərtibatı altı yaşadək uşaqlar üçün nəzərdə tutulan informasiya məhsullarının məzmununa və bədii tərtibatına uyğun olmalıdır.

Qeyd olunan qanunun icrasına nəzarət dövlət və ictimai nəzarət formalarında həyata keçirilir.

Sosiooloqlar qeyd edirlər ki, uşaqların zərərli informasiyalardan asılı vəziyyətə düşmələrində valideynlər daha çox müqəssirdir. Məktəbli uşaqların hərəsinin əlində kitab boyda bir telefon, planşet var. Evdə azad internet olduğu üçün istədiyi sayta girə, xoşuna gələn oyunu oynaya bilər. Valideyn nəzarət etməsə, bu oyun asılılığı təhlükəli həddə qədər yüksələ bilər. Onların oynadığı oyunlar, girdiyi saytlar üçün kompüterdə filtr-süzgəc tətbiq etmək olar. Yaxud, sadəcə, diskləri alıb müəyyən edilmiş oyunları oynamağa icazə vermək lazımdır.

Ölkəmizdə media azaddır. Media sahəsində fəaliyyətin azadlığı hər kəsin qanuni yolla informasiya axtarmaq, əldə

etmək, hazırlamaq, ötürmək, istehsal etmək və yaymaq hüququna dövlət tərəfindən təminat verilməsinə əsaslanır. Lakin media subyektləri bu azadlıqdan sui-istifadə etməməlidirlər.

Teleradio yayımı vasitəsilə yayımlanan və “Universal”, “6-”, “6+” və “12+” yaş kateqoriyalarına aid informasiya məhsullarının yayımlanmasına vaxt məhdudiyyəti qoyulmur. Ancaq “16+” yaş kateqoriyasına aid informasiya məhsulları yerli vaxtla saat 7⁰⁰-dan saat 21⁰⁰-dək, “18+” və “16+” yaş kateqoriyalarına aid informasiya məhsulları yerli vaxtla saat 6⁰⁰-dan saat 23⁰⁰-dək yayımlanmalıdır.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 388-2-ci maddəsinə əsasən uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında qanunvericiliyin pozulması yolverilməzdir. Yəni uşaqlar arasında dövriyyəsi qadağan edilən informasiya məhsulları uşaqların ola biləcəyi yerlərdə yayılması, informasiya məhsulunun “Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında” Qanuna əsasən yaşa görə təsnifatlaşdırılmasını təmin etmədən, o cümlədən həmin qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla informasiya məhsulunu müvafiq yaş kateqoriyasına uyğun işarələmədən ölkə ərazisində yayılması qadağandır. İnformasiya məhsulunun yayımçıları tərəfindən televiziya yayımı, kino və video xidmətlərinin göstərilməsi zamanı hər bir informasiya məhsulunun nümayişindən əvvəl xüsusi kadrda (səhifədə) informasiya məhsulunun yaş kateqoriyasına uyğun işarə və yaş məhdudiyyəti barədə, o cümlədən internet informasiya ehtiyatlarında informasiya məhsulunun uşaqlar arasında yayılmasını məhdudlaşdıran xəbərdarlığa dair mətn yerləşdirilməli, “18+” yaş kateqoriyasına aid informasiya məhsulu teleradio vasitəsilə yayımlanarkən bu informasiya məhsulunun yaş kateqoriyası haqqında xəbərdarlığı televiziya yayımı zamanı işarə, radio yayımı zamanı isə səsləndirmə ilə həyata keçirilməlidir. Eyni zamanda uşaqlar üçün nəzərdə tutulan informasiya məhsullarında

onların zərərli informasiya məhsulunun hazırlanmasına cəlb edilməsi barədə elanların yerləşdirilməsinə, məhdud şəxslər dairəsində yayılması nəzərdə tutulan mətbu nəşrin birinci və sonuncu səhifəsində, çap məhsulunun və digər poliqrafik məhsulun üz və arxa qabığında uşaqlar arasında dövryyəsi qadağan edilən informasiyanın əks olunmasına və ya həmin informasiya məhsulunun qablaşdırmadan yayılmasına və uşaqlar arasında dövryyəsi qadağan edilən informasiya məhsulunun uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş təhsil müəssisələrində, tibb, sanatoriya-kurort, bədən tərbiyəsi və idman, mədəniyyət, istirahət və sağlamlaşdırma müəssisələrində və ya həmin müəssisələrin sərhədindən yüz əlli metrədən az olan məsafədə yayılmasına yol verilməməlidir. Bu qanunvericiliyin pozulmasına görə fiziki şəxslər beş yüz manatdan min manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min beş yüz, hüquqi şəxslər isə üç min manatdan dörd min manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Bu gün hər bir valideyn uşaqların zərərli informasiyalardan qorunması üçün müqəddəs valideynlik borcunu vicdanla yerinə yetirməli, öz övladlarının altşüuruna hansı informasiya ötürülməsinin fərqi olmalıdır.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
02.09.2022-ci il***

Vətəndaş müraciətləri və onlara baxılması yolları

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 57-ci maddəsində vətəndaşların müraciət etmək hüququ təsbit olunub. Konstitusiyaya əsasən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarına şəxsən müraciət etmək, habelə fərdi və kollektiv yazılı müraciətlər göndərmək hüququ vardır. Hərbi qulluqçular bu hüquqdan yalnız fərdi qaydada istifadə edə bilirlər. Hər bir müraciətə qanunla müəyyən edilmiş qaydada və müddətlərdə yazılı cavab verilməlidir.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, habelə ayrı-ayrı vətəndaşların fəaliyyətini və ya işini tənqid etmək hüququ vardır. Tənqiddə görə təqib qadağandır. Təhqir və böhtan tənqid sayıla bilməz.

“Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Azərbaycan Respublikasının 30 sentyabr 2015-ci il tarixli Qanunu qəbul edilib. Həmin Qanun Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının müraciət etmək hüququnun həyata keçirilməsi ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir, vəzifəli şəxslərin müraciətlərə baxması qaydasını müəyyən edir.

Qanunvericiliyə əsasən müraciət edən şəxslər fiziki və ya hüquqi şəxslərdir. Müraciət isə müraciətə baxan subyektə və ya onun vəzifəli şəxsinə şəxsən və ya nümayəndə vasitəsilə yazılı (o cümlədən elektron) formada göndərilən (təqdim edilən) və ya şifahi formada edilən fərdi və ya kollektiv təklif, ərizə, şikayətdir.

Bəzən vətəndaşlar müraciət edərkən müraciətlərinin aidiyyətinə fikir vermirlər. Yalnız yuxarı instansiyalara müraciət etməyə çalışırlar. Müraciətlərdəki məsələlər mahiyyəti üzrə düz ünvanlanmır. Bu isə onların müraciətlərinin həllinin uzanmasına,

bir qurumdan digər quruma aidiyyəti üzrə göndərilməsinə, bir qurumun işinin daha da artmasına səbəb olur. Bunu isə vətəndaş onun müraciətinə vaxtında baxılmaması kimi qiymətləndirir.

Qanunvericilik vətəndaşların müraciətlərinə dair tələbləri müəyyən edib. Yazılı müraciətlər şəxsən və ya nümayəndə vasitəsilə təqdim edilir və ya poçt, telefaks, yaxud Qanunun 6.7-ci maddəsində göstərilən qaydada – elektron müraciət şəklində.

Yazılı müraciətdə müraciətə baxan subyektin adı və ya onun vəzifəli şəxsinin adı, soyadı, vəzifəsi, müraciət edən fiziki şəxsin adı, atasının adı, soyadı və ünvanı (yaxud işlədiyi yer), hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı, müraciət nümayəndə vasitəsilə təqdim edildikdə, nümayəndənin adı, soyadı, atasının adı və ünvanı, müraciət hüquqi şəxslərin firma rekvizitləri olan blankda göndərildiyi, yaxud fiziki şəxsin əlaqə məlumatlarından ən azı birinin göstərildiyi hallar istisna olmaqla qanunun tələblərinə cavab vermədikdə anonim sayılır. Kağız üzərində yazılı müraciəti fiziki şəxs və ya hüquqi şəxsin rəhbəri, yaxud onların səlahiyyətli nümayəndəsi imzalamalı və tarix qoymalıdır. Yazılı müraciət nümayəndə vasitəsilə təqdim edildikdə müraciətə nümayəndənin səlahiyyətlərini təsdiqləyən sənədin surəti əlavə olunmalı, elektron sənəd formasında göndərilən müraciət elektron imza ilə təsdiq olunmalıdır. Müraciətin mətni oxunaqlı olmalı, müraciətdə edilən təklif və ya tələb aydın ifadə edilməlidir. Müraciətin mətnində təhqir və böhtana yol verilməməlidir.

Bəs vətəndaşlar müraciətlərini aidiyyəti üzrə necə ünvanlamalıdır?

Bütün hallarda müraciətə baxan subyekt qanunla nəzərdə tutulmuş səlahiyyətləri çərçivəsində ərizə, şikayət və digər müraciətlərə baxa bilər.

“Prokurorluq haqqında” Qanunun 20-ci maddəsində qeyd olunur ki, prokurorluqda qanunla müəyyən edilmiş qaydada və səlahiyyətləri daxilində ərizə, şikayət və təkliflərə baxılır,

vətəndaşların qəbulu həyata keçirilir. Cinayət barədə ərizə, şikayət və məlumatlara təxirə salınmadan baxılır.

Prokurorluq orqanlarında “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Qanunla müəyyən edilmiş tələblərə cavab verməyən anonim müraciətlər qəbul edilmir və onlara baxılmır. Dövlət orqanının (və ya onun vəzifəli şəxsinin) qanunazidd hərəkəti (hərəkətsizliyi) barədə prokurorluq orqanlarına daxil olmuş müraciətlərə Qanuna və “Vətəndaşların müraciətləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 12.6-cı maddəsinə uyğun olaraq baxılır. Bu cür müraciətlər prokurorluq orqanlarının səlahiyyətlərinə aid olmadıqda onlar beş iş günü müddətində müraciət edən şəxsə qaytarılır. Vətəndaşın müraciəti müraciətə baxan subyekt (və ya onun vəzifəli şəxsi) tərəfindən aidiyyəti üzrə baxılması üçün prokurorluq orqanına göndərildikdə həmin subyektə (və ya onun vəzifəli şəxsinə) onun xahişi ilə baxılmanın nəticəsi barədə məlumat verilir. Əgər vətəndaş prokurorun qərarından narazı qalarsa, o yuxarı prokurora və ya məhkəməyə müraciət edə bilər. Mülki məsələlərə dair prokurorluğa daxil olan müraciət aidiyyəti üzrə məhkəməyə göndərilir.

“Polis haqqında” Qanuna əsasən həmin Qanunun müddəalarının icrasına idarədaxili və idarəənkənar nəzarət həyata keçirilir. Polisin fəaliyyətinə idarədaxili nəzarəti Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətlər çərçivəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanı, idarəənkənar nəzarəti isə müvafiq icra hakimiyyəti həyata keçirir. Polis orqanlarında qanunların icrasına nəzarəti qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində məhkəmələr və prokurorluq orqanları həyata keçirir. Polisin qərarından müvafiq icra hakimiyyətinə, prokurorluq və məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının, onun ərazisində yaşayan xarici vətəndaşların, habelə vətəndaşlığı olmayan şəxslərin qanunlarda nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqlarının,

hüquqi şəxslərin qanuni mənafeələrinin hər cür qəsdlərdən və qanun pozuntularından məhkəmə icraatının istənilən mərhələsində məhkəmə müdafiəsi hüququ təmin olunur. Heç kəs məhkəmə müdafiəsi hüququndan məhrum edilə bilməz. Rayon (şəhər) məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi kimi qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş mülki, cinayət işlərinə, inzibati xətalara dair və digər işlərə baxır.

İnzibati məhkəmələr birinci instansiya məhkəməsi kimi qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş inzibati və iqtisadi mübahisələrə dair işlərə baxır.

Kommersiya məhkəmələri birinci instansiya məhkəməsi kimi qanunla səlahiyyətlərinə aid edilmiş kommersiya mübahisələrinə dair işlərə baxır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına müvafiq olaraq apellyasiya məhkəməsi mülki, kommersiya və inzibati mübahisələrə dair, cinayət və inzibati xətalara dair işlər üzrə yuxarı instansiya məhkəməsidir.

Mülki, cinayət işlərinə, inzibati xətalara dair və digər işlərə baxır, baxılması zamanı instansiyalar nəzərə alınır. Yəni birinci instansiya məhkəməsinin qərarından yalnız yuxarı instansiya məhkəmələrinə müraciət oluna bilər. Bəzən vətəndaşlar tərəfindən məhkəmənin qərarından polis və prokurorluq orqanlarına şikayət edilir. Bütün hallarda prokurorun qərarında yuxarı prokurorluğa və məhkəməyə, məhkəmənin qərarından isə yuxarı instansiya məhkəməsinə şikayət verilə bilər.

“Mediasiya haqqında” Qanuna əsasən mülki işlər və kommersiya mübahisələri (xarici elementli mübahisələr də daxil olmaqla), ailə münasibətlərindən irəli gələn mübahisələr, əmək münasibətlərindən irəli gələn mübahisələr, inzibati hüquq münasibətlərindən irəli gələn mübahisələrlə bağlı məhkəməyə müraciət etməmişdən əvvəl ilkin mediasiya sessiyasında iştirak tələb olunur. Yəni vətəndaş bu məsələlər barədə əvvəlcə mediatora müraciət etməlidir.

Həmçinin ölkəmizdə İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkil (Ombudsman) təsisatı yaradılmışdır. Onun vəzifəsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında və ölkəmizin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə təsbit olunmuş və Azərbaycan Respublikasının dövlət və yerli özünüidarə orqanları, vəzifəli şəxsləri tərəfindən pozulan insan hüquqları və azadlıqlarının bərpa edilməsi və insan hüquqları pozuntularının qarşısını almaqdan ibarətdir.

Müvəkkilin fəaliyyəti insan hüquqlarının müdafiəsini, pozulmuş insan hüquq və azadlıqlarının bərpasını təmin edən digər dövlət orqanlarının səlahiyyətlərini məhdudlaşdırmır və əvəz etmir.

Sonda vətəndaşlara müraciət edərək qeyd etmək istəyirik ki, doğru ünvana etdiyiniz müraciət vaxtında öz həllini tapar.

“Şərq qapısı” qəzeti.

14.01.2023-cü il

Sürücü məsuliyyəti, piyada mədəniyyəti...

Bu gün insanların həyatını nəqliyyatsız təsəvvür etmək mümkün deyil. Bütün yeni texnologiyalar kimi nəqliyyatın inkişafı da özünəməxsusluğu ilə müşayiət olunur. Bu özünəməxsusluğun təməlinə isə yol hərəkəti təhlükəsizliyin təmin edilməsi dayanır.

Yol hərəkəti xüsusi nəzərdə tutulmuş yollarda nəqliyyat vasitələrinin köməyi ilə və ya belə kömək olmadan hərəkət etmək, habelə sərnəşin və yük daşınması üzrə fiziki və hüquqi şəxslərin tələbatlarını ödəmək prosesində yaranan ictimai münasibətlərin məcmusudur. Yol hərəkətinin təşkili isə nəqliyyat vasitələrinin və ya piyadaların təhlükəsizliyini, fasiləsiz və rahat hərəkətini, optimal sürətini təmin etmək məqsədilə küçə-yol şəbəkəsində həyata keçirilən və yol hərəkətinin ayrılmaz hissəsi olan mühəndis və təşkilati tədbirlər sistemidir. Yol hərəkəti ilə bağlı qəbul olunmuş bütün normativ-hüquqi aktların əsas məqsədi yol hərəkətinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsidir.

“Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının 1998-ci il 3 iyul tarixli Qanununda qeyd edilir ki, yol hərəkəti iştirakçısı hərəkət prosesində piyada, nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü, sərnəşin, velosipedçi, mal-qara ötürən qismində iştirak edən, habelə avtomobil yollarından, küçələrdən, dəmiryol keçidlərindən və ya nəqliyyat vasitələri ilə adamların və yüklərin daşınması üçün nəzərdə tutulmuş digər yerlərdən istifadə edən şəxsdir. Bizim hər birimiz bu və ya digər formada yol hərəkətinin iştirakçısıyıq. Ona görə də yollardan istifadə edən zaman hüquq və vəzifələrimizi bilməli və onlara əməl etməliyik.

Yol-nəqliyyat hadisəsi yollarda, küçələrdə, meydanlarda, dəmiryol keçidlərində nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti prosesində

baş verən və adamların həlak olmasına və ya müxtəlif dərəcəli bədən xəsarəti almasına, heyvanların və ya hərəkətsiz maneənin vurulmasına, nəqliyyat vasitələrinin, yolların, qurğuların zədələnməsinə və ya başqa maddi zərər dəyməsinə səbəb olan hadisədir. Bu hadisələrin baş verməsinə səbəb olaraq insanların və nəqliyyatın sıxlığının artması, sürücülərin, piyadaların və sərnişinlərin diqqətsizliyi kimi amilləri göstərə bilərik. Belə hadisələrin baş verməsi isə hərəkət təhlükəsizliyinin təmin edilməsini və yol-nəqliyyat hadisələrinin qarşısının alınması üçün təşkilati və təsiredici hüquqi tədbirlərin həyata keçirilməsini zəruri edir.

Qeyd edək ki, mexaniki nəqliyyat vasitəsinin sürücüsü sürücülük vəsiqəsini, sürücülük vəsiqəsi müəyyən edilmiş qaydada müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən alınmış olduqda isə onu əvəz edən xüsusi arayışı, nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyat şəhadətnaməsini, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş daşımaları həyata keçirən nəqliyyat vasitələrinə münasibətdə taxoqrafın yoxlanması haqqında şəhadətnaməni, avtonəqliyyat vasitəsi sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası və sərnişin daşımaları xidmətinə həyata keçirən avtonəqliyyat vasitələri ilə daşınan sərnişinlərin fərdi qəza sığortası müqaviləsinin icbari sığorta şəhadətnaməsini, nəqliyyat vasitələrindən kommersiya məqsədləri üçün istifadə edildikdə xüsusi razılıq və ya yol (marşrut) vərəqəsini və daşınan yüklərə dair sənədləri özündə saxlamalıdır.

Yol polisi əməkdaşının tələbi ilə nəqliyyat vasitəsini dayandırdıqda, həmin əməkdaş yaxınlaşdıqdan sonra yuxarıda göstərilən sənədləri yoxlanılması üçün ona təqdim etməlidir və zəruri olduqda həmin əməkdaşın tələbi ilə nəqliyyat vasitəsindən çıxmalıdır.

“Yol hərəkəti haqqında” Qanunda piyadanın vəzifələri ilə bağlı göstərilir ki, piyada səki ilə, piyada zolağı ilə, yol çiyinləri ilə,

bunlar olmadıqda isə velosipedçilərin hərəkətini çətinləşdirməmək şərti ilə velosiped yolu ilə hərəkət etməli və ya ayırıcı zolağı olan yollarda hərəkət hissəsinin xarici kənarı ilə getməli, dəmir yolunu, avtomobil yolunun hərəkət hissəsini, küçələri piyada keçidləri ilə, o cümlədən yeraltı və yerüstü keçidlərlə, bunlar olmadıqda isə yolayrıclarında səki xətti və ya yol çiyini xətləri boyunca keçməli, yaşayış məntəqələrindən kənarda yolun hərəkət hissəsi ilə hərəkət etdikdə nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti istiqamətinə qarşı getməli, ümumi istifadədə olan nəqliyyat vasitəsini və taksini, yalnız yolun hərəkət hissəsindəki nisbətən azca hündürə qaldırılmış minik meydançalarında, onlar olmadıqda isə, səkidə və ya yol çiyinlərində gözləməlidir.

Piyada hərəkətin nizamlandığı yerlərdə nizamlayıcının və ya piyada svetoforunun, o olmadıqda isə, nəqliyyat svetoforunun işarəsini əsas tutmalı, yolun hərəkət hissəsində zərurət olmadan ləngiməməli və dayanmamalı, qırmızı və ya göy sayrışan işıq və xüsusi səs signalı qoşulmuş nəqliyyat vasitəsi yaxınlaşdıqda, yolun hərəkət hissəsini keçməməli, dayanmış nəqliyyat vasitəsinin və ya görmə sahəsini məhdudlaşdıran başqa maneənin arxasından yolun hərəkət hissəsinə çıxmazdan əvvəl yaxınlaşan nəqliyyat vasitəsinin olmadığını yəqin etməli, görünmə zonasında keçid və ya yolayırıcı olmadıqda, ayırıcı zolaq olmayan və sədd çəkilməyən, hər iki tərəfdən yaxşı görünən sahələrdə hərəkət hissəsinin kənarına nisbətən yolu düzbucaq altında keçməli və sutkanın qaranlıq vaxtı yolun işıqlanmayan hissələrində yalnız görünüş dairəsində nəqliyyat vasitəsi olmadıqda keçməlidir.

Piyada nizamlanmayan piyada keçidlərində yolun hərəkət hissəsinə yalnız yaxınlaşmaqda olan nəqliyyat vasitələrindənək məsafəni, onların sürətini qiymətləndirdikdən və yolu keçməyin onlar üçün təhlükəsiz olacağını yəqin etdikdən sonra çıxıb bilər. Mütəşəkkil piyada dəstələrinə yalnız nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti istiqamətində, yolun hərəkət hissəsinin sağ tərəfi ilə,

bir sırada dörd nəfərdən çox olmayan dəstə ilə getməyə icazə verilir. Uşaqları dəstə halında yalnız sutkanın işıqlı vaxtı və böyüklərin müşayiəti ilə ancaq səki ilə, piyada yolu ilə, bunlar olmadıqda isə yol çiyini ilə aparmağa icazə verilir.

Qeyd edək ki, inzibati xatalara dair qanunvericilikdə isə yol hərəkəti qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər öz əksini tapmışdır. İnzibati xətanı törətmiş şəxs isə inzibati məsuliyyətə cəlb olunur. Həmin şəxs barəsinə isə inzibati cərimə, inzibati həbs tətbiq edilir və ya nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququ müəyyən müddətə məhdudlaşdırılır.

Unutmayaq ki, insanları bir-birinə yaxın etmək üçün çəkilməmiş yollarda hərəkət qaydalarını pozma onları əbədi ayıra bilər. Buna görə də istər sürücü, istərsə də piyada kimi öz məsuliyyətimizi başa düşməli, qanunun tələblərinə hamılıqla riayət etməliyik.

***“Şərq qapısı” qəzeti.
23.22.2022-ci il***

2020-ci il ölkəmizdə “Könüllülər ili”dir

Ölkə başçısının 30 dekabr 2019-cu il tarixli Sərəncamı ilə 2020-ci il Azərbaycan Respublikasında “Könüllülər ili” elan edilib. Sərəncamda qeyd edildiyi kimi könüllülük insanları vahid niyyət ətrafında birləşdirən, vətəndaş, cəmiyyət və dövlətin birgə fəaliyyətinin ən uğurlu formatıdır. Könüllülük həm də vətənpərvərlik məktəbi, öz xalqına, dövlətinə, milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq və xidmət örnəyidir. Xalqımız əsrlərboyu xeyirxahlıq, fədakarlıq, könüllü və təmənnasız kömək ənənələrini yaşatmışdır. Bu il 5 dekabr Beynəlxalq Könüllü Günü ərəfəsində Azərbaycanda ilk dəfə keçirilmiş və bütün könüllüləri əhatə etmiş “Könüllülük Həftəsi” ölkəmizdə könüllülüyn yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu və böyük potensiala malik olduğunu nümayiş etdirmişdir.

Könüllülük fəaliyyəti ilk dəfə XVII əsrdə Fransa ordusunda başlayıb. XX əsrin ikinci yarısından etibarən isə könüllülük həmrəylik və sosial məsuliyyətlə birlikdə sistemləşdirilərək dünyada kütləvi sosial fəaliyyətə çevrilib. Azərbaycanda isə könüllülük hərəkətində yüksəliş Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonraya təsadüf edir. Gənclər Forumunun keçirilməsi, “Gənclər Günü”nün təsis edilməsi gənclər üçün bir işıq oldu. 1998-ci ildə Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi, BMT İnkişaf Proqramı və BMT Könüllüləri Proqramının birgə layihəsi fəaliyyətə başlayıb. 1998-2000-ci illərdə bu proqramın nəticəsi olaraq ölkədə könüllü komandası yaradılıb.

Ölkəmizdə isə könüllü fəaliyyət, hüquqi və fiziki şəxslərin əvəzi ödənilməyən ictimai faydalı fəaliyyəti sahəsində yaranan münasibətləri “Könüllü fəaliyyət haqqında” Azərbaycan

Respublikasının 9 iyun 2009-cu il tarixli Qanunu ilə tənzimlənir. Burada könüllülük fəaliyyətinin təmin olunması, inkişafı üçün hər bir məqam var. Qanunda könüllü fəaliyyətinin istiqamətləri, iştirakçıları, təşkilatçılarının hüquqları və vəzifələri, könüllülərin özlərinin hüquq və vəzifələri, beynəlxalq vəzifələri, yəni hər bir detal sistemli şəkildə əhatə olunub.

Könüllü olmaq üçün xüsusi bilik və bacarıqlara ehtiyac yoxdur. Könüllülük daxildən gələn hissdır. Könüllü fəaliyyət ölkə qanunvericiliyi ilə qadağan edilməyən, işlərin görülməsi və ya xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı ictimai faydalı və gəlirsiz fəaliyyətdir. Könüllü isə öz iradəsi və sərbəst seçimi əsasında əvəzi ödənilməyən ictimai faydalı fəaliyyəti şəxsən həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsdir. Könüllü fəaliyyətin təşkilini və həyata keçirilməsini təmin edən dövlət orqanları, dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlar, yerli özünüidarə orqanları və qeyri-hökumət təşkilatları könüllü fəaliyyətin təşkilatçısı hesab olunur.

Qanunvericiliyə əsasən könüllü fəaliyyət əlillərə, kimsəsizlərə, qocalara, aztəminatlı ailələrə, qaçqınlara və məcburi köçkünlərə kömək edilməsi, insanpərvərliyin və dözümlülüyün təbliği, istehlakçıların hüquqlarının qorunması, hüquqi və mədəni maarifləndirmə, uşaq və gənclərin təhsili, tərbiyəsi, fiziki və əqli inkişafı, idmanın inkişafı, xəstəliklər və epidemiyalar barədə məlumatlandırma, sağlam həyat tərzinin təbliği, ətraf mühitin mühafizəsi, tarix və mədəniyyət abidələrinin, mədəni və mənəvi irsin qorunması, silahlı münaqişələr, təbii fəlakətlər, sənaye qəzaları, yanğınlar, epidemiyalar, epizootiyalar və digər fəvqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılmasına, o cümlədən fəvqəladə hallar nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə yardım göstərilməsi, cəzaçəkmə müəssisələrindən azad edilən, narkotik asılılığa düşərək olan, məişət zorakılığına məruz qalan şəxslərə və çətin həyat

şəraitində olan digər şəxslərə (ailələrə) kömək edilməsi və ölkə qanunvericiliyinin tələblərinə zidd olmayan digər fəaliyyət sahələri üzrə həyata keçirilir.

Könüllü fəaliyyətin iştirakçıları könüllü fəaliyyətin təşkilatçılarından və könüllülərdən ibarətdir. Şəxs öz iş yerində könüllü fəaliyyətlə məşğul ola bilməz. Könüllünün işçi çatışmazlığının qarşısını almaq məqsədi ilə istifadəsinə yol verilmir. Kommersiya hüquqi şəxslərində könüllü fəaliyyətin həyata keçirilməsinə yol verilmir. Könüllü fəaliyyətin iştirakçıları arasında münasibətlər ölkə qanunvericiliyinə və könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları tərəfindən cəlb edilmiş könüllülər ilə bağlanan müqaviləyə uyğun olaraq tənzimlənilir. Yetkinlik yaşına çatmamış şəxslər valideynlərinin və ya qanuni nümayəndələrinin razılığı əsasında könüllü fəaliyyət ilə məşğul ola bilərlər. Yetkinlik yaşına çatmamış şəxslər könüllü fəaliyyəti həyata keçirərkən yaşı 18-dən az olan işçilərin əməyindən istifadəyə dair Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş tələblərə riayət olunmalıdır.

Könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları qeyd olunan qanunla nəzərdə tutulan qaydada şəxsləri könüllü fəaliyyətin həyata keçirilməsinə cəlb etmək, könüllülərlə bağlanmış müqaviləyə xitam vermək, könüllülərdən müqavilədən irəli gələn öhdəliklərin vaxtında və keyfiyyətlə yerinə yetirilməsini tələb etmək, görülmüş işlər haqqında könüllülərdən məlumat və ya hesabat almaq və könüllü fəaliyyət həyata keçirilərkən könüllü tərəfindən vurulmuş maddi ziyanın ödənilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq tədbirlər görmək hüququna malikdir.

Könüllü fəaliyyətin təşkilatçılarının könüllü fəaliyyətin həyata keçirilməsinə cəlb edilmiş şəxslərlə müqavilə bağlamaq, könüllülərə onların hüquq və vəzifələrini izah etmək, onları təlimatlandırmaq, könüllü fəaliyyətin həyata keçirilməsi haqqında informasiyanı açıqlamaq, könüllü fəaliyyətin nəticələri barədə

məlumat vermək, könüllünün tələbi ilə könüllü fəaliyyət haqqında müvafiq arayışlar vermək, könüllüləri yerinə yetirəcəkləri işin həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli olması barədə məlumatlandırmaq, könüllünün həyat və sağlamlığını sığorta etmək, könüllüləri həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli işlərə göndərərkən onların texniki təhlükəsizliklə bağlı müvafiq təlim keçmələrini təmin etmək, könüllü fəaliyyətin təşkili üçün tələb olunan hüquqi, təşkilati və texniki məsələləri həll etmək, könüllülərə qarşı ayrı-seçkiliyə yol verməmək və könüllü əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına məlumat vermək vəzifələrini daşıyırlar.

Qanunvericiliyə əsasən könüllülərin müqaviləyə uyğun olaraq həyat və sağlamlığının mühafizəsini təmin edən əmək şəraitinin yaradılmasını, zəruri hallarda isə əməyin mühafizəsinin normaları və qaydaları haqqında təlim keçirilməsini tələb etmək, könüllü fəaliyyətin şərtləri və xarakteri haqqında informasiya əldə etmək, könüllü fəaliyyət haqqında informasiya yaymaq, könüllü fəaliyyətin təşkilatçılarından görülən işlərin yeri, həcmi, xarakteri və vaxtı göstərilməklə, könüllü fəaliyyət haqqında yazılı arayış almaq, könüllü fəaliyyət könüllünün daimi yaşadığı yaşayış məntəqəsinin hüdudlarından kənarda həyata keçirildikdə gündəlik xərclərin ödənilməsini könüllü fəaliyyətin təşkilatçılarından tələb etmək, könüllü fəaliyyəti həyata keçirərkən həyatına və sağlamlığına dəymiş zərərin əvəzini könüllü fəaliyyətin təşkilatçılarından almaq, sığorta olunmaq və öz əmlakından istifadəyə görə kompensasiya almaq hüquqları var.

Şəxsin könüllü fəaliyyətlə məşğul olması ünvanlı dövlət sosial yardımının alınmasına, habelə ona işsizlikdən sığorta ödənişinin ödənilməsinin dayandırılmasına və ya xitam verilməsinə səbəb olmur.

Könüllü işlərin görülməsi üçün cəlb edildikdə könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları ilə müqavilə bağlamaq, ölkə

qanunvericiliyinə uyğun olaraq əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmək, fəaliyyət göstərdiyi təşkilatın intizam qaydalarına riayət etmək, könüllü fəaliyyət təşkilatçılarının tələbi ilə könüllü fəaliyyət haqqında məlumat və ya hesabat təqdim etmək, könüllü fəaliyyət haqqında müqavilənin şərtlərinə və könüllü fəaliyyətin təşkilatçılarının müqavilənin şərtlərinə uyğun göstərişlərinə əməl etmək, vurduğu maddi ziyanı görə məsuliyyət daşımaq və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş konfidensial informasiyanı gizli saxlamaq vəzifələrini daşıyır.

Könüllü fəaliyyətin iştirakçıları arasında münasibətlər tərəflər arasında yazılı formada bağlanan müqavilə ilə tənzimlənir. Könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları tərəfindən cəlb edilmiş könüllülərlə bağlanan müqavilədə müqavilə bağlayan tərəflər haqqında məlumatlar, tərəflərin hüquq və vəzifələri, görülməli işlər və göstəriləcək xidmətlər, müqavilənin müddəti, tərəflərin məsuliyyəti və müqaviləyə xitam verilməsi qaydası göstərilir.

Könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları tərəfindən cəlb edilmiş könüllülərlə bağlanan müqavilədə qeyd olunan Qanunun məqsədlərinə uyğun olaraq digər şərtlər də nəzərdə tutula bilər. Könüllü tərəfindən könüllü fəaliyyətin həyata keçirilməsi ilə bağlı üçüncü şəxslərə vurulmuş zərərin ödənilməsi qaydası müqavilə ilə müəyyən olunur. Müqavilədə könüllünün hüquqlarını məhdudlaşdıran müddəaların əks olunması yolverilməzdir. Müqaviləyə tərəflərin razılığı ilə vaxtından əvvəl xitam verilir. Tərəflərdən birinin təşəbbüsü ilə müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verildikdə qarşı tərəf müqavilənin xitam olunacağı haqqında xəbərdarlıq edilməlidir. Müqavilə üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməməsinə dair əsaslar olduqda tərəflər müqaviləyə xitam verə bilərlər. Müqavilə üzrə tərəflər arasında yaranan mübahisələr Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq məhkəmə qaydasında həll edilir.

Azərbaycan Respublikasında könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları Azərbaycan Respublikasının ərazisində könüllü fəaliyyəti həyata keçirmək üçün xarici könüllüləri dəvət edə bilirlər. Beynəlxalq könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları, habelə könüllü əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının ərazisində könüllü fəaliyyətlə yalnız Azərbaycan Respublikasının könüllü fəaliyyət təşkilatçıları ilə birgə məşğul ola bilirlər. Azərbaycan Respublikasında könüllü fəaliyyətin təşkilatçıları və Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları xarici dövlətin ərazisində həmin dövlətin qanunvericiliyinə uyğun olaraq könüllü fəaliyyət ilə məşğul ola bilirlər.

2020-ci ilin ölkəmizdə “Könüllülər ili” elan olunması tarixi könüllülük ənənələrimizə verilən ən yüksək qiymətdir. Könüllü olmaq isə ümid yeri olmaq, xalqına, Vətəninə xidmət etmək deməkdir.

***<https://naxcivanxeberleri.com/>
30.12.2019-ci il***

Torpaqlardan səmərəli istifadə hər kəsin vətəndaşlıq borcudur

Torpaq daşınmaz əmlakın xüsusi növü kimi tarixin bütün dövrlərində insan həyatı üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir. Torpaq insanlar üçün yaşayış, yurd yeri və qazanc mənbəyi olmuşdur. Torpağı olmayan xalqın öz müqəddəratını təyin etməsi mümkün deyil.

Ölkəmizdə torpaq islahatlarının həyata keçirilməsi Ulu Öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ümummilli Liderin Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri işlədiyi dövrdə bu sahədə mühüm qərarlar qəbul olunmuşdur. Ali Məclisin 1992-ci il aprelin 6-da keçirilən sessiyasında “Naxçıvan Muxtar Respublikasında zərərli işləyən kolxoz və sovxozlar haqqında” və “Rentabelli işləyən kolxoz və sovxozların ictimai mal-qarasının özəlləşdirilməsi barədə təkliflər haqqında” qərarlar qəbul edilmiş, bununla da Azərbaycanca torpaq islahatına ilk dəfə Naxçıvandan başlanılmışdır.

1993-2003-cü illərdə isə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə bu istiqamətdə kompleks tədbirlər görülmüş, torpağa münasibətdə tarixi ədalət bərpa edilmiş, yeni torpaq münasibətləri və qanunvericilik bazası formalaşdırılmışdır. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında torpaqla bağlı münasibətlərin hüquqi təminatının əsasları öz əksini tapmış, torpaq üzərində xalqın ümumi rifahına və dövlətin iqtisadi dirçəlişinə xidmət edən mülkiyyət formaları təsbit edilmişdir. Ölkəmizdə Torpaq Məcəlləsinin və “Torpaq islahatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun qəbul olunması isə torpaq islahatının aparılmasının hüquqi əsasları və qaydalarını

müəyyənləşdirmişdir. Bütün bunlar aqrar sahədə yeni təsərrüfat münasibətlərinin formalaşmasına, torpaqdan səmərəli istifadəyə və ona qayğıkeş münasibətin formalaşmasına təkan vermişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının 205 kəndində torpaq islahatları aparılmış, 70 min 763 ailəyə və ya 241 min 46 nəfərə torpaq sahəsi verilmişdir. Muxtar respublika ərazisinin əhatə etdiyi 550 min 275 hektar torpaq sahəsinin 186 min 46 hektarı dövlət, 307 min 749 hektarı bələdiyyə mülkiyyətində saxlanılmış, 56 min 480 hektarı isə xüsusi mülkiyyətə verilmişdir. Bu da torpaq ehtiyatlarından istifadənin səmərəliliyini yüksəltməklə yanaşı, həm də əkinçiliyin inkişafına və məhsul bolluğunun yaranmasına səbəb olmuşdur.

Muxtar respublikada kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalını artırmaq üçün bütün mülkiyyət növləri üzrə torpaq fondundan səmərəli və məqsədyönlü istifadə edilməsi qarşıda duran ən ümdə vəzifədir. Ona görə də kənd təsərrüfatının əsas istehsal vasitəsi olan torpağın istifadəsinə və mühafizəsinə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi daim diqqət mərkəzində saxlanılır. Məqsəd torpaqlardan səmərəli istifadə edilməsi və onların mühafizəsi sahəsində torpaq qanunvericiliyinin tələblərinə bütün dövlət orqanlarının, bələdiyyələrin, hüquqi və fiziki şəxslərin əməl etməsini təmin etməkdən ibarətdir. Bu sahədə dövlət orqanlarının, torpaq mülkiyyətçilərinin, istifadəçilərinin və icarəçilərinin öhdəsinə müəyyən vəzifələr düşür. Bu vəzifələr Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinin “Torpaqların mühafizəsi” bölməsində öz əksini tapmışdır. Məcəllənin 34-cü maddəsinin 5-ci bəndində göstərilir ki, torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri torpağın münbitliyini və digər faydalı xassələrini qorumalı, bərpa etməli və yüksəltməli, torpaqların su və külək eroziyasından, sellərdən, su basmaqdan, bataqlaşmaqdan, təkrar şoranlaşma, kipləşmə və quraqlıqdan, istehsalat və məişət tullantılarından, kimyəvi və radioaktiv maddələrlə çirklənmədən,

səhralaşmadan, kənd təsərrüfatı torpaqlarını kol-kos basmaqdan qorunmalı, korlanmış torpaqları yenidən yararlı hala salmalıdırlar.

Dövlət tərəfindən torpaqların mühafizəsi, təyinatı üzrə istifadəsi, qeyri-qanuni istifadə hallarının qarşısının alınması məqsədilə mühafizə zonaları müəyyənləşdirilmişdir. Mühafizə və sanitariya zonaları qoruq torpaqlarının, yaşayış məntəqələrinin, sağlamlaşdırma zonalarının, çayların, bulaqların, su hövzələrinin, avtomobil və dəmir yollarının, elektrik xətlərinin ətrafında yaradılır və mühafizə zonaları ilə bağlı qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq qurumların, fiziki və hüquqi şəxslərin əməl etməsi vacibdir. Çünki perspektiv inkişafın təmin edilməsi, gələcək nəsillərin məskunlaşması və əhalinin ərzaq tələbatının daha dolğun ödənilməsi bu gün sahib olduğumuz torpaqların necə mühafizə edilməsindən, ondan səmərəli istifadə səviyyəsindən asılıdır. Deməli, torpaqlardan səmərəli istifadə istiqamətində həyata keçirilən işlər təkcə bu günümüzdə deyil, eləcə də gələcəyimizə hesablanmış iqtisadi və sosial siyasətin tərkib hissəsidir.

Təəssüf ki, torpaqlardan istifadə ilə bağlı muxtar respublikada dövlət səviyyəsində aparılan işlərə baxmayaraq, vətəndaşların torpağa münasibəti hələ də lazımi səviyyədə deyil. Belə ki, bəzi vətəndaşlar tərəfindən torpaqlardan təyinatı üzrə istifadə edilməməsi, özbaşına tikililərin aparılması, eləcə də torpaqların mühafizə zonalarında qanunsuz tikililərin inşa edilməsi hallarına hələ də rast gəlinir. Bəzən vətəndaşlar qanunvericiliyi ya bilərəkdən pozur, ya da onlar torpaqlardan istifadə, tikinti aparılması qaydaları, mühafizə zonaları ilə bağlı qadağa və tələblərdən məlumatsız olurlar. Torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçiləri bilməlidirlər ki, onlar torpaq sahələrinin özbaşına tutulması, torpaq sahələrində qanunsuz tikinti aparılması, torpaqların kateqoriyalarının qanunvericiliyə riayət edilmədən dəyişdirilməsi, torpaqların istehsalat və məişət tullantıları, kimyəvi və radioaktiv maddələrlə, habelə çirkab suları ilə çirkləndirilməsi, torpağın

vəziyyətinə zərərli təsir göstərən obyektlərin layihələşdirilməsi, tikilməsi və istismara verilməsi, mülkiyyətdə və istifadədə olan torpaqların hüdudlarının, mərz nişanlarının məhv edilməsi, torpaqların dövlət uçotundan, qeydiyyatından gizlədilməsi, kəmiyyət və keyfiyyətinə dair məlumatların təhrif edilməsi kimi hərəkətlərin törədilməsində qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar. Qeyd olunan əməllərin törədilməsi torpaqlardan qanuni istifadə, ona sahiblik və onun barəsində sərəncam vermənin qaydalarını pozur, torpaqların təyinatının dəyişməsinə səbəb olur.

Mülki qanunvericiliyə əsasən daşınmaz əmlak kimi torpaq mülkiyyət hüququnun obyektidir. Torpaq sahəsinin ərazi sərhədləri daşınmaz əmlakın dövlət reyestrini həyata keçirən orqan tərəfindən mülkiyyətçiyə verilmiş sənədlər əsasında təyin edilir. Əgər qanunla ayrı qayda müəyyənləşdirilməyibsə, torpaq sahəsinə mülkiyyət hüququ həmin sahənin sərhədləri daxilində yerləşən səth qatına və qapalı sututarlara, meşələrə və bitkilərə də şamil edilir. Başqa məqsədlər üçün istifadəsinə yol verilməyən və ya məhdudiyyət qoyulan kənd təsərrüfatı və digər təyinatlı torpaq sahələri qanunla müəyyənləşdirilir. Dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahəsindən istifadə hüququ fiziki və hüquqi şəxslərə torpaq sahələrini bu cür istifadəyə verməyə vəkil edilmiş dövlət orqanının və ya yerli özünüidarəetmə orqanının qərarına əsasən qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada verilir.

Ölkəmizdə torpaqların özbaşına tutulması qanunla qadağan olunur. Ona görə də zəbt edilmiş torpaq sahələri qanunsuz istifadə zamanı çəkilən xərclərin əvəzi ödənilmədən aidiyyəti üzrə geri qaytarılmalıdır. Torpağın mülkiyyətçisinin və ya digər qanuni sahibinin razılığı, yaxud dövlət və bələdiyyə torpağının istifadəyə ayrılması haqqında qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada rəsmiləşdirilmiş sərəncam olmadan torpaq sahəsinə ələ keçirmə torpaq sahəsinə özbaşına tutma əməli hesab olunur. Bu

zaman həmin şəxs qanunsuz ələ keçirdiyi torpaq sahəsinə faktiki sahiblik etməyə və ya ondan istifadə etməyə başlamış olur. Məsələn, torpaq sahəsinin hüdudlarını müəyyən edən hasar çəkir, orada tikinti və sair təsərrüfat-məişət təyinatlı fəaliyyəti həyata keçirməyə başlayır. Torpaq sahəsinə özbaşına dəyişmə, şəxsin öz mülkiyyətində olan torpaq sahəsinə başqa şəxsə məxsus torpaq sahəsi ilə onun razılığı olmadan əvəz etməsidir. Qanunvericiliyə müvafiq qaydada şəxsin istifadəsinə ayrılmış torpaq sahəsi əvəzinə başqa torpaq sahəsinə ələ keçirmə də torpaq sahəsinə özbaşına dəyişmə hesab edilir. Torpaq sahəsinə özbaşına becərmə isə hər hansı torpaq sahəsində onun mülkiyyətçisinin və ya başqa qanuni sahibinin icazəsi olmadan bitkilərin əkilməsindən, onlara qulluq edilməsindən və ya onları yetişdirməsindən ibarət fəaliyyətdir. Bütün bunlar cinayət qanunvericiliyinə əsasən məsuliyyətə səbəb olur. Belə ki, qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ olmadan torpaq sahəsinə özbaşına hasarlama, becərmə və ya dəyişdirmə, yaxud həmin torpaq sahəsinə başqa üsullarla özbaşına tutma səkkiz min manatdan on min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

Qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ olmadan torpaq sahəsi üzərində özbaşına tikinti və ya quraşdırma işlərini aparma, bir ildən üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Qeyd olunan əməllər kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlara münasibətdə törədildikdə isə üç ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Həmçinin həmin əməllər təkrar törədildikdə və ya şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədildikdə idə beş ildən səkkiz ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Bir məsələni xüsusilə diqqətə çatdırmaq ki, torpaq sahələrində qanunsuz tikinti aparılması qanunvericiliklə qadağan olunur.

Torpaqları yaxşılaşdırmaq və onları külək, su eroziyasından və torpaqların münbitliyini pisləşdirən digər proseslərdən mühafizə etmək üçün məcburi tədbirlərin görülməməsinə görə fiziki şəxslər yetmiş manatdan yüz manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər beş yüz manatdan yeddi yüz manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər min manatdan min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir. Torpağın vəziyyətinə zərərli təsir göstərən obyektlərin layihələndirilməsinə, tikilməsinə və istismara verilməsinə görə fiziki şəxslər iki yüz manatdan dörd yüz manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər üç min manatdan dörd min manatadək məbləğdə cərimə edilir. Torpaqların dövlət uçotundan, qeydiyyatından gizlədilməsinə və ya kəmiyyətinə və keyfiyyətinə dair məlumatların təhrif edilməsinə görə yetmiş manatdan yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir. Torpaq sahəsindən məqsədli təyinatına uyğun olmayan başqa məqsədlər üçün istifadə edilməsinə görə fiziki şəxslər üç yüz manat məbləğində, vəzifəli şəxslər altı yüz manat məbləğində, hüquqi şəxslər üç min manat məbləğində cərimə edilir. Qeyd edilən sonuncu inzibati xətanın kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlara münasibətdə törədilməsinə görə fiziki şəxslər beş yüz manat məbləğində, vəzifəli şəxslər min manat məbləğində, hüquqi şəxslər beş min manat məbləğində cərimə edilir. Mülkiyyətdə və ya istifadədə (icarədə) olan torpaqların hüdudlarının, mərz nişanlarının məhv edilməsinə görə yetmiş manatdan doxsan manatadək məbləğdə cərimə edilir. Torpaq sahələrində meteoroloji şəbəkələrin və ölçmə vasitələrinin, geodeziya istinad məntəqələrinin sıradan çıxarılmasına görə fiziki şəxslər altı yüz manatdan səkkiz yüz manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir. Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinə riayət edilmədən torpaqların kateqoriyalarının dəyişdirilməsinə görə fiziki şəxslər dörd yüz manatdan altı yüz manatadək məbləğdə,

vəzifəli şəxslər min üç yüz manatdan iki min manatadək məbləğdə cərimə edilir. Meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin sıradan çıxarılmasına görə fiziki şəxslər altı yüz manatdan səkkiz yüz manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər min beş yüz manatdan iki min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Fiziki və hüquqi şəxslərlə yanaşı, bələdiyyələr də mülkiyyətində olan torpaqların məqsədli təyinatı üzrə istifadə edilməsini təşkil etməli, dövrüyyədən əsassız çıxarılmasına yol verməməli, onların mühafizəsi sahəsində qanunla müəyyən edilmiş qaydada tədbirlər görməli, əhalini məlumatlandırmalı, torpağın münbit qatının qorunması və artırılması istiqamətində maarifləndirici tədbirlər həyata keçirməlidirlər. Belə ki, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların istifadəsi və mühafizəsi sahəsində idarəçiliyin həyata keçirilməsi bələdiyyələrin müstəsna hüququdur.

Torpağın digər istehsal vasitələrindən ən böyük üstünlüyü ondadır ki, başqa istehsal vasitələri işləndikcə köhnəlib istehsal prosesindən çıxdığı halda, torpaq daim istehsal prosesində qala bilir və ondan səmərəli istifadə olunduqda daha da münbitləşir. Bunun üçün torpağın münbitliyini qorumaq ən başlıca şərtlərdən biridir. Çünki torpağın qorunması ətraf mühitin mühafizəsi deməkdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Daşınmaz Əmlak və Torpaq Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi muxtar respublikada torpaqlardan istifadə və mühafizəsinə dövlət nəzarəti yönündə idarəçiliyin təkmilləşdirilməsinə, işlərin mərkəzləşmiş qaydada daha mütəşəkkil şəkildə aparılmasına diqqəti artırır. Muxtar respublikada torpaqlardan səmərəli istifadə etmək kollektivin əsas fəaliyyət istiqamətidir. Bu məqsədlə torpaq müfəttişləri tərəfindən mütəmadi olaraq muxtar respublikanın bütün ərazilərində monitoring və müşahidələr aparılır, aşkar edilmiş qanun pozuntuları ilə bağlı qanunvericiliyə uyğun olaraq tədbirlər həyata keçirilir.

Həyat və ruzi mənbəyi olan torpaqlardan səmərəli istifadə olunması, onların qorunması hər birimizin vətəndaşlıq borcudur. Bu gün ölkəmizdə, eləcə də muxtar respublikada bu istiqamətdə lazımı tədbirlər görülür. Xüsusilə əkinçiliyin inkişafı üçün Dövlət proqramlarının qəbul olunması, torpaq mülkiyyətçilərinə maliyyə dəstəyinin göstərilməsi, güzəştli kreditlərin verilməsi, aqrolizin q xidmətinin təşkili torpaqlardan səmərəli istifadə və bol məhsul istehsalı üçün zəmin yaradır. Hər bir torpaq mülkiyyətçisi yaradılan şəraitdən düzgün bəhrələnməli, ölkəmizin tükənməz sərvəti olan torpaqlardan məqsədyönlü istifadə edərək həm öz güzəranını yaxşılaşdırmalı, həm də iqtisadi inkişafa öz töhfəsini verməlidir. Unutmamalıyıq ki, torpaqlardan təyinatına uyğun istifadə gələcək nəsillərin rahat yaşayışı üçün vacib şərt

Muxtar respublikamızın bütün torpaq mülkiyyətçilərini və istifadəçilərini bu qiymətli sərvətimizdən düzgün istifadə olunmasına və torpaq qanunvericiliyinin tələblərinə riayət etməyə çağırırıq.

***<https://naxcivanxeberleri.com/>
29.01.2020-ci il***

İstehlakçı hüquqlarının qanunvericiliklə tənzimlənməsi

İnsanlar istənilən mal alarkən və ya pullu xidmət növlərindən istifadə edərkən istehlakçı qismində çıxış edirlər. Qanun istehlakçı anlayışını dəqiq müəyyənləşdirir. İstehlakçı şəxsi tələbatını ödəmək məqsədi ilə mal, iş və xidmətlərdən istifadə edən, onları alan, sifariş verən, yaxud almaq və ya sifariş vermək niyyəti olan şəxsdir. İstehlakçının hüququnun qorunması isə çox zəruridir.

Hər bir ölkədə olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasında da “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Qanun qəbul olunub. Bu qanunla vətəndaşların istehlakçılıq hüququ qorunur, eyni zamanda ticarət təşkilatlarının və xidmətlə məşğul olan sistemin hüquq və vəzifələri müəyyənləşdirilir.

Ümumdünya İstehlakçılar Gününün elan edilməsi ABŞ prezidenti Con Kennedinin 1961-ci il martın 15-də Konqresdə etdiyi çıxışla bağlıdır. İstehlakçıların Hüquqlarını Müdafiə Günü ilk dəfə 1983-cü il martın 15-də qeyd olunmuşdur. İki il sonra – 1985-ci il aprel 9-da BMT Baş Məclisi istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi üçün rəhbər prinsipləri müəyyənləşdirdi. Bu prinsiplərin qəbul olunması nəticəsində istehlakçı hüquqları beynəlxalq səviyyədə tanınaraq qanuniləşdirildi.

Ölkəmizdə istehlakçılar malların, işlərin, xidmətlərin və onların istehsalçısının, icraçısının və satıcısının sərbəst seçilməsinə, istehlak etdikləri malların lazımi keyfiyyətdə olmasına, təhlükəsizliyinə, onların miqdarı, çeşidi və keyfiyyəti haqqında dolğun və düzgün məlumat əldə etməyə, qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallarda, lazımi keyfiyyəti olmayan, habelə insanların sağlamlığına, həyatına təhlükəli olan malların (işlərin, xidmətlərin)

vurduğu zərərin ödənilməsinə, öz hüquqlarının və qanuni mənafelərinin müdafiəsi üçün səlahiyyətli dövlət orqanlarına və məhkəməyə müraciət etməyə və ictimai təşkilatlarda birləşmə kimi hüquqlara malikdir.

İstehlakçı satıcıdan alınmış malın, görülmüş işin, göstərilmiş xidmətin keyfiyyətinin normativ sənədlərə, müqavilə şərtlərinə uyğunluğu barədə və həmçinin malın haqqında təqdim etdiyi məlumata cavab verməsini tələb etmək hüququna malikdir.

İstehsalçı malın, həmçinin komplektləşdirici məmulatların qanunvericilikdə nəzərdə tutulan zəmanət müddəti ərzində, bu müddətlərin olmadığı hallarda isə müqavilə ilə müəyyənləşdirilmiş qaydada normal işini təmin edir. Tez xarab olan və insanların sağlamlığına, həyatına və əmlakına, habelə ətraf mühitə təhlükə kəsb edən ərzaq məhsullarının, dərmanların, ətriyyat-kosmetika vasitələrinin, kimya məhsullarının və başqa malların üzərində və ya onlara əlavə edilən müvafiq sənədlərdə yararlılıq müddəti göstərməlidir.

Yararlılıq müddəti ötmüş malların satışı qadağan edilir. Zəmanət müddətləri əgər alqı-satqı müqaviləsində ayrı müddət nəzərdə tutulmayıbsa, malın istehlakçıya verildiyi məqamdan, yararlılıq müddətləri isə hazırlandığı gündən hesablanır. İstehlakçı satıcı qarşısında zəmanət müddəti müəyyən edilməmiş mallarda aşkar olunmuş qüsurlar barədə, əgər müqavilədə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, Mülki Məcəllə ilə müəyyən edilmiş müddətdən gec olmamaq şərti ilə öz tələblərini irəli sürmək hüququna malikdir. Zəmanətli təmir aparılarkən malın (işin, xidmətin) zəmanət müddəti onun təmirdə olduğu müddət qədər uzadılır. Göstərilən müddət istehlakçının qüsurları aradan qaldırmaq tələbini irəli sürdüyü gündən hesablanır. Mal dəyişdirildikdə zəmanət müddəti dəyişdirilmə günündən etibarən yenidən hesablanır.

Bəs, qüsuru olan mal satılarkən istehlakçının hüquqları nədən ibarətdir?

Qanunvericiliyə əsasən istehlakçı müqavilə və ya digər qaydalarla müəyyən olunmuş zamanət müddəti ərzində aldığı malda qüsurlar və ya saxtalaşdırma aşkar edərsə, öz istəyinə görə satıcıdan və ya istehsalçıdan lazımı keyfiyyətli mala dəyişdirməyi, satış qiymətini uyğun məbləğdə azaltmağı, malın qüsurlarının icraçının hesabına aradan qaldırılmasını və ya qüsurların aradan qaldırılması üçün istehlakçının və ya üçüncü şəxslərin çəkdiyi xərclərin əvəzinin ödənilməsinə, malın, həmin mala uyğun digər modelli mal ilə, dəyəri yenidən hesablanma şərti ilə əvəz edilməsini və müqavilənin ləğv edilməsini və çəkdiyi zərərin ödənilməsinə tələb etmək hüququna malikdir.

Satıcı istehlakçıdan lazımı keyfiyyəti olmayan, malı geri götürməyə və bu maddənin birinci bəndində göstərilən istehlakçının tələblərindən birini yerinə yetirməyə borcludur. İri qabaritli və ağırçəkili malların istehlakçıdan satıcıya qaytarılması və dəyişdirilərək yenidən istehlakçıya çatdırılması satıcının hesabına həyata keçirilir.

İstehlakçının malı dəyişmək tələbi mal olduqda dərhal yerinə yetirilməli, zərurət olduqda onun keyfiyyəti müvafiq tələb verilən andan 14 gün müddətində yoxlanılmalı və ya tərəflər arasında razılaşdırılmış müddət ərzində dəyişdirilməlidir. İstehlakçının malı dəyişdirmək tələbi, mal olmadıqda müvafiq ərizənin verildiyi andan iki ay müddətində ödənilməlidir. Göstərilən müddət ərzində malı dəyişdirmək mümkün olmadıqda, istehlakçı satıcı (istehsalçı) qarşısında bu maddənin birinci bəndinin ikinci, üçüncü, dördüncü və beşinci abzaslarında nəzərdə tutulmuş digər tələblərin yerinə yetirilməsini tələb edə bilər.

Qüsurlu mal lazımı keyfiyyətli, eyni modelli mala dəyişdirilərkən qiymət dəyişərsə, istehlakçı qiymət fərqi ödəmir. Qüsurlu mal lazımı keyfiyyətli, eyni əlamətləri olan, lakin başqa modelli mala dəyişdirilərkən qiymətlər dəyişdikdə, malın dəyəri göstərilən malın alındığı vaxt qüvvədə olmuş qiymətlər əsas

götürülməklə yenidən hesablanır. Müqavilə ləğv edildikdə, istehlakçı ilə hesablamalar mala qiymətlər artan hallarda eyni dərəcəli malların qiymətlərinin artması nəzərə alınmaqla, qiymətlər aşağı düşdükdə isə malın alındığı vaxt dəyəri əsas götürülməklə aparılır.

İstehlakçıya keyfiyyətsiz ərzaq malı satılan halda, keyfiyyətsizlik malın yararlılıq müddəti ərzində aşkar olunubsa, satıcı həmin malı keyfiyyətli mala dəyişdirməli və ya malın dəyərinin məbləğini qaytarmalıdır. İstehlakçı malın qüsurunun əvəzsiz olaraq aradan qaldırılmasını tələb edərsə, qüsür 14 gün ərzində və ya tərəflərin razılığı ilə başqa müddətdə aradan qaldırılmalıdır.

İstehlakçının tələbi ilə satıcı məişət texnikasının və nəqliyyat vasitələrinin təmir edildiyi və ya dəyişdirildiyi müddət üçün ona əvəzsiz olaraq (evinə çatdırmaqla) oxşar mal verməlidir. Təmir (dəyişdirmə), habelə malın qüsurlarının aradan qaldırıldığı və ya dəyişdirildiyi müddət üçün oxşar malı vermək tələbinin yerinə yetirilməsi (14 gün) ləngidildikdə satıcı (icraçı) istehlakçıya mal verməklə bir vaxtda, müəyyən edilmiş müddətin ötürüldüyü hər gün üçün ona malın satış qiymətinin bir faizi məbləğində dəbbə pulu ödəyir.

İstehlakçının tələbinə, qəbz, mal və ya kassa çeki, zəmanət müddəti olan mallar üzrə isə texniki pasport və ya onu əvəz edən digər sənəd təqdim edildikdə baxılır. Satıcı istehlakçıya mal satarkən ona qəbz, mal, kassa çeki və ya digər yazılı sənəd verməlidir. İstehlakçı ona verilən texniki pasportu və ya onu əvəz edən digər sənədi itirərsə, onların bərpası qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada həll edilir.

İstehlakçı qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda malların, məmulatların və məlumat materiallarının nəzarət markası ilə markalanmasının təmin olunması hüququna malikidir. Malların, məmulatların və məlumat materiallarının nəzarət markası ilə

markalanması həmin obyektlərin müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlara əməl edilməklə hazırlandığını, satışı üçün müvafiq dövlət orqanından razılıq alınması tələb olunduqda belə razılığın alınmasını, həmin nüsxələri yaymaq hüququnun verildiyini təsdiq edir.

İstehlakçı malların (işlərin, xidmətlərin) adi şəraitdə istifadə olunmasının, saxlanılmasının və daşınmasının, onun həyatı, sağlamlığı, eləcə də ətraf mühit üçün təhlükəsiz olmasının, həmçinin onun əmlakına ziyan vurulmamasının təmin olunması hüququna malikdir. Əgər istifadə edilməsi vətəndaşların həyatına sağlamlığına və əmlakına, habelə ətraf mühitə zərər vura bilən mala aid təhlükəsizlik tələblərini müəyyənləşdirən normativ sənəd yoxdursa, onda müvafiq icra hakimiyyəti orqanları belə normativ sənədlərin təxirə salınmadan hazırlanmasını və qəbul edilməsini təmin etməli, icraçı tərəfindən malın istehsalını və satışını, işin görülməsini və xidmət göstərilməsini dərhal dayandırmalıdır.

Müəyyən edilmiş vaxtdan artıq istifadə edilməsi istehlakçıların həyatına, sağlamlığına, onların əmlakına və ya ətraf mühitə təhlükə kəsb edən və ya zərər vura bilən mallara xidmət müddəti (yararlılıq müddəti) müəyyən edilməlidir. İstehsalçı bu kimi malların təlimatlarında xidmət (yararlılıq) müddətlərini göstərməyə borcludur. Malın təhlükəsiz istifadə edilməsi və ya daşınması, saxlanılması üçün xüsusi qaydalara əməl olunması zəruridirsə, onda istehsalçı belə qaydaları müəyyənləşdirməli, satıcı (icraçı) isə bunları istehlakçının nəzərinə çatdırmalıdır.

Malın konstruksiya, istehsal, resept və başqa qüsurları nəticəsində istehlakçının həyatına, sağlamlığına və ya əmlakına dəymiş zərər, qanunvericilikdə daha yüksək məsuliyyət nəzərdə tutulmayıbsa, günahkar tərəfindən istehlakçıya tam ödənilməlidir. Malın, işin və ya xidmətin qüsurları nəticəsində əmlaka zərər vurulan hallarda bu qayda yalnız o şərtlə tətbiq edilir ki, keyfiyyətsiz məhsul digər əmlaka zərər vurmuş və həmin digər

əmlak öz təyinatına görə əsasən istehlak məqsədi üçün istifadə edilmiş olsun.

Satıcı istehlakçını maraqlandıran malın (işin, xidmətin) qiyməti, istehlak xassələri (ərzaq malları barəsində isə; həm də tərkibi, yararlılıq müddəti, kaloriliyi, sağlamlıq üçün zərərli maddələrin normativ sənədlərin tələbləri ilə müqayisəli miqdarı), əldə edilməsi şərtləri, təminat öhdəlikləri və iddiaların irəli sürülməsi, malın işlədilməsi, saxlanılması və təhlükəsiz istifadəsi üsulları və qaydaları barəsində istehlakçıya zəruri və düzgün məlumat verməlidir.

İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi üzrə dövlət siyasəti malların (xidmətlərin, işlərin) istehlakçıların (istifadəçilərinin) qanuni maraqlarının qorunması məqsədilə özündə aşağıdakı tələbləri ehtiva edir:

Malların (xidmətlərin, işlərin) istehlakçıların hüquqlarının və qanuni maraqlarının dövlət müdafiəsi ticarət, ictimai iaşə, məişət və digər xidmət normalarına və qaydalarına riayət olunmasına müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən nəzarət formasında həyata keçirilir.

Qanunun pozulmasına görə təqsirli şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada mülki, inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Bəs, alınan hansı mallar geri qaytarılırmı?

Bəzi mallar vardır ki, dəyişdirilə və ya geri qaytarıla bilməz. Onların siyahısı Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilib. Bu siyahıya qızıl və qızıl məmulatları, qiymətli və yarımqiymətli metallardan, daşlardan hazırlanmış məmulatlar, istehsal qüsurları istisna olmaqla bütün növ parçalar və ölçü ilə satılan bəzi mallar (lentlər, tasmalar, haşiyələr), parfümer-kosmetika malları, kişi, qadın və uşaq çimərlik paltarları, bağça yaşlı və yeni doğulan uşaqlar üçün alt paltarları, məişət-kimyası malları, şəxsi gigiyena əşyaları (diş fırçaları, daraqlar,

biqudilər və s.), uşaq oyuncaqları, istehsal qüsurları istisna olmaqla istifadədə olmuş, üzərində yarlıklar olmayan kişi, qadın və uşaq corabları, alt paltarları, ərzaq üçün plastmasdan hazırlanmış məmulatlar, dəyəri ödənilmiş və mağazadan çıxarılmış (yararlılıq müdəti ərzində) ərzaq malları daxildir.

<https://naxcivanxeberleri.com/>

15.03.2020-ci il

Enerji resurslarının talanmasının hüquqi nəticələri haqqında

Hər bir ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafı paralel olaraq bir çox məsələlərin həllini tələb edir ki, bunlardan biri də enerji təminatıdır. Respublikamız bu sahədə həyata keçirilən düşünülmüş strategiya əsasında nəinki regionun aparıcı dövlətinə, eyni zamanda Avropanın enerji təhlükəsizliyinin mühüm təminatçılarından birinə çevrilmiş, muxtar respublikamızda həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində Naxçıvan Muxtar Respublikası fasiləsiz elektrik enerjisi və təbii qazla tam təmin olunmuşdur.

Lakin vətəndaşlara göstərilən bu kimi qayğılara baxmayaraq bəzi vətəndaşlar tərəfindən hələ də enerji resurslarından istifadə qaydaları pozulur, qanunsuz olaraq elektrik və qaz xətlərinə qoşulma hallarına yol verilir. Bu sahədə baş verən neqativ halların qarşısının vaxtında alınması ilə əlaqədar bir sıra mühüm tədbirlər görülmüşdür. Bu tədbirlərin tərkib hissəsi kimi istehlakçılar tərəfindən enerji resurslarının talanmasının qarşısının alınması məqsədi ilə ölkəmizdə mükəmməl qanunvericilik bazası yaradılmış, bu sahəni tənzimləyən qanunvericilik aktları təkmilləşdirilmişdir.

Enerji resurslarından istifadə zamanı baş verə biləcək qanun pozuntusunun qarşısının alınması məqsədilə bu gün vətəndaşlara bir daha qanunvericiliyin tələbləri, törədilmiş əməlin ictimai təhlükəliliyi və məsuliyyəti barədə məlumat vermək istəyirəm.

Enerji resurslarının talanması həm inzibati, həm də cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. Əvvəlcə inzibati xətalər haqqında qanunvericiliyə nəzər salaq. Azərbaycan Respublikası İnzibati

Xətalər Məcəlləsinə əsasən təbii qazın, elektrik və ya istilik enerjisinin talanması nəticəsində az miqdarda ziyan vurulmasına görə fiziki şəxslər yüz manatdan yüz əlli manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər səkkiz yüz manatdan min manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər iki min manatdan iki min beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir. Təbii qazdan, elektrik və ya istilik enerjisindən istifadə qaydalarının pozulmasına görə isə fiziki şəxslər otuz manatdan qırx manatadək məbləğdə, vəzifəli şəxslər yetmiş manatdan doxsan manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər iki yüz əlli manatdan üç yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 189.1-ci maddəsinə əsasən elektrik şəbəkələrinə qanunsuz qoşulmaqla bu resursların talanması, bu əməllər xeyli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə iki min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması ilə cəzalandırılır.

Qanunsuz qoşulma dedikdə, enerji resurslarının paylayıcı şəbəkəsinə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada müqavilə bağlamadan, müvafiq icazə almadan qoşulma başa düşülür. “Qaz təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 31 may tarixli, 87 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Qaz paylayıcıları tərəfindən qaz təchizatının ümumi şərtlərini təyin edən Qaydalar”a müvafiq olaraq, qaz paylayıcısı fəaliyyət göstərdiyi ərazidə istənilən şəxsin sifarişi ilə onu qaz şəbəkəsinə birləşdirib təchiz etməli və bunu müvafiq müqavilə ilə rəsmiləşdirməlidir. “Elektroenergetika haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq olaraq, elektrik və istilik enerjisinin alqı-satqısı və mübadiləsi müqvilələr əsasında həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2 fevral 2005-ci il tarixli, 18 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Elektrik enerjisindən istifadə Qaydaları”na əsasən enerji təchizatı müəssisəsi tərəfindən bütün

istehlakçılara, o cümlədən məişət abonentlərinə elektrik enerjisinin verilməsi bu qaydalara uyğun tərtib edilmiş elektrik enerjisinin alqı-satqı müqaviləsinə əsasən həyata keçirilir.

Elektrik şəbəkələrinə qanunsuz qoşulmaqla bu resursların talanması külli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə isə dörd min manatdan altı min manatadək miqdarda cərimə və ya bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Yuxarıda nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə üç ildən yeddi ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Elektrik enerjisi təchizatı müəssisələrinin səlahiyyətli nümayəndəsinin işə vicdansız və ya laqeyd münasibəti nəticəsində xidməti vəzifəsini yerinə yetirməməsi və ya lazımi qaydada yerinə yetirməməsi səbəbindən yuxarıda nəzərdə tutulmuş əməllərin qarşısının alınmaması üç min manatdan dörd min manatadək miqdarda cərimə və ya bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki ildən dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır. Həmçinin həmin təchizat müəssisələrinin səlahiyyətli nümayəndəsinin xidməti mövqedən sui-istifadə etməklə tamah və ya sair şəxsi marağı üzündən yuxarıda nəzərdə tutulmuş əməllərin qarşısını almaması dörd min manatdan altı min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ildən beş ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya dörd ildən altı ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə ilə cəzalandırılır.

Təchizat müəssisələrinin səlahiyyətli nümayəndəsi dedikdə, həmin müəssisələrin enerji resurslarının istehlakçıları tərəfindən bu resurslardan istifadə ilə bağlı müqavilə şərtlərinin yerinə yetirilməsinə, müxtəlif qurğuların şəbəkələrə qoşulması qaydalarına riayət edilməsinə, enerji resurslarının istehlakına görə haqq ödənilməsi vəziyyətinə (o cümlədən sayğaclarla) nəzarət edən və

başqa bu kimi əmək funksiyalarını yerinə yetirən işçiləri (nəzarətçilər, müfəttişlər və s.) başa düşülməlidir.

Hazırda təsərrüfat və məişət ehtiyaclarını ödəmək üçün, habelə xammal kimi istifadə edilən və müvafiq paylayıcı şəbəkələr vasitəsilə istehlakçılara çatdırılan təbii qaz, elektrik və istilik enerjisi dövlət mülkiyyətindədir.

Hər bir vətəndaş enerji resurslarından səmərəli və qanuni istifadə etməlidir. Unutmaq olmaz ki, enerji resurslarımız strateji məhsulumuzdur.

<https://naxcivanxeberleri.com/>.

06.03.2021-ci il

Nikah müqaviləsi nədir və bağlanması məcburidirmi?

Nikah müqaviləsi nikaha daxil olan şəxslər arasında bağlanan, nikah dövründə və (və ya) nikah pozulduqda ər-arvadın əmlak hüquqlarını və vəzifələrini müəyyən edən sazişdir. Nikah müqaviləsi özünün təbiətinə görə mülki müqavilənin bir növü kimi təzahür edir. Bununla belə nikah müqaviləsi mülki müqavilələrdən fərqli müəyyən xüsusiyyətlərlə səciyyələnir ki, bu da öz əksini ölkəmizin ailə qanunvericiliyində tapmışdır. Yəni nikah müqaviləsi ilə bağlı münasibətlər Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Qanunvericiliyə əsasən nikah müqaviləsi ilə ər-arvad birgə mülkiyyətin qanunla müəyyən olunan rejimini dəyişərək, ümumi əmlaka, onun ayrı-ayrı növlərinə və ya ər-arvadın hər birinin əmlakına birgə, paylı və ya ayrıca mülkiyyət rejimi tətbiq edə bilərlər. Nikah müqaviləsi ər-arvadın mövcud olan və gələcəkdə əldə edəcəkləri əmlaka dair bağlana bilər.

Ər-arvad nikah müqaviləsində bir-birinin qarşılıqlı saxlanması, bir-birinin gəlirlərində iştirak üsulları, hər birinin ailə xərclərində iştirakı qaydası ilə bağlı hüquq və vəzifələrini, nikah pozulduqda hər birinə düşəcək əmlakı və ər-arvadın əmlak münasibətlərinə dair hər hansı başqa müddəanı müəyyənləşdirmək hüququna malikdirlər.

Nikah müqaviləsində nəzərdə tutulan hüquq və vəzifələr müəyyən müddətlərlə məhdudlaşa bilər, müxtəlif şəraitin yaranıb-yaranmamasından asılı ola bilər. Nikah müqaviləsində ər-arvadın hüquq və fəaliyyət qabiliyyətini, öz hüquqlarının müdafiəsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququnu, uşaqlara münasibətdə hüquq və vəzifələrini, eləcə də ər-arvad arasındakı şəxsi qeyri-

əmlak münasibətlərini tənzimləyən, ehtiyacı olan və əmək qabiliyyəti olmayan ərin (arvadın) saxlanılması üçün vəsait almaq hüququnu məhdudlaşdıran, ər-arvaddan birini çox əlverişsiz vəziyyətə salan və ailə qanunvericiliyinin əsaslarına zidd olan müddəalar nəzərdə tutula bilməz. Nikah müqaviləsinin bu tələblərini pozan şərtləri əhəmiyyətsizdir və müqavilənin bağlandığı andan etibarsız hesab edilir.

Nikah müqaviləsi nikahın bağlanmasının dövlət qeydiyyatına qədər, eləcə də nikah dövründə istənilən vaxtda bağlana bilər. Nikahın bağlanmasının dövlət qeydiyyatına qədər bağlanmış nikah müqaviləsi nikahın bağlanmasının dövlət qeydiyyatına alındığı gündən qüvvəyə minir. Nikah müqaviləsi yazılı formada bağlanır və notariat qaydasında təsdiq olunur.

Nikah müqaviləsi ər-arvadın razılığı ilə istənilən vaxt yazılı formada və notariat qaydasında qaydada dəyişdirilə və ya pozula bilər. Nikah müqaviləsinin icrasından birtərəfli qaydada imtina etməyə yol verilmir. Ərin (arvadın) tələbinə əsasən məhkəmənin qətnaməsi ilə nikah müqaviləsi Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə müqavilələrin dəyişdirilməsi və pozulması üçün nəzərdə tutulmuş əsaslarla və qaydada dəyişdirilə və ya pozula bilər. Nikah müqaviləsində nikah pozulduqdan sonrakı dövr üçün nəzərdə tutulan vəzifələr istisna olmaqla, nikaha xitam verilməsi anından nikah müqaviləsinə də xitam verilir.

Nikah müqaviləsi Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə əqdlərin etibarsız hesab edilməsi üçün nəzərdə tutulmuş əsaslarla məhkəmə tərəfindən tamamilə və ya qismən etibarsız hesab edilə bilər. Müqavilənin şərtləri əri (arvadı) çox əlverişsiz vəziyyətə saldıqda nikah müqaviləsi onun tərəfindən mübahisələndirilə bilər.

Yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlarının vurduğu zərərə görə ər-arvad mülki qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Nikah müqaviləsinin bağlanması, dəyişdirilməsi və pozulması barədə ər (arvad) öz kreditoruna (kreditorlarına) məlumat verməlidir. Bu vəzifəni yerinə yetirmədikdə ər (arvad) nikah müqaviləsinin məzmunundan asılı olmayaraq öz öhdəliklərinə görə məsuliyyət daşıyır. Kreditor (kreditorlar) Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə əsasən nikah müqaviləsinin şərtlərinin dəyişdirilməsini və ya onun pozulmasını tələb etmək hüququna malikdir.

Bu müqavilənin bağlanmaması nəticəsində isə nikah pozularkən çoxlu sayda problemlərin yaranmasına, bir-birini sevən cütlüklərin sonradan məhkəmə dəhlizlərində bir-birinə qəzəb və nifrət püskürməsinə gətirib çıxarır. Müqavilənin bağlanmamasının dərin ictimai səbəbləri olmaqla yanaşı, həm də psixoloji əsasları da var. Bu müqavilənin bağlanması isə gələcəkdə nikahın pozulmasına eyham kimi qəbul edilərək hər vəchlə bu müqavilənin bağlanılmasından vaz keçilir. Halbuki nikah müqaviləsinin mövcudluğu bir sıra hallarda tərəfləri nikahın pozulmasından çəkindirici rol oynaya bilərdi. Yəni nikah müqaviləsi boşanmaların azalmasının səbəblərindən birinə çevrilə bilərdi.

Qanuna əsasən nikah müqaviləsi nikahın bağlanmasının dövlət qeydiyyatına qədər, həmçinin nikah dövründə istənilən vaxtda bağlana bilər. Əgər nikaha daxil olana qədər müqavilə bağlanılmayıbsa, bu o demək deyil ki, nikaha daxil olduqdan sonra bağlanıla bilməz. Ona görə də gənc ailələr qanunun verdiyi bu imkandan sonra da yararlı ola bilərlər.

<https://nuhcixan.az/>

04.03.2020-ci il.

Cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların müəyyən edilməsi və aradan qaldırılması vəzifəsi

Cinayətlərin qarşısının alınması cinayət qanunvericiliyinin əsas vəzifələrindən biri kimi müəyyən olunur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 2.1-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin vəzifələri sülhü və bəşəriyyətin təhlükəsizliyini təmin etməkdən, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarını, mülkiyyəti, iqtisadi fəaliyyəti, ictimai qaydanı və ictimai təhlükəsizliyi, ətraf mühiti, Azərbaycan Respublikasının konstitusiya quruluşunu cinayətkar qəsdlərdən qorumaqdan, habelə cinayətlərin qarşısını almaqdan ibarətdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 221-ci maddəsində cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların müəyyən edilməsi və aradan qaldırılması konkret vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdur. Həmin maddədə göstərilir ki, ibtidai araşdırmanın aparılması zamanı müstəntiq cinayətin törədilməsinə imkan yaradan halları (səbəb və şəraiti) müəyyən etməlidir.

Cinayətin törədilməsinə imkan yaradan səbəb və şəraitin müəyyən edilməsi üzrə prosesual fəaliyyət müstəntiqin vəzifəsini təşkil edir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 85.2.12-ci maddəsində “bu Məcəllənin 158, 159, 218-221-ci maddələrinin tələblərinə riayət etməklə ibtidai istintaqı başa çatdırmaq, habelə cinayət işinin materialları ilə təqsirləndirilən şəxsi, onun müdafiəçisini, zərər çəkmiş şəxsi, mülki iddiaçını və onların nümayəndələrini tanış etmək, bununla əlaqədar verilmiş vəsatətlərə baxmaq və cinayət işi üzrə ittiham aktını tərtib edərək işi ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərmək;” qeyd olunur.

Qanunvericiliyin tələbindən göründüyü kimi müstəntiq cinayətin törədilməsinə imkan yaradan səbəb və şəraiti aşkar etdikdə, həmin halların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməsi barədə müvafiq hüquqi və vəzifəli şəxslərə təqdimat göndərir. Bu təqdimat ibtidai araşdırmanın istənilən mərhələsində verilə bilər. Təqdimat həm də müstəntiq tərəfindən imzalanır və prosessual sənəd kimi cinayət təqibi üzrə icraatın materiallarına əlavə edilir. Təqdimat cinayət təqibi üzrə icraatın materiallarına əsaslanmalıdır.

Təqdimat, bir qayda olaraq öz xidməti vəzifəsinə görə cinayətin törədilməsinə imkan yaradan səbəb və şəraiti aradan qaldırmaq üçün tədbirlər görə bilən və aradan qaldırmağa borclu olan vəzifəli şəxslərə göndərilir. Vəzifəli şəxslərin dairəsi isə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində müəyyənləşdirilmiş, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində nəzərdə tutulmuş “vəzifəli şəxs” anlayışının şərh olunmasına dair” 19 iyul 2013-cü il tarixli Qərarı ilə aydınlıq gətirilmişdir.

Təqdimatda cinayətin törədilməsinə imkan yaradan səbəb və şərait göstərilir və həmin halların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməsi tapşırılır. Cinayət-prosessual qanunvericiliyinin burada əsas məqsədi cinayəti törədən səbəb və şəraiti müəyyən edib onun aradan qaldırılmaq və cinayətsiz cəmiyyət üçün müəyyən tədbirlər görməkdən ibarətdir.

Cinayətin törədilməsinə imkan yaradan səbəb və şəraitin aradan qaldırılması üçün görülməli olan konkret tədbirlər təqdimatda göstərilməklə müstəntiq təqdimat göndərilən hüquqi şəxsin (vəzifəli şəxsin) təşkilat-sərəncamverici və digər fəaliyyətinə müdaxilə edə bilməz.

Bəs, nə üçün qanunvericilik bu vəzifəni müstəntiqin üzərinə qoymuşdur? Çünki müstəntiq cinayətin törədilməsinə imkan

yaradan səbəb və şəraitin müəyyən edilməsi üçün Cinayət-Prosessual Məcəllədə nəzərdə tutulmuş istənilən istintaq və prosesual hərəkətləri həyata keçirmək hüququna malikdir.

Müstəntiq öz fəaliyyəti prosesində müxtəlif prosesual şəxslərlə – zərərçəkmiş şəxsə, şahidlə, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsə ünsiyyətə girir ki, bu da onun fəaliyyətinin kommunikativ cəhətini təşkil edir. Müstəntiqin peşə fəaliyyəti maraqlı olduğu qədər də ağırdır. İlk olaraq müstəntiqin kimliyinə hüquqi anlayış verək. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 85.1-ci maddəsinə müstəntiqin hüquq və vəzifələri sadalanaraq qeyd olunur ki, cinayət təqibini həyata keçirərkən müstəntiq qanunun tələblərini rəhbər tutaraq, ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun göstərişlərinə və öz daxili inamına əsaslanaraq, zəruri prosesual qərarlar qəbul edir, istintaq və ya digər prosesual hərəkətləri həyata keçirir.

Məlumdur ki, ibtidai istintaq zamanı, həmçinin cinayətin törədilməsinin səbəb və şəraiti də araşdırılır. Bu səbəb və şərait isə daha çox ibtidai istintaqı aparan müstəntiqə məlum olur. Müstəntiq ibtidai istintaq zamanı ortaya çıxan kim? nə vaxt? harada? və niyə? suallarına cavab tapan əsas prosesual şəxs kimi çıxış edir. Dindirmə zamanı müstəntiq ilkin məlumatları təhlil edərək dindirmənin predmetini müəyyənləşdirir, dindirilənin şəxsiyyətini öyrənir. Cinayəti törətmiş şəxsi xarakterizə edən bütün məlumatlar müstəntiqə məlum olur. Müstəntiq bütün hallarda cinayətin törədilməsində motiv və məqsədi müəyyən edir.

Müstəntiq ibtidai istintaq zamanı bu sualları aydınlaşdırır: cinayət hansı səbəbə görə baş verib? və ya bu cinayət niyə törədilib?, bu hadisə baş verməyə bilərdimi?, təqsirləndirilən şəxs hansı səbəbdən bu cinayəti törətmək qərarına gəlmişdir?, cinayətin qarşısını vaxtında almaq olardımı?, nəhayət, cinayət əməlinin motivi və məqsədi nədir?

Məlumdur ki, cinayətkarlıqla mübarizə tərbiyəvi, hüquqi və s. tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Cinayətkarlığa qarşı mübarizə aparılması, onu yaradan səbəb və şərtlərin aradan qaldırılması, sosial ədalətin bərpası, habelə insan hüquq və azadlıqlarının təmini cəmiyyət və dövlət qarşısında duran başlıca vəzifələrdəndir.

Cinayətkarlığın profilaktikası konsepsiyasının ümumi məqsədi ictimai təhlükəli halları, istənilən hüquqpozmaları və hüquqazidd əməlləri doğuran səbəblərin aradan qaldırılmasından ibarətdir. Cinayətkarlığın vaxtında qarşısı alınmazsa onunla mübarizə çətinləşər. Ona görə də, profilaktika, xəbərdarlıq və maarifləndirmə tədbirləri vaxtaşırı aparılmalıdır. Cinayətlər baş verdikdən sonra isə xəbərdarlığın heç bir əhəmiyyəti qalmır.

Cinayətkarlıqla, cinayətkarlığın səbəbləri, onun qarşısının alınması və profilaktikası ilə bağlı münasibətlər ayrıca kriminologiya elminin obyektini təşkil edir.

Görkəmli hüquqşünas alim Firudin Səməndərov qeyd edir ki, cinayətkarlığı doğuran səbəb və şərait cinayətkarlığı doğuran və özünün nəticəsi kimi müəyyən edən bir sıra xarakterli hadisə və proseslərin neqativ sistemidir.

Kriminologiya elmində qəbul edilir ki, cinayətkarlığın qarşısının alınması-cinayətkarlığın, müəyyən növ cinayətlərin və konkret cinayətin səbəb və şəraitinin aşkar edilməsi, zəiflədilməsi və neytrallaşdırılması üzrə, həmçinin həyat şəraitinə, yaxud davranışına görə artıq cinayət yoluna düşməyə yaxın olan, yaxud da cinayət yoluna düşmüş ayrı-ayrı şəxsləri cinayətdən çəkindirməyə və belə vəziyyətdən çıxmağa yönələn çoxsəviyyəli və məqsədyönlü dövlət və ictimai tədbirlər sistemidir.

İstiqamətinə və növünə görə cinayətkarlığın profilaktik tədbirlərinin təsnifatını müəyyən edən kriminologiya elmi bu sahədə hüquqi tədbirləri də qeyd edir. Bu tədbirlərə isə cinayətlərin səbəb və şəraitini aşkar etməyə, zəiflətməyə, neytrallaşdırmağa

və aradan qaldırmağa yönələn optimal şərait yaratmaq, eləcə də ümumi və xüsusi xəbərdarlığı daha təsirli etmək, cinayət törətməyə meyilli olan şəxslərin resosiallaşdırılmasına nail olmaq üçün cinayət, inzibati və s. qanunvericilik sahələrinin təkmilləşdirilməsinə yönələn tədbirlərin həyata keçirilməsi, inzibati xətalara yol verən şəxslərə tətbiq edilən inzibati tənbehlərin təsirli olmasına nail olunması və belə şəxslərin cinayət yoluna düşməsinin qarşısının alınması, hüquq normalarına riayət edilməsinin şəxsi inama çevrilməsi üçün hüquqi şüurun tərbiyə edilməsi, cinayətkarlıqla mübarizə işinə kömək etməyə hazır olmaq üçün vətəndaşlarda profilaktik fəallıq tərbiyə edilməsi və sairə.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun bir sıra qərarlarında, o cümlədən “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 12 dekabr 2002-ci il tarixli 3 sayılı qərarında cinayət qanunun tətbiqində cinayətin motiv və məqsədinin aydınlaşdırılması tövsiyə olunur.

Məlumdur ki, şəxsin bütün iradi əməlləri kimi cinayət əməli də müəyyən motivlə əlaqədar olur və belə motiv qarşıya qoyulan məqsədə doğru şəxsi istiqamətləndirir. Yəni cinayətin motivi, şəxsin müəyyən tələbatları və maraqları ilə şərtlənən və onda cinayət törətmək qətiyyəti yaradan daxili meyillərdir. Motivin oyanması və fəallaşması eyni vaxtda məqsəd formalaşdırır, müəyyən edir. O, subyektə məqsədə nail olmağa, yəni cinayət törətməyə istiqamətləndirir. Cinayətin məqsədi isə, konkret cinayəti törədərkən şəxsin nail olmağa çalışdığı gələcək nəticənin xəyali təsəvvürü, modelidir. Subyektiv cəhətin müstəqil əlamətləri kimi motiv və məqsəddən yalnız qəsdən törədilən cinayətlərlə bağlı, yəni qanunla qorunan sosial əhəmiyyətli dəyər, maraq və ya sərvətlərə zərər vurmaq meyili və niyyətinin mövcud olduğu hallarda danışmaq olar. Cinayətin məqsədi, onun motivi kimi təqsirkarın cinayət edilməsi ilə əlaqədar süurunda gedən prosesi xarakterizə edir.

Qəsdlə bağlı bütün cinayətlər müəyyən motiv zəminində törədilir və belə əməllər tamah, qısqanclıq, intiqam, qisas, xuliqanlıq hissi və s. bu kimi motivlər əsasında baş verir. Ehtiyatsızlıqdan edilən cinayətlərdə isə ictimai təhlükəli nəticənin deyil, nəticəni doğuran davranışın motivi mövcud olur. Belə cinayətlərdə hərəkətin, yaxud da hərəkətsizliyin motivi lovğalıqla, eqoizmlə, laqeydliklə və s. bu kimi meyillərlə əlaqədar olur.

Hüquqşünas alim Firudin Səməndərov prokurorluq orqanlarının cinayətkarlığın profilaktikasının subyektı kimi rolunu yüksək qiymətləndirərək qeyd edirdi ki, prokurorluğun geniş səlahiyyətləri cinayətkarlığın profikatikasının subyektı kimi, həm də bu orqanın fəaliyyətinin spesifikasiyini müəyyən edir.

Prokurorluq orqanlarının cinayətkarlığın qarşısının alınmasında təkə özünün bilavasitə funksiyalarını yerinə yetirməklə kifayətlənmir, həm də “Prokurorluq haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş prokurorluq təhqiqat və ibtidai istintaq orqanlarının fəaliyyətində qanunlara riayət edilməsi üzərində nəzarəti həyata keçirməklə və məhkəmələrdə cinayət işinə baxılması prosesində iştirak etməklə həm də profilaktik funksiyanı yerinə yetirir.

Cinayət-prosessual qanunvericilikdə cinayət işləri üzrə ibtidai istintaq prokurorluq və Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, o cümlədən daxili işlər orqanları tərəfindən aparılır. Həmçinin “Polis haqqında” Qanunda cinayətlərin və digər xətalərin qarşısının alınması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsi polisin əsas vəzifələri kimi müəyyən olunmuşdur.

Bu halları müəyyən etdikdə müstəntiq zərurət olduqda müvafiq hüquqi və ya vəzifəli şəxsin ünvanına cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməsi barədə təqdimat göndərir. Məlumdur ki, belə təqdimatlar daha çox polis orqanlarına göndərilir. Təqdimatlarda

isə, əsasən qeyd edilir ki, müəyyən edilmişdir ki, ...rayon (şəhər) şəhər polis idarəsinin (şöbəsinin) əməkdaşları gələcəkdə bu kimi cinayət və xoşagəlməz hadisələrin baş verməsinin qarşısının alınmasını üçün inzibati ərazi vahidində münafişəli ailələrin, əxlaqi dəyərlərə zidd hərəkət edən şəxslərin və s. müəyyən edilməsi və müvafiq tədbirlərin görülməsi istiqamətində işlərini günün tələbləri səviyyəsində təşkil etməli və cinayət törətməyə meyilli, qanuna laqeyd və saymazıyana münasibət göstərən şəxslərin müəyyən edilərək onlar üzərində nəzarətin düzgün təşkil edilməsi və mütəmadi olaraq həmin şəxslərlə profilaktiki və maarifləndirici məzmununda söhbətlərin aparılması üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir.

Məlumdur ki, polis orqanlarının yerlərdə işlərini günün tələbləri səviyyəsində təşkil etməsi cinayətkarlığın qarşısının alınmasında mühüm rol oynayır. Məsələn, qanunsuz saxlanılan silahların yığılması hesabına onun tətbiqi ilə törədilən cinayətlər baş vermir.

Polis sahə müvəkkili təhkim olunan inzibati sahənin sərhədlərini, ərazisini, xüsusiyyətlərini, əhalinin sayını və əsas məşğulluğunu, yerli adət-ənənələrini, cinayətlərin törədilməsinə səbəb olmuş amilləri, qeydiyyatda olan cinayət törətməyə meyilli şəxsləri və onlar haqqında məlumatları bilməlidir.

Profilaktik işin ən effektiv yollarından biri isə polisin əhali ilə sıx təmas qurması, cəmiyyətin içində olması, ehtiyacı olanlara yardım göstərməsi və maarifləndirməsidir. Bununla da qeyri-peşəkar şəraitdə baş verən hüquqpozmalara açılmasında vətəndaşların rolu artırıla bilər.

Həmçinin cinayətlərin qarşısının alınmasının əsas şərtlərindən biri də hüquq pozuntusu törətməyə meyilli şəxslərin qeydiyyatla alınaraq onlarla profilaktik işin təşkilidir. Cəzaçəkmə müəssisələrindən azad edilmiş, islah işi, azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş şəxslər, ailə-məişət zəminində mütəmadi

münaqişə törədən şəxslər, səhiyyə orqanlarında qeydiyyatda olan narkotik istifadəçiləri, ruhi xəstələr sahə inspektorlarının pasportunda qeydiyyatda götürülməklə vaxtında lazımi profilaktiki tədbirlər aparılması cinayətkarlığın qarşısının alınmasında mühüm rol oynayır.

Cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməsi barədə təqdimatı həmçinin bələdiyyə sədrlərinə, yerli icra qurumlarına, müəssisə və təşkilatların rəhbərlərinə, eləcə də ictimai təhlükəli əməllərin qarşısını ala biləcək qurum və şəxslərə də göndərilə bilər.

Azərbaycan Respublika Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 355.1-ci maddəsində qeyd olunur ki, məhkəmə baxışının nəticələrinə dair fiziki şəxslərin cinayət məsuliyyətinə səbəb olmayan hərəkət və ya hərəkətsizliyinin, dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətindəki çatışmazlıqların və ya səhvlərin cinayətin törədilməsinə səbəb olduğunu və şərait yaradıldığı müəyyən edildikdə məhkəmə xüsusi qərar çıxara bilər.

Həmçinin Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 398.2-ci maddəsinə əsasən yekun qərarı çıxarmaqla yanaşı, apellyasiya instansiyası məhkəməsi, həmçinin apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin baxışı nəticəsində cinayətin törədilməsinə səbəb və ya şərait, fiziki şəxslərin cinayət məsuliyyətinə səbəb olmayan hərəkət və hərəkətsizliyi, habelə dövlət hakimiyyəti orqanlarının və ya dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətindəki pozuntular, çatışmazlıqlar və ya nöqsanlar olduqda xüsusi qərar çıxara bilər.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 221.2-ci maddəsinə əsasən cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülməsi haqqında müstəntiqin təqdimatına baxılması məcburidir, nəticəsi barədə bir ay müddətində müstəntiqə yazılı məlumat verilməlidir. Yəni təqdimatı alan müvafiq hüquqi və vəzifəli şəxslər bir ay

müddətində zəruri tədbirlər görməlidir. Fikrimizcə, təqdimatın müzakirəsi zamanı müstəntiqin dəvət edilməsi və ictimaiyyət nümayəndələrinin də iştirakı daha məqsədəuyğun olardı. Əgər məqsəd cinayətkarlığının qarşısını almaqdan ibarətdirsə, bu məsələdə hər bir şəxs həm vəzifə borcunu, həm də vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirərək öz töhfəsini verməlidir.

İnsanın daxili aləminin sağlam bir şəkildə tərbiyəsi, yəni əxlaqi və hüquqi dəyərlərə hörmətlə yanaşma insanın sosial normaları pozmasının, cinayət törətməsinin qarşısını alır. Kriminoloq alim Seeling Ernestin qeyd etdiyi kimi, hüquq və əxlaq normalarına hörmət amili, həqiqətən də, cinayətkarlığın qarşısının alınmasına təsir göstərəcək güclü faktordur.

Sonda qeyd etmək vacibdir ki, cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların aradan qaldırılması üçün verilən təqdimat cinayətkarlığın qarşısının alınmasında mühüm rol oynaya bilər. Ona görə də, hər bir cinayət işi, həmçinin araşdırma materialı üzrə də mütləq belə təqdimat verilməli və bu təqdimatların müzakirəsində müstəntiqin iştirakı təmin olunmalıdır. Çünki baş vermiş hadisəni incəliklərinə qədər araşdırıb analiz etmək yalnız müstəntiqin fəaliyyəti ilə bağlı olur.

“Azərbaycan Prokurorluğu” jurnalı.

2022-ci il. № 3

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. “Hüquq Yayın Evi”, Bakı 2020.
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. “Hüquq Yayın Evi”, Bakı 2020.
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin Kommentariyası. Cəfər Mövsümovun redaktəsi ilə. Bakı 2013.

4. “Prokurorluq haqqında” Qanun. “Hüquq Yayın Evi”, Bakı 2021.
5. “Polis haqqında” Qanun. “Hüquq Yayın Evi”, Bakı 2021.
6. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsində nəzərdə tutulmuş “vəzifəli şəxs” anlayışının şərh olunmasına dair” 19 iyul 2013-cü il tarixli Qərarı. <http://www.constcourt.gov.az>
7. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Qəsdən adam öldürmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 12 dekabr 2002-ci il tarixli 3 sayılı qərarı. <http://www.supremecourt.gov.az>
8. Firudin Səməndərov. Cinayət hüququ. “Digesta” nəşriyyatı. Bakı 2007.
9. Firudin Səməndərov. Kriminologiya. “Digesta” nəşriyyatı. Bakı 2012.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına prokuror nəzarəti haqqında

Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin “Bu Məcəllənin tələblərinə əməl olunmasına nəzarət” adlanan 308-ci maddəsində qeyd olunur ki, işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən Əmək Məcəlləsinin, eləcə də bütövlükdə, əmək qanunvericiliyi sisteminə daxil olan normativ hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanları, habelə səlahiyyəti Əmək Məcəlləsinin 15-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həyata keçirir.

“Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimlənmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 aprel 1999-cu il tarixli 122 nömrəli Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 15-ci maddəsinin birinci hissəsində və 308-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş “müvafiq icra hakimiyyəti orqanı”nın səlahiyyətlərini Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti həyata keçirir.

Əmək Məcəlləsinin “Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan” adlanan 15-ci maddəsində qeyd olunur ki, Əmək Məcəlləsinin və əmək qanunvericiliyinə dair digər normativ-hüquqi aktların tələblərinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini müvafiq icra hakimiyyəti orqanı, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti həyata keçirir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti səlahiyyəti çərçivəsində əmək qanunvericiliyinin pozulmasında təqsirkar şəxslərdən yol verdikləri hüquq pozuntularının aradan qaldırılmasını tələb etmək, onları Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi ilə müəyyən olunmuş hallarda və qaydada inzibati məsuliyyətə cəlb etmək və digər məsuliyyətə cəlb olunması üçün müvafiq orqanlar qarşısında məsələ qaldırmaq hüququna malikdir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinin hüquqları, vəzifələri və fəaliyyət qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti) tərəfindən təsdiq edilmiş Əsasnamə ilə tənzim edilir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqan, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidməti Əmək Məcəlləsi ilə və digər normativ-hüquqi aktlarla məhkəmənin səlahiyyətinə aid olan məsələlərin həlli üzrə fəaliyyət göstərə bilməz.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın vəzifəli şəxslərinin Əmək Məcəlləsinin və əmək qanunvericiliyinə dair digər normativ-hüquqi aktların tələblərinə əməl olunmasına dair qəbul etdiyi qərarların, göstərişlərin işəgötürənlər və işçilər, habelə əmək münasibətlərinin digər iştirakçıları tərəfindən icrası məcburidir.

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən orqanın, yəni Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinin vəzifəli şəxslərinin qərarlarından və göstərişlərindən inzibati qaydada və (və ya) məhkəməyə şikayət verilə bilər. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi) elektron informasiya sisteminə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının real vaxt rejimində inteqrasiya olunmasını təmin etməlidir.

24 avqust 2002-ci il tarixli ümumxalq səsverməsində (referendumda) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında qəbul edilmiş dəyişikliklərə əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsinin I hissəsində “qaydada” sözlərindən sonra “və hallarda” sözləri əlavə edilmiş, “eyni cür və dürüst” sözləri çıxarılmışdır.

Yəni Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 133-cü maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir.

Lakin Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 308-ci maddəsində “dürüst və eyni cür” ifadəsi hələ də işlənməkdədir. Qeyd etmək istərdim ki, Əmək Məcəlləsində qeyd olunan “eyni cür və dürüst” sözləri, adətən, sovet qanunvericiliyində daha çox işlədilən sözlərə aiddir.

“Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində prokurorluğun fəaliyyətinin əsas istiqamətləri konkret olaraq göstərilmişdir. Bu fəaliyyətin əsas istiqamətlərinə aid müvafiq maddədə Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin “Bu Məcəllənin tələblərinə əməl olunmasına nəzarət” adlanan 308-ci maddəsində qeyd olunmuş işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən Əmək Məcəlləsinin, eləcə də bütövlükdə, əmək qanunvericiliyi sisteminə daxil olan normativ-hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanları həyata keçirilməsi ilə bağlı heç bir müddəə öz əksini tapmamışdır.

“Normativ-hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanununun 10-cu maddəsində qeyd olunur ki, normativ-hüquqi aktı qəbul edən dövlət orqanına ictimai münasibətlərin müəyyən sahəsinin tənzimlənməsində xüsusi səlahiyyət verilirə,

həmin dövlət orqanının qəbul etdiyi normativ-hüquqi akt eyni kateqoriyalı dövlət orqanının həmin sahə üzrə qəbul etdiyi normativ-hüquqi aktına münasibətdə daha yüksək hüquqi qüvvəyə malikdir. Ziddiyyət təşkil edən normativ-hüquqi aktlar bərabər hüquqi qüvvəyə malikdirsə, konkret münasibətlərə sahə normativ-hüquqi aktı tətbiq edilir, bu şərtlə ki, həmin münasibətlər eyni hüquqi tənzimləmə sahəsinə aiddir.

Hüquqi baxımdan isə onu demək olar ki, Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 308-ci maddəsində işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən bu məcəllənin, eləcə də bütövlükdə, əmək qanunvericiliyi sisteminə daxil olan normativ-hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanları həyata keçirilməsi təsbit olunsada, “Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsində qeyd olunan prokurorluğun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərində bu hal konkret olaraq göstərilməmişdir. Qeyd olunan qanunun həmin maddəsində, həmçinin göstərilir ki, prokurorluğun üzərinə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında, bu qanunda və prosessual qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamış vəzifələrin qoyulması yolverilməzdir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin “Əmək qanunvericiliyinin pozulması” adlanan 192-ci maddəsində əmək qanunvericiliyin pozulması halları və ona görə nəzərdə tutulmuş inzibati məsuliyyət müəyyən olunmuşdur.

Bu hallara nəzər salaq: Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işəgötürən tərəfindən fiziki şəxsləri hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsinə, işəgötürən tərəfindən işçilərin və iş yerlərinin attesasiyasının keçirilməsi qaydalarının pozulmasına, işçiyə müvafiq

icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş minimum əməkhaqqından aşağı məbləğdə əməkhaqqı verilməsinə, işçinin əmək və məzuniyyət haqlarının, ezamiyyə xərclərinin, əmək qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş müavinət və digər ödənişlərin hesablanmasında və ödənilməsində, riyazi hesablamalar nəticəsində yol verilən nöqsanlar istisna olmaqla, qanun pozuntularına yol verilməsinə, işçinin məzuniyyət hüquqlarının pozulmasına, işçiyə əmək məzuniyyətinin verilməməsinə, habelə istifadə edilməmiş əmək məzuniyyətinə görə müəyyən edilmiş kompensasiyanın ödənilməməsinə, işçinin əmək müqaviləsinə əmək qanunvericiliyinin tələbləri pozularaq xitam verilməsinə görə, işəgötürən tərəfindən əmək qanunvericiliyində müəyyən edilmiş müddətdə işçiyə əmək kitabçasının açılmamasına, işəgötürən tərəfindən 15 yaşına çatmamış şəxsin işə cəlb edilməsinə, işəgötürən tərəfindən uşaqların onların həyatına, sağlamlığına və ya mənəviyyatına təhlükə törədə bilən fəaliyyətə cəlb edilməsinə, insanın immunçatışmazlığı virusu ilə yaşayan şəxsləri, işləməsinə yol verilməyən peşə növləri və vəzifələr istisna olmaqla, insanın immunçatışmazlığı virusuna yoluxması səbəbinə görə işə qəbul etməkdən imtinaya və ya həmin səbəbdən onları işdən azad etməyə, şəxsin dağınıq skleroz xəstə olması səbəbinə görə onunla əmək müqaviləsi bağlamaqdan imtina edilməsinə və ya əmək müqaviləsinə xitam verilməsinə (işəgötürənin müvafiq işi (vəzifəsi) olmadığı, həmçinin belə şəxslərin əməyindən istifadə olunmasına yol verilməyən iş yerlərinə işə götürməkdən imtina edilən hallar istisna olmaqla), qanunla pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olması qadağan edilən şəxslərlə pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmaq üçün əmək müqaviləsinin bağlanılmasına görə fiziki, hüquqi və vəzifəli şəxslər cərimə edilir.

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işəgötürən tərəfindən fiziki şəxsləri hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi Azərbaycan

Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olmadıqda inzibati məsuliyyət yaradır.

“Rayon (şəhər) məhkəmələrinin baxdığı inzibati xətlər haqqında işlər üzrə protokol tərtib etmək səlahiyyəti olan vəzifəli Şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 may 2017-ci il tarixli Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 192-ci maddəsində qeyd olunan inzibati xətlər haqqında işlərə Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi baxır.

Doğrudur, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 54.1-ci maddəsinə əsasən, prokuror inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraat zamanı baş vermiş qanun pozuntusunu aradan qaldırmaq üçün vaxtında tədbirlər görür və inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın aparılmasında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və qanunlarının tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarətini həyata keçirir. Bu səlahiyyət isə “Prokurorluq haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində də öz əksini tapmışdır.

Cinayət Məcəlləsinin “Əmək mühafizəsi qaydalarını pozma” adlanan 162-ci maddəsində texniki təhlükəsizlik və ya əmək mühafizəsinin başqa qaydalarına riayət edilməsi vəzifəsi həvalə edilmiş şəxs tərəfindən bu qaydaların pozulması nəticəsində ehtiyatsızlıqdan insan sağlamlığına ağır zərər vurularsa, həmçinin eyni əməllərin ehtiyatsızlıqdan insan ölümünə səbəb olduqda və bu əməllər ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olduqda cinayət məsuliyyətinə gətirib çıxarır.

Cinayət Məcəlləsinin “Əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi” adlanan 162-1-ci maddəsində isə qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydada əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi

qüvvəyə minmədən xeyli sayda (on nəfər və ondan çox olan işçilərin sayı nəzərdə tutulur) işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi, eyni əməllərin təkrar törədilməsi cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Bu əməli törətmiş şəxs Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada işçiləri ilə əmək müqaviləsi bağladıqda, habelə ödəməkdən yayındırılmış vergiləri, işsizlikdən sığorta, icbari tibbi sığorta və məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını tamamilə ödədikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 215-ci maddəsində əsasən Cinayət Məcəlləsinin 162 (Əmək mühafizəsi qaydalarını pozma) və 162-1-ci (Əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işçilərin hər hansı işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi) (cinayət işi prokurorluqda başlandıqda) maddələrinin ibtidai istintaqı prokurorluq tərəfindən aparılır.

“Prokurorluq haqqında” Qanunun 4-cü maddəsində isə prokurorluğun cinayət işi başlayıb ibtidai istintaq aparması onun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biridir.

Sonda qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 308-ci maddəsində qeyd olunan işəgötürənlər, işçilər, icra hakimiyyəti orqanları, hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən bu Məcəllənin, eləcə də bütövlükdə, əmək qanunvericiliyi sisteminə daxil olan normativ-hüquqi aktların dürüst və eyni cür tətbiq edilməsinə, onların tələblərinin düzgün yerinə yetirilməsinə nəzarəti öz səlahiyyətləri daxilində prokurorluq orqanlarının həyata keçirməsi, həm də “dürüst və eyni cür” həyata keçirməsi prokurorluğun fəaliyyətinin əsas istiqamətlərinə aid edilə bilməz.

“Azərbaycan Prokurorluğu” jurnalı.

2022-ci il. № 4

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. “Hüquq yayın evi”, Bakı 2017.
2. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi”, Bakı 2021.
3. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi”, Bakı 2021.
4. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi. Bakı 2021.
5. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. “Hüquq yayın evi”, Bakı 2021.
6. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Qanunu. “Hüquq ədəbiyyatı” nəşriyyatı. Bakı 2011.
7. “Prokurorluq haqqında” Qanun. “Hüquq yayın evi”, Bakı 2021.
8. “Azərbaycan” qəzeti. 19 sentyabr 2002-ci il.

2022-ci il də “Qanunçuluq” televiziya poqramında efirə gedən verilişlər və digər məlumatlar

Vətəndaşları maraqlandıran suallarla bağlı maarifləndirmə işinin həyata keçirilməsi məqsədilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun Hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri şöbəsinin rəisi, baş ədliyyə müşaviri Faiq Səfərov tərəfindən 24.03.2011-ci ildən başlayaraq Naxçıvan Dövlət Televiziyasında “QANUNÇULUQ” televiziya poqramı hazırlanaraq ictimaiyyətə təqdim olunur. Televiziya poqramına hüquqşünaslar və mövzu ilə bağlı mütəxəssislər dəvət olunur. Poqram isə bu efir sözləri ilə yekunlaşır: “Hər birimiz xalqımızın milli dəyərlərinə hörmətlə yanaşmalı və vətəndaşı olduğumuz Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əməl etməliyik. Və unutmamalıyıq ki, qanunların ən alisi qanuna hörmət qanunudur!”

2022-ci il də “Qanunçuluq” televiziya poqramında efirə gedən verilişlər:

03.01.2022-ci il.
*Bələdiyyə torpaqlarının
idarə edilməsi haqqında*

07.02.2022-ci il.
*Əmək pensiyası və sosial
sığortalar haqqında*

07.03.2022-ci il. Vergi qanunvericiliyinin əsas prinsipləri haqqında

04.04.2022-ci il. Nikah müqaviləsinin əhəmiyyəti haqqında

02.05.2022-ci il. Mülki qanunvericiliyə əsasən vərəsəlik hüququ

15.05.2022-ci il. 15 may – Beynəlxalq Ailə Günü haqqında

06.06.2022-ci il. Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ haqqında

18.06.2022-ci il. 18 iyun – Milli İnsan Hüquqları Günü haqqında

04.07.2022-ci il. Əməyin
mühafizəsi və texniki
təhlükəsizlik haqqında

01.08.2022-ci il. “Mediasiya
haqqında” Qanundan
irəli gələn vəzifələr haqqında

05.09.2022-ci il. Uşaqların
zərərli informasiyadan
qorunması haqqında

03.10.2022-ci il. Etibardan
sui-istifadənin hüquqi
nəticələri haqqında

12.11.2022-ci il. 12 noyabr -
Kostituisiya Günü
haqqında

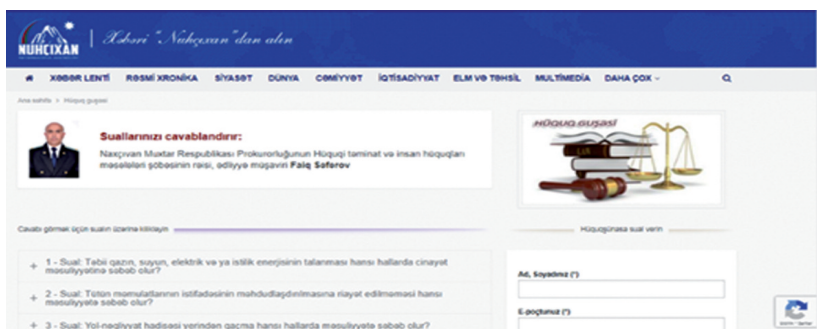
10.12.2022-ci il. 10 dekabr –
Ümumdünya İnsan
Hüquqları Günü haqqında

Naxçıvan Radiosunda 2018-ci
ildən təşkil olunan “HÜQUQ
MAARİFİ” verilişinin müəllifidir.

“Şərq qapısı” qəzetində 2010-cu ildə təşkil olunan “Hüquqi maarifləndirmə günün tələbidir” rubrikasının müəllifidir.

“Nuhçıxan” İnformasiya Agentliyində 2018-ci ildən təşkil olunan “HÜQUQ GUŞƏSİ” bölməsinin müəllifidir.

Naxçıvan MR Prokurorluğunun saytında 2018-ci ildən təşkil olunan “HÜQUQ GUŞƏSİ” bölməsinin müəllifidir.

Mündəricat

Ön söz	4
Humanizmin Heydər Əliyev zirvəzi	9
Heydər Əliyev və hüquqi dövlət quruculuğu	14
Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquq islahatlarının memarıdır	20
İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi dövlətin ali məqsədidir	27
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Ulu Öndər Heydər Əliyevin şah əsəri, qanunvericilik sisteminin əsasıdır	36
İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində Milli Fəaliyyət Proqramının əhəmiyyəti və prokurorluq orqanlarının rolu	44
Prokurorluğa Ulu Öndər Heydər Əliyevin qayğısı	53
Naxçıvan Muxtar Respublikasının Prokurorluğu dövlətçilik maraqlarına, qanunun aliliyinə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə xidmət edir	63
Prokurorluq orqanlarına hərtərəfli qayğı göstərilir	70
Prokurorluq orqanları dövlətçilik maraqlarına, insan hüquq və Azadlıqlarının müdafiəsinə xidmət edir	74
Prokurorluq orqanlarına hərtərəfli qayğı göstərilir	79
Tarix və mədəniyyət abidələrini məhv etmə vandalizm aktı və bəşəri cinayətdir	84
Cenevrə Konvensiyasında mülki əhalinin hüquqları necə təsbit olunub?	88
Soyqırım cinayətdir	91
Soyqırım ümumbəşəri cinayətdir	96
Hüquqi maarifləndirmə günün tələbidir	103
Seçki hüquqlarının pozulmasına görə məsuliyyət nəzərdə tutan qanunvericilik sistemi və məsuliyyətin növləri	113

Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyinə əsasən əmək mühafizəsi qaydalarını pozma	123
Uşaqları zərərli informasiyadan qorumaq valideynlərin həm də mənəvi vətəndaşlıq borcudur	133
Vətəndaş müraciətləri və onlara baxılması yolları	139
Sürücü məsuliyyəti, piyada mədəniyyəti	144
2020-ci il ölkəmizdə “Könüllülər ili”dir	148
Torpaqlardan səmərəli istifadə hər kəsin vətəndaşlıq borcudur	154
İstehlakçı hüquqlarının qanunvericiliklə tənzimlənməsi	162
Enerji resurslarının talanmasının hüquqi nəticələri haqqında	169
Nikah müqaviləsi nədir və bağlanması məcburidirmi?	173
Cinayətin törədilməsinə şərait yaradan halların müəyyən edilməsi və aradan qaldırılması vəzifəsi	176
Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına prokuror nəzarəti haqqında	186
2022-ci il də “Qanunçuluq” televiziya poqramında efirə gedən verilişlər və digər məlumatlar	194

Faiq Səfərov

Qanunçuluq və hüquq düşüncəsi

Kitabın çapında zəhməti olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əməkdar jurnalistləri – filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, “Şərq qapısı” qəzetinin Baş redaktoru Mehriban Sultana, qəzetin məsul katibi Muxtar Məmmədogluya, qəzetin şöbə müdiri Səbuhi Həsənova, həmçinin Naxçıvan Muxtar Respublikası Televiziya və Radio Verilişləri Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sədri Sahil Tahirliyə, “Əcəmi” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyinin direktoru Pərvin Məmmədova və şöbə müdiri Ziya Məmmədova dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Müəllif

Çapa imzalanmış 21.02.2023.
Formatı 64X90 1/16. “Tayms” qarnituru.
Ofset çap üsulu. Ofset kağızı. Həcmi 12.5 ç.v.
Sifariş № 137. Tiraj 200 nüsxə.

Naxçıvan şəhəri, Təbriz küçəsi, 14.